

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΕΤΟΣ ΑΖ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 — ΤΗΛ. 27.689 | 15 ΙΟΥΛΙΟΥ 1960 | ΑΡΙΘ. 14

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΕΘΝΙΚΟΝ

Υπήρξεν ὄντως εὐτυχής, καὶ ὡς ἰδέα καὶ ὡς ἐκτέλεσις, ἡ συνάντησις τῶν Ἑλλήνων Βασιλέων μὲ τοὺς Ἀθηναίους δημοσιογράφους, κατὰ τὸ δοθὲν πρὸς τιμὴν Ἰων ὑπὸ τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν δείπνον.

*

Ἐλέχθησαν, κατ' αὐτὴν, ὑπὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως ἀλήθειαι ὑψηλαί. Καὶ ὑπεγραμμίσθη, κατὰ τρόπον ἀντικειμενικὸν καὶ σαφῆ, ἡ δύναμις τοῦ Τύπου· ὁ ὁποῖος ἀποστολὴν ἔχει νὰ προασπίζη τὴν ἐλευθερίαν· νὰ μάχεται ὑπὲρ τῆς ἀληθείας· καὶ νὰ προστατεύῃ τὰ δικαιώματα τοῦ «πεινῶντος καὶ διψῶντος Δικαιοσύνην» λαοῦ· κατοχυρῶν οὕτω, κατὰ τὸν ἀσφαλέστερον τρόπον, τὴν ἰσχὴν καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ. Ὁρθῶς δὲ καὶ ἐξηγμένως διεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Ἑλλήνου Βασιλέως, ὅτι αἱ ἀρεταὶ τῶν δημοσιογράφων «δύναται νὰ ἐμποδίσουν τὸν Δυτικὸν πολιτισμὸν ν' ἀποβῇ κενὸς περιεχομένου· καὶ νὰ τὸν μεταβάλουν εἰς θριαμβευτικὴν ἀποθέωσιν τοῦ ἀνθρώπινου πνεύματος».

*

Καταλάμπουσα καὶ ἰριδίζουσα εἰς πνευματικὴν εἶναι ἡ Ἑλληνικὴ δημοσιογραφία. Καὶ τιμᾷ ἀληθῶς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ ἐμφάνισις καὶ ἡ πνευματικὴ φεγγοβολή τοῦ Ἑλληνικοῦ Τύπου· αἱ σελίδες τοῦ ὁποῖου κρυσταλλοῦνται εἰς ἀφηγηματικὴν δεξιοτεχνίαν, δρασερότητα ὕψους, πρωτοτυπίαν καὶ ἔξαρσιν σκέψεως, πίστιν εἰς ἰδέας, καὶ εἰς γενναίους παλμούς ἐλευθερίας.

Καὶ δύναται τις ἀσφαλῶς νὰ βεβαιώσῃ, ὅτι αἱ Ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες ἀποτελοῦν, κατὰ κανόνα, ὑψηλὰ καὶ αἰθρηγενετείρας σκοπιάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐκπορεύεται φῶς. Καὶ φωτεινὸς προβολεὶς, πὺν ἀδιαλείπτως ἐρευνοῦν τὴν Ἑλληνικὴν πραγματικότητα· διὰ

νὰ φωτοδοτήσουν καὶ νὰ ζωογονήσουν ὅ,τι ἐνδεχομένως ὄχρον καὶ ὅ,τι ἄχρον. Καὶ διὰ τοῦτο, καὶ ἡ Ἐπίσημος Ἐκκλησία μας, προσφάτως, πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν τύπον ἀπηυθύνθη καὶ αὐτὸν ἐπεκαλέσθη διὰ τὴν περιοριστολὴν καὶ διὰ τὴν καταπολέμησιν τῆς ἀξανομένης ἐν τῇ κοινωνικῇ ἡμῶν ζωῇ ἐγκληματικότητος.

*

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ ὁμως νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι διὰ τὴν ἀναβιωτικὴν καὶ ἀναγεννητικὴν μάχην τοῦ ἔθνους καὶ διὰ τὴν πραγμάτων τῆς κοινωνικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς μας ἀνορθώσεως, ἀπολύτως ἀπαραίτητος παράγων εἶναι ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας, ἀπηλλαγμένη τοῦ ἄγχους τῆς συντηρήσεως τοῦ ἐφημεριακοῦ της κλήρου.

Δύσκολοι εἶναι οἱ καιροὶ μας. Καὶ δραματικὴ εἶναι ἡ πτώσις τῆς στάθμης τῆς παγκοσμίου ἠθικότητος. Ὁ ὀρθολογισμὸς καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ σκέψις σχηματοποιοῦν, ὄλοεν καὶ ἐντατικώτερον, τὴν διανόησιν· καὶ ἐντὸς λογικῶν σχημάτων ἐξαερούται συνεχῶς τὸ μυστικὸν νόημα τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν. Καὶ τὰ δόγματα τῆς πίστεως, ὡς ἐμπειρία πνευματικὴ καὶ ὡς ὄντολογικαὶ ἀξίαι, παραθεωροῦνται ὄλοεν εἰς τὰς συνειδήσεις.

*

Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ ἐντασις τῆς θρησκευτικῆς ἀδιαφορίας εἰς τὸν κόσμον ὀλοκληρον. Καὶ συνδρόμως, ἡ διάσεισις τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν θεμελιῶν τῶν κοινωνικῶν. Καὶ ἐνῶ ἀκαταπονήτως δροῦν αἱ δυνάμεις τῆς ἀποσυνθέσεως, ἀδρανοῦν ἀτυχῶς καὶ ἀποβαίνουν ἀτολμότεροι αἱ ἠθικαὶ ἀξίαι. Ἀποκαρτερεῖ ἡ εὐθύτης. Καὶ ἀποδυσπετοῦσα, κάμπτεται ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ τιμότης. Καὶ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν, κιν-

δινεύει ἡ ἀνθρωπότης ὀλόκληρος νὰ εὐρεθῇ ἐντὸς δαιμονοφορήτου στροβίλου νέας παγκοσμίου συρράξεως καὶ νὰ καταποθῇ ἀπὸ τὴν ἄβυσσον. Δὲν γνωρίζομεν δὲ νὰ ὑπάρχῃ ἄλλη κραταιότερα δυνάμις, ἀνασταλτικὴ τοῦ ἐνδεχομένου ὀλέθρου, ἀπὸ τὴν ἀναγέννησιν καὶ τὴν ἀναζωπύρωσιν εἰς τὰς συνειδήσεις τοῦ γνησίου Χριστιανικοῦ βιώματος.

*

Ἴδὸν ὁ μέγιστος προκείμενος ἄθλος διὰ τὴν παντοειδῆ μας Ἑγεσίαν καὶ διὰ τὰς κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεις. Καὶ εἶναι περιττὸν ὅλως νὰ τονίσωμεν, ὅτι τὸ γνήσιον χριστιανικὸν πνεῦμα διεφύλαξεν, ἄσινές καὶ πανακήρατον, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας.

Ἐντὸς αὐτῆς οὐδεμία καταδυνάστευσις τοῦ ἀνθρώπου—εἴτε κεφαλαιοκρατικὴ, εἴτε κομμουνιστικὴ—εἶναι δυνατὴ. Διότι ὁ ἄνθρωπος διαβλέπεται καὶ διακηρύττεται ὑπ' αὐτῆς ὡς θεία εἰκὼν καὶ ὡς ὑπερτάτη ἀξία τοῦ κόσμου. Καὶ διὰ τοῦτο, οὔτε μείωσιν τῆς ἐλευθερίας του ἀνέχεται. Οὔτε καὶ σύνθλιψιν οἰανδήποτε τῆς εὐγενείας του καὶ τῆς ἀξιοπρεπείας του. Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας ἠγήθη καὶ ἐπρωτοπόρησε πάντοτε εἰς ὅλους τοὺς ἀπελευθερωτικὸς ἀγῶνας τοῦ Ἐθνους μας.

*

Οὐαὶ δὲ καὶ ἀλλοίμονον, εἰάν αἱ ἄπλαϊ καὶ ἀναμφισβήτητοι αὐταὶ ἀλήθειαι δὲν ἔχουν κατανοηθῆ καὶ δὲν ἐμπνέουν καὶ δὲν κατευθύνουν τὰς ἐνεργείας τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς πνευματικῆς Ἑγεσίας μας! Περισσότερον τοῦ Κράτους ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία μας ἐκφράζει τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ μας. Καὶ εἶναι ἀπολύτως βέβαιον, ὅτι μὲ ζέον καὶ ἀκμάζον θρησκευτικὸν συναίσθημα ἀποβαίνει ἐντελῶς ἀνίσχυρος πᾶσα ἐπιβουλή. Καὶ ἀποστρακίζεται, πυκτεύουσα εἰς βράχον, πᾶσα ἀπόπειρα ἐπιβολῆς ξένων μορφῶν ζωῆς καὶ κακοζήλων κοινωνικῶν ὀλιστικῶν συστημάτων.

*

Αὐτονόητον ὅμως εἶναι, ὅτι, πρὸς τοῦτο, ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ μὴ παραθεωρῇ τὴν ὅλοεν διὰ νέων στοιχείων πλουτιζομένην ἐμπειρίαν τοῦ ποιμνίου της. Οὔτε νὰ μωπαῶσῃ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ὅτι

ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου σήμερον εἶναι πολυπλοκωτέρα καὶ συνθετωτέρα ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῶν παλαιότερων γενεῶν. Πλατύτεραι εἶναι σήμερον αἱ ἀναζητήσεις. Ἐπιτακτικώτεραι αἱ ἀξιώσεις. Καὶ ἠδρύνθη πολλαπλασίως ὁ Λαβύρινθος τοῦ κόσμου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιπλανᾶται ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἀπὸ τὸν ὁποῖον εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐξέλθῃ, χωρὶς τὸν λυτρωτικὸν μίτον τῆς χριστιανικῆς πίστεως.

*

Πῶς λοιπὸν, ἐρωτῶμεν, εἶναι δυνατόν ν' ἀντιμετωπισθῇ τελεσφόρως ὁ φωτισμὸς τῆς συγχρόνου συνειδήσεως, μὲ κληρὸν τόσον ἀστόργως παραθεωρούμενον; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ φρόνημα ποιμνίου ὑψηλὸν καὶ ἐξηρμένον, μὲ ποιμένας χειμαζομένους δεινῶς; «Ὁ ὕπο τε δουλείῃ κεφαλῇ ἰθεῖα πέφυκεν», ἔλεγεν ὁ Θεόγνης. Καὶ αἱ ἐμφανιζόμεναι νέαι ἀνάγκαι, νέαι ἀνησυχίαι, καὶ οἱ νέοι προσανατολισμοὶ τῶν ψυχῶν, δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀντιμετωπισθοῦν, μὲ βιοπαλαίοντας σκληρῶς καὶ κακοπραγοῦντας πνευματικὸς ἡγέτας!

Μὲ ρακενδύτους ἱερεῖς, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἐπεμβαίη, ὡς μήτηρ στοργικὴ ἡ Ἐκκλησία, διὰ ν' ἀποσαφηνίσῃ καὶ ν' ἀποκαθιστᾷ εἰς τὰς συνειδήσεις τῶν τέκνων της, τὰ ὄντως ἀληθῆ καὶ χρήσιμα ἐν τῷ βίῳ; Καὶ μὲ ποῖον κῦρος θὰ ἐξοβελίσῃ αὐτῇ, ὅσα εἶναι εἰς πλήρη ἀντίθεσιν πρὸς τὸ θεῖον περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας της καὶ πρὸς τὰ αἰωνόβια καὶ πατροπαράδοτα θέσμά της, ὅταν οἱ λειτουργοὶ της ἐγκαταλείπωνται λιμώττοντες;

*

Ἐπικαλούμεθα ὅθεν τὴν ὁμολογημένην εὐσέβειαν τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως, ὁ ὁποῖος τόσον βαθέως κατανοεῖ τὴν δραματικότητα τῶν σημερινῶν περιστάσεων καὶ τόσον ἀγωνιᾷ καὶ τόσον πονεῖ διὰ τὸ μέλλον τοῦ Ἐθνους, διὰ τὴν ἐπίλυσιν τοῦ ἀλύτου Ἐφημεριακοῦ προβλήματος. Προβλήματος Ἐθνικοῦ. Διότι, μὲ κραταιὸν τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τοῦ λαοῦ μας, ἐσωτερικὸν πρόβλημα δὲν θὰ ὑπάρχῃ. Καὶ ἐκσυριττόμεναι, θὰ διαλυθοῦν ὡς καπνός, καὶ θὰ ἐκτριβοῦν «ὡς χροῦς ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς γῆς», ὅλαι αἱ οὐτοπῖαι καὶ ὅλαι αἱ ἀνησυχίαι.

Ἄς μὴ μᾶς διαφεύγῃ, ὅτι αἱ χαλύβδιναι

ΤΟ ΕΝ ΡΟΔΩ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

(19 - 28 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1959)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ

Μετά την λεπτομερή κατά τὸ δυνατόν ἔκθεσιν τοῦ ἱστορικοῦ Συνεδρίου τῆς Κεντρ. Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβ. τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Ῥόδῳ, καθ' ἣν ἐτονίσαμεν τὰ πλέον ἐνδιαφέροντα σημεῖα κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν, ὁ ἀναγνώστης βεβαίως ἔχει ἤδη συναγάγει τὰ συμπεράσματά του καὶ ἔχει σχηματίσει ἰδίαν ἀντίληψιν καὶ κρίσιν, οὐχ ἥττον προβαίνομεν καὶ ἡμεῖς εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν συμπερασμάτων ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τοῦ συνεδρίου ἐν Ῥόδῳ, γενομένου ἐντὸς Ὁρθοδόξου ἀτμοσφαιρᾶς καὶ Ἐκκλησίας καὶ κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου καὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ Γεν. Συνελεύσει τοῦ Evanston 15-31 Αὐγούστου (Ἰδὲ ἡμετ. ἔργ. Ἡ Β' Συνέλευσις τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Evanston τῶν Η.Π.Α. 15-31 Αὐγούστου 1954 σελ. 60).

Ἐν πρώτοις καθ' ὅλας τὰς συζητήσεις καὶ τῆς Ὀλομελείας καὶ τῶν Ἐπιτροπῶν ἐπὶ δέκα συνεχεῖς ἡμέρας ἐπεκράτησε πνεῦμα ἀγάπης, ἡρεμίας καὶ ἀλληλοκατανόησεως, προερχόμενον καὶ ἐκ τῆς κεκτημένης ἤδη πείρας ἐκ τῶν ἐτησίων συσκέψεων ἐπὶ δεκαετίαν ὄλην ἀπὸ τῆς συγκροτήσεως τοῦ Π.Σ.Ε. ἐν Ἀμστερλοδάμῳ τῆς Ὀλλανδίας τῷ 1948 καὶ ἐκ τοῦ ἀνωτέρου πνεύματος καὶ τῆς συναισθήσεως τῆς εὐθύνης ἐκ μέρους πάντων τῶν μελῶν, ὅτι ἐξυπηρετοῦσι μίαν ἱεράν, ἱερωτάτην ὑπόθεσιν τῆς ἀγίας ἡμῶν θρησκείας, ἥτοι τὴν συνεργασίαν καὶ ἐπακένωσιν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν, αἰραμένης τῆς διαιρέσεως αὐτῶν, ἀποτελούσης τὸ μεγαλύτερον σκάνδαλον τῆς ἀνθρωπίνης ἱστορίας καὶ τὸ μεγαλύτερον ἀμάρτημα μετὰ τὸ ἀμάρτημα τῶν Πρωτοπλάστων. Διότι, ὡς ἐτονίσαμεν πολλάκις, ἐφ' ὅσον εἰς εἶναι ὁ Σωτὴρ πάντων ἡμῶν καὶ ἐν τὸ εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀγιότητα ὁδηγοῦν ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἐν βάπτισμα πάντες ἐβαπτίσθημεν, συνθάψαντες δι' αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον καὶ διὰ τῆς ἀναστάσεως ἀνακαινισθέντες εἰς ἓνα νέον ἄνθρωπον, εἶναι ἀκατανόητον καὶ ἀσύλληπτον πῶς εἶναι δυνατόν

λόγχοι, — ὅσονδήποτε καὶ ἂν εἶναι σκληροπαγεῖς — εἶναι δυνατόν νὰ λυγίσουν καὶ νὰ καμφθοῦν, εἰς μίαν βιαίαν πρόσκρουσιν. Αἱ καρδίαι ὅμως αἱ πιστεύουσαι εἰς τὸν Χριστὸν καὶ ἐμπνεόμεναι ἀπὸ τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας, πὺν ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν τίμιον Σταυρὸν Του, παραμένονν ἀκλόνητοι καὶ ἀμετάθετοι καὶ ἀλόγιστοι καὶ ἀκατανίκητοι. Καὶ προστατεύοντες τοὺς πτωχοὺς μας Ἐφημερίους, προστατεύομεν καὶ κατοχυροῦμεν τὸ Ἔθνος.

ΘΕΟΛΟΓΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

νὰ ὑπάρχωσι πολλαὶ Ἐκκλησίαι τοῦ Χριστοῦ καὶ χριστιανοὶ διηρημένοι κατὰ τὴν πίστιν, ἄλλοι ἄλλα πράττοντες καὶ ἐπιδιώκοντες καὶ ἐνίοτε εἰς βάρος καὶ ἐναντίον ἀλλήλων! «Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, ἐπιθύριζεν εἰς τὰ βάθη τῆς χριστιανικῆς συνειδήσεώς μας ὁ Ἀπ. Παῦλος διαρκουσῶν τῶν συσκέψεων, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγητε πάντες καὶ μὴ ἦ ἐν ὑμῖν σχίσματα, ἦτε δὲ κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῖ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ» (1. Κορ. 1.10). Τὴν συναισθησιν τῆς τοιαύτης ὀδυνηρᾶς καταστάσεως τῶν διαιρέσεων ἔχοντες, ἐφροντίζομεν ὅλοι κατὰ τὰς συζητήσεις νὰ προσεγγίζωμεν ἀλλήλους καὶ νὰ συνεργαζώμεθα ἐν πνεύματι πάντοτε ἀγάπης καὶ ἀλληλοκατανόησεως. Καὶ αὐτὸ εὐτυχῶς γίνεται καθ' ὅλας τὰς συσκέψεις τοῦ Π.Σ.Ε. καὶ εἰς περιπτώσεις, καθ' ἃς συζητοῦνται θέματα, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὑπάρχωσι ριζικαὶ διαφωνίαι.

Δεύτερον σπουδαῖον πόρισμα ἐκ τῶν συζητήσεων ἐν Ῥόδῳ εἶναι, ὅτι παρατηρήθη περισσοτέρα ἢ ἄλλοτε διάθεσις καὶ τάσις πρὸς συντηρητικὰς ἀπόψεις, ἐκδηλωθεῖσας ἰδίως κατὰ τὰς ἐπακολουθησάσας τὰς δύο περὶ ἱεράς παραδόσεως ἀνακοινώσεως τοῦ καθηγητοῦ Dr Schlink καὶ καθηγητοῦ τῆς ἐν Χάλκῃ Ἰ. θεολ. Σχολῆς Ἱεροδ. Χρυσ. Κωνσταντινίδου. Ὅπως εἶχομεν παρατηρήσει καὶ ἄλλοτε (ἰδὲ μνημ. ἔργον ἡμῶν περὶ τῆς ἐν Evanston γεν. Συνελ. σελ. 63), εἰς τὰς οἰκουμενικὰς συνελεύσεις καὶ συζητήσεις τοῦ Παγκ. Συμβ. τῶν Ἐκκλησιῶν ἀγνοοῦνται συνήθως τὸ παρελθόν, ἡ ἱστορικὴ πορεία τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ἱερά Παράδοσις, οἱ Πατέρες. Ἐν αὐταῖς, ὅπως λίαν εὐστόχως παρατηρήθη, ἡ σκέψις καὶ αἱ ἔρευναι καὶ ἡ ζωὴ ἔχουσι κατακόρυφον γραμμὴν, ἐν ᾧ προσαιπιτεῖται καὶ ὀριζοντία γραμμὴ. Ἐν ταῖς συζητήσεσι δηλονότι καὶ ἐν ταῖς μελέταις τῶν συνέδρων τῶν Οἰκουμενικῶν Διασκέψεων, συνισταμένων κατὰ μεγίστην πλειοψηφίαν ἐκ προτεσταντῶν, καταβάλλεται φροντίς, ἵνα παρουσιασθῇ εἰς τὰς Ἐκκλησίας-μέλη τὸ Θεὸς ἐμπνέει ἕκαστον σήμερον ἢ τί λέγει ὁ Θεὸς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν σήμερον, οὐχὶ δὲ τί εἶπεν ἐν τῷ παρελθόντι εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ εἰς τοὺς ἀγίους τῆς: «Ἡ Οἰκουμενικὴ Κίνησις, παρατηροῦμεν εἰς τὸ προαναφερθὲν ἔργον μας, περιστρέφεται ἐν χώρῳ, εἶναι ἀνάγκη νὰ περιστρέφηται καὶ ἐν χρόνῳ καὶ νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦλάχιστον τῆς μιᾶς, ἀρχαίας καὶ ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας τῶν ἐννέα πρώτων αἰώνων. Εἶναι ἀνάγκη νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν Π α ρ ἄ δ ο σ ι ν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, εἰ μὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῇ ἱστορικῇ τῆς πορείᾳ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος». Μία σπουδαία πρόδοσις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην παρατηρήθη εἰς συνέδριον τῆς Ῥόδου, πιθανὸν διότι διεξήχθη ἐν Ὁρθοδόξῳ περιβάλλοντι, καὶ τὰ Προτεσταντικὰ μέλη ἠθάνοντο τὴν πνοὴν καὶ τὴν ζωὴν τῆς ἱεράς Παραδόσεως καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Διότι ἐνεποίησαν εἰς ἡμᾶς τοὺς Ὁρθοδό-

ζους κατάπληξιν αἱ ἀνακοινώσεις τοῦ Dr Schlink περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς ἀξίας τῆς ἱερᾶς Παραδόσεως ἐν τῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας καὶ παρὰ τῶν Προτεσταντῶν, καὶ τοῦ διακεκριμένου καθηγητοῦ τῆς Πράγας κ. Hronsdakon αἱ ἀνακοινώσεις; (περὶ τῆς ἱερᾶς παραδόσεως) ἀπετέλεσαν μίαν πρόκλησιν, ὅπως ἀναθεωρήσωμεν πολλὰς ἀπόψεις τῆς θεολογίας μας» καὶ τοῦ καθηγητοῦ τοῦ Πανεπ. Ἐδιμβούργου Dr Tindal, ὅτι αὐταὶ ἐκλόμισαν ὅλους ἀπὸ τὰς συνηθισμένας καὶ παραδεδομένας θέσεις (ιδεὲ World Council of Churches, Minutes and Reports of the twelfth Meeting of the Central Comm. Rhodos, Greece σελ. 12.) Βεβαίως αἱ γνώμαι αὐταὶ εἶναι ἀπόψεις μεμονωμένων ἐξεχόντων Προτεσταντῶν θεολόγων, αἱ μᾶζαι ὅμως τῶν Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν οὐδεμίαν ἰδέαν καὶ συναίσθησιν ἔχουσιν αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ μένουσιν ἄθικτοι ἀπὸ τὰς ἐπιδοφόρους ταύτας τάσεις πρὸς τὴν ζωὴν καὶ πίστιν τῆς ἀρχαίας καὶ ἀδικαιρέτου Ἐκκλησίας καὶ πρὸς τὴν παράδοσιν αὐτῆς. Ἐν τούτοις ἡμεῖς εἰς αὐτάς τὰς κατὰ τοὺς τελευταίους καιροὺς τάσεις τῶν Διαμαρτυρομένων διαβλέπομεν τὴν ἐπενέργειαν τοῦ ἁγίου Πνεύματος («στεναγμοὺς ἀλαλήτους») (Ρωμ. 8,27) ἐπὶ τὰς χριστιανικὰς ψυχὰς ὑπὲρ τῆς προσεγγίσεως καὶ τελικῆς ἐπανένωσεως τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν. Καὶ εἰς τὴν ἐκδήλωσιν τῶν τοιούτων τάσεων ἀναντιρρήτως ἔχει συντελέσει καὶ συντελεῖ ἡ παρουσία τῶν Ὁρθοδ. Ἀντιπροσωπειῶν εἰς τὰ κατὰ πλειονότητα ἐντελῶς Προτεσταντικὰ συνέδρια τοῦ Π.Σ.Ε. Ἄς ἔχωσι καὶ τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπ' ὄψιν οἱ ἐκ τῶν ἡμετέρων διστακτικῶν καὶ ὀλιγόπιστοι, οἱ ἀντιδρώντες καὶ ἀντιτιθέμενοι διὰ τὴν συμμετοχὴν ἡμῶν εἰς τὸ Π.Σ.Ε. καὶ τὰ συνέδριά του.

Ἐν ἄλλο ἀξιόλογον καὶ σπουδαῖον πόρισμα ἐκ τοῦ συνεδρίου τῆς Ρόδου εἶναι, ὅτι ἡ ἐπὶ τριακονταετίαν ἤδη ἐκδηλωμένη οἰκουμενικὴ κίνησις πρὸ συνεργασίας, προσέγγισιν καὶ ἐπανένωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ἔχει φέρει ἐμφανῆ προσέγγισιν καὶ συναδέλφωσιν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν διαφορωτάτων ὁμολογιῶν, ἐν ᾗ ἄλλοτε Προτεστάνται καὶ Ὁρθόδοξοι ἴσταντο ὡς ξένοι τελείως πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐνίοτε καὶ μετὰ περιφρονήσεως καὶ ἐχθρικότητος. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Ρόδου καὶ οἱ Ὁρθόδοξοι μὲ ἀπλότητα καρδίας καὶ μὲ πραγματικὴν ἐσωτερικὴν χαρὰν καὶ εὐχαρίστησιν ἔβλεπον ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν τὰ πλήθη τῶν Προτεσταντῶν Παστόρων καὶ Ἐπισκόπων καὶ Καθηγητῶν, καὶ οἱ ἑτεροδόξοι οὗτοι ξένοι μας ἐκινούντο μὲ τὸ μειδιάμα εἰς τὰ χεῖλη καὶ μὲ μεγάλην οἰκειότητα ἐν τῷ μέσῳ τοῦ Ὁρθόδοξου κόσμου κατὰ τὰς ἰδιωτικὰς συναντήσεις, κατὰ τὰς δεξιώσεις καὶ ἐκδρομάς καὶ κατὰ τὰς κοινὰς πρὸ πάντων ὥρας προσευχῆς. Ἐπὶ πλεόν εἶναι σπουδαῖα τὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς κοινῆς δράσεως καὶ κοινῆς ἀντιμεταπίσεως διὰ τοῦ Παγκ. Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς συγχρόνου ἀνθρωπότητος, ὅσα εἶναι τὰ ζητήματα τῆς εἰρήνης, τοῦ ἀφοπλισμοῦ, τῶν πυρηνικῶν δοκιμῶν, τῶν φυλετικῶν διακρίσεων, τῆς ἐλευθερίας τῶν λαῶν καὶ τῆς αὐτοδιαθέσεως αὐτῶν, τῆς βοήθειας τῶν ὑποαναπτύκτων χωρῶν, τῆς ἀλληλεγγύης καὶ τῆς ἀλληλοβοήθειας αὐτῶν εἰς τὰ ζητήματα τῶν προσφύγων,

τῶν ἐξορίστων καὶ ἐκπεπατρισμένων. Ἡ κοινὴ καὶ ὁμόφωνος ἀπόφασις καὶ δρᾶσις ἐπὶ τῶν φλεγόντων τούτων προβλημάτων ἔχει γεννήσει μεταξὺ τῶν χριστιανικῶν Ἐκκλησιῶν καὶ προσέγγισιν ψυχικὴν καὶ ἀμοιβαίαν ἀγάπην, ἀπαραίτητον προϋπόθεσιν διὰ τὴν τελικὴν αὐτῶν ἐπανένωσιν καὶ ἐν τοῖς ζητήμασι τῆς πίστεως. Ἐν τῷ πρακτικῷ δηλονότι Χριστιανισμῷ ἰστάμεθα παρὰ τὸ πλευρὸν καὶ ἐγγὺς ἀλλήλων, ἀλλ' ἐν τοῖς ζητήμασι τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πίστεως ἡ συμφωνία εἶναι ἀκόμη μακρὰν καὶ ἡ πρόοδος πρὸς προσέγγισιν ἐλαχίστη. Ὑπάρχει δηλονότι συνεργασία καὶ προσέγγισις εἰς τὰ περιφερειακὰ καὶ ἐποουσιώδη, εἰς τὰ πρακτικὰ δηλονότι ζητήματα, ἀλλ' ἴσως κατὰ θείαν Πρόνοιαν ἐκ τῆς περιφερείας θὰ φθάσωμεν διὰ τῶν κοινῶν τούτων προσπαθειῶν εἰς τὸ κέντρον, εἰς τὸν Χριστὸν, εἰς τὴν μετ' ἀλλήλων ἐνωσιν εἰς ἓν σῶμα, τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ὅπερ εἶναι ἡ Ἐκκλησία Αὐτοῦ.

Ὡς πρὸς τὰ σημεῖα ἐκεῖνα, εἰς τὰ ὅποια ἡ Ὁρθόδ. Ἀντιπροσωπεῖα ἐξεδήλωσε τὴν ἀντίθεσιν καὶ τὰς ἐπιφυλάξεις τῆς πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς συνέδρους Προτεστάντας, ταῦτα εἶναι ἡ ἀλλαγὴ τῆς βάσεως τοῦ Καταστατικοῦ τοῦ Π.Σ.Ε., ὥστε νὰ προσλάβῃ αὐτὴ τὴν μορφήν ὁμολογίας πίστεως εἰς Τριαδικὸν Θεόν, ἡ ἐνσωμάτωσις τοῦ Συμβουλίου τῆς Διεθνοῦς Ἱεραποστολῆς ἐντὸς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν (Integration), δι' οὓς λόγους ἀνεπτύξαμεν ἀνωτέρω ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ, καὶ τὰ ζητήματα τῆς θρησκευτικῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ προσηλυτισμοῦ, ἀλλὰ τὰ ζητήματα ταῦτα συζητοῦνται ἤδη ἀπὸ τριετίας κατὰ τὰς ἐτήσιαις συνεδριάσεις τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς, καὶ θὰ συζητηθῶσι καὶ ἐφέτος κατὰ τὸν προσεχῆ Ἀύγουστον κατὰ τὸ συνέδριον τῆς Κεντρ. Ἐπιτροπῆς ἐν Ἐδιμβούργῳ μέχρι οὗ ὀριστικῶς ἀποφανθῆ ἔπ' αὐτῶν ἡ ἀνωτάτη ἀρχὴ τοῦ Π.Σ.Ε., ἦτοι ἡ Γεν. Συνέλευσις κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος ἐν Ν. Δελχί τῶν Ἰνδιῶν. Ἡδὴ ἡ Ἐκτελεστικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Π.Σ.Ε. ἀπέστειλε πρὸ μηνὸς εἰς τὸ Οἶκουμ. Πατριαρχεῖον καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἑλλάδος τὴν διατύπωσιν τοῦ ἄρθρου τῆς βάσεως (ὅτι δηλ. τὸ Π.Σ.Ε. εἶναι κοινωμία Ἐκκλησιῶν, αἱ ὁποῖαι δέχονται τὸν Χριστὸν ὡς Θεὸν καὶ Αὐτρωτὴν) κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ εἶναι σαφὴς ἡ ὁμολογία πίστεως εἰς Τριαδικὸν Θεὸν καὶ ἡ διατύπωσις αὐτῆ ἱκανοποιεῖ τὰς ἀπόψεις τῆς Ὁρθοδ. Ἐκκλησίας, ἧς οἱ Ἀντιπρόσωποι θὰ εἴπωσι τὰς γνώμας των ἐπὶ τῆς νέας διατυπώσεως ἐν Ἐδιμβούργῳ συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν των.

Περαιόντες τὴν ἐκθεσιν τῶν πεπραγμένων ἐν τῷ Συνεδρίῳ τῆς Κεντρ. Ἐπιτροπῆς τοῦ Π.Σ.Ε. ἐν Ρόδῳ, δοξάζομεν τὸν Ὑψιστον, διότι διὰ τῆς χάριτός Του ἤχθησαν εἰς καλὸν τέλος αἱ ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου τούτου, διὰ πρῶτην φοράν συγκαληθέντος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ Βασιλείῳ ἡμῶν τοιαύτου Ἐκκλησιαστικοῦ Συνεδρίου ἐντὸς τῆς τριακονταετίας, ἀφ' ἧς ἤρξατο ἡ οἰκουμενικὴ Κίνησις. Ἡμεῖς πάντες ἀσήμαντα καὶ ἀνάξια ὄργανα τῶν θείων καὶ παναγαθῶν αὐτοῦ βουλευμάτων ἐπράξαμεν ἀπλῶς τὸ καθήκον,

ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν μας κείνται εἰς χεῖρας Αὐτοῦ πάντοτε. Αὐτὸς ὁ μόνος δύναιται νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν κατὰ τοὺς ἀνθρωπίνους λογισμοὺς ἀνέφικτον ἔνωσιν τῶν ἁγίων αὐτοῦ Ἐκκλησιῶν, διότι «τὰ ἀδύνατα παρ' ἀνθρώποις, δυνατὰ παρὰ τῷ Θεῷ ἐστίν» (Λουκ. 18,27).

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἱστορικοῦ τούτου ἐν Ρόδῳ συνεδρίου τῶν Ἐκκλησιῶν συνετέλεσαν βεβαίως πάντα τὰ μέλη αὐτοῦ, ἡμέτεροι καὶ ξένοι ἀλλὰ, διὰ τὴν ἀρτίαν καὶ ἄψογον ὀργάνωσιν του δέον νὰ ἀναγνωρισθῇ, ὅτι ἡ ἐπιτυχία ὀφείλεται πρωτίστως εἰς τὴν πρόθυμον ὕληκην καὶ ἠθικὴν συμπαράστασιν τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία, γνωρίζουσα τὴν ὑψηλὴν ἀποστολὴν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ τὸ ἔργον τοῦ Π.Σ.Ε., ἐδέχτο ἄνευ ἀντιρρήσεων πᾶσαν εἰσῆγησιν τῆς Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς. Θὰ ἦτο μεγάλη παράλειψις δὲ ἂν δὲν ἀναφέρωμεν ἐνταῦθα, ὅτι διὰ τῶν μόχθων καὶ τῆς συνέσεως τῶν συνετέλεσαν διὰ τὴν καὶ ἐν ἐλαχίσταις λεπτομερείαις τελείαν ὀργάνωσιν καὶ προπαρασκευῆν τοῦ Συνεδρίου τὰ ἐκλεκτὰ μέλη τῆς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς μᾶς διορισθείσης Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ μάλιστα ὁ ἀκούρατος καὶ ἐνθουσιώδης πρόεδρος αὐτῆς Σεβ. Μητροπολίτης Ρόδου κ. Σπυρίδων καὶ οἱ κ.κ. Ἀ. Καψαμπέλης, Θ. Βαϊδῆς καὶ κ. Εὐθ. Πίρλας. Ἴνα δὲ μὴ νομίσωσιν οἱ ἀναγνώσται ὅτι περιαιτολογοῦμεν καὶ λιβανίζομεν ἑαυτοὺς καὶ ἀλλήλους διὰ τῶν ἀνωτέρω, ἃς μᾶς ἐπιτρέψωσι νὰ παραθέσωμεν ἐν κατακλειδί περικοπὰς ἐπιστολῶν τινῶν μόνον τῶν Συνέδρων, δι' ὧν ἐκφράζουσιν τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὰς εὐχαριστίας διὰ τὴν ἄψογον ὀργάνωσιν καὶ διεξαγωγὴν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συνεδρίου. Παρόμοιαι ἐπιστολαὶ ἀπεστάλησαν καὶ εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας κ. Βογιατζῆν καὶ εἰς τὰ μέλη τῆς Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλ' ἡμεῖς παραθέτομεν περικοπὰς μόνον ἐπιστολῶν ἀποσταλειῶν πρὸς ἡμᾶς προσωπικῶς.

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ.κ. Ἀθναγόρας ἔγραψεν ἡμῖν σὺν ἄλλοις τὰ ἀκόλουθα: «Εὐαρέστως διατεθέντες ἡμεῖς τε καὶ ἡ περὶ ἡμᾶς Ἁγία καὶ Ἱερὰ Σύνοδος ἐκ τῆς μεγάλης ἐπιτυχίας, ἣν κατὰ πάντα ἔσχε τὸ κατὰ τὸν παρελθόντα μῆνα Αὐγούστου ἐν Ρόδῳ συγκληθὲν Συνέδριον τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἄσμενοι προαγόμεθα διὰ τοῦ παρόντος Πατριαρχικοῦ ἡμῶν Πιπτακίου ἐιφράσαι, ἐξ ἀποφάσεως, τῇ ὑμετέρα λίαν ἀγαπητῇ ἐλλογιμότητι, ὡς Γραμματεῦντι Μέλει τῆς Ὁργανωτικῆς ἐπὶ τοῦ Συνεδρίου Ἐπιτροπῆς, τὰς εὐχαριστίας καὶ τὴν ἰδιαιτέραν εὐαρέσειαν τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας καὶ ἡμῶν διὰ τὴν πρόφροναν καὶ δὴ ὑπὲρ τὸ καθῆκον ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπιτέλεσιν παντὸς ὅ,τι ἐνεδείκνυτο διὰ τὴν τακτικὴν καὶ καλὴν καὶ ἀξίαν τοῦ συγκαλέσαντος τὸ Συνέδριον, ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῆς ἀμέσου αὐτοῦ ἐκκλησιαστικῆς δικαιοδοσίας καὶ ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ Θεοφρουρήτου Ἑλληνικοῦ Κράτους, Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τῶν κατ' αὐτὸ διεξαγωγῆν καὶ εἰδικῶς παντὸς, ὅ,τι ἀφείρω εἰς τὸ προπαρασκευαστικὸν ἔργον καὶ τὴν διαρκουσῶν τῶν συνεδριῶν φιλοξενίαν καὶ περιποίησιν τῶν μετασχόντων εἰς αὐτό».

Η ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΤΗ 1958 ΚΑΙ 1959 (*)

δ) Πρότυπον Ἐκκλησιαστικὸν Φροντιστήριον Τήνου.

Διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 3775 τῆς 12.10.57 Νομ. Διατάγματος εἶχε θεσπισθῆ ἡ ἐν Τήνῳ, δαπάναις τῆς Ἀπ. Διακονίας καὶ τοῦ Ἱ. Ἰδρύματος Τήνου, Ἰδρυσις Πρότυπου Ἀνωτέρου Ἐκκλησ. Φροντιστηρίου, μέλλοντος νὰ λειτουργῇ ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τῆς Ἀπ. Διακονίας, ἐπὶ οἰκοπέδῳ δὲ ἐκ 5000 τ. μέτρων, παραχωρηθησομένου ὑπὸ τοῦ Ἱ. Ἰδρύματος. Κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1958 παρεχωρήθη ὄντως εἰς τὴν Ἀπ. Διακονίαν ἡ ἀνωτέρω ἔκτασις, εὐθὺς δέ, καὶ κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ τε καθ' ἡμᾶς Κεντρ. Συμβουλίου καὶ τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἱ. Ἰδρύματος Τήνου, ἀνετέθη ὁ καταρτισμὸς τῶν σχεδίων τοῦ ἰδρυθησομένου κτιρίου εἰς τοὺς Καθηγητὰς Κυρίους Ἀντ. Σῶχον καὶ Δημ. Πικιώνην, μετὴν παράκλησιν, ὅπως καταβληθῇ παρ' αὐτῶν πᾶσα μέριμνα, ὥστε ἡ ἀρχιτεκτονικὴ μορφή τοῦ οἰκοδομήματος νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν μορφήν τοῦ Ἱ. Ἰδρύματος καὶ τὸ ὄλον περιβάλλον τῆς περιοχῆς. Τὰ σχέδια ταῦτα, ἐκτελεσθέντα μετὰ πολλῆς προσοχῆς καὶ ἐγκριθέντα ὑπὸ τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων ἀμφοτέρων τῶν Ἰδρυμάτων, ὑπεβλήθησαν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθν. Παιδείας καὶ Ὁρησκευμάτων, τὸ ὁποῖον καὶ ἐνέκρινε ταῦτα διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 120 200/2941 τῆς 11.11.59 πράξεως αὐτοῦ. Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ἱ. Ἰδρύματος Τήνου παρεχώρησεν ἐπὶ τούτοις εὐχαρίστως καὶ τὴν ἀναγκαιοῦσαν εἰσέτι ἐκ τετρ. μέτρων 2663 συνεχομένην οἰκοπεδικὴν ἔκτασιν, διὰ τὴν ἀνετον ἐκτέλεσιν τοῦ ἀνωτέρω σχεδίου, ἡ πρᾶξις τῆς δὲ αὕτη, ὑποδειξίει τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου Ὁρησκευμάτων, ὑπεβλήθη εἰς τὴν Νομαρχίαν Κυκλάδων πρὸς ἐγκρι-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 272 τοῦ προηγούμενου τεύχους.

Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἀντιπροσωπείας Ἐπίσκοπος τοῦ Chelmsford Dr. Allison γράρει: «Nün, ὅτε ἐπέστρεψα οἴκαδε, ἐπιθυμῶ νὰ γράψω τὴν προσωπικὴν ταύτην ἐπιστολήν, ἵνα εὐχαριστήσω ὑμᾶς θερμότερα δι' ὅλην τὴν ὑφ' ὑμῶν ἐπιδειχθεῖσαν καλωσύνην πρὸς πάντας ἡμᾶς διαρκούσης τῆς ἀξιωματικῆς ἐπισκέψεως ἡμῶν εἰς Ἀθήνας καὶ Ρόδον ὡς Γενικ. Γραμματεῦς τῆς Ὁργανωτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐλάβετε πρόνοιαν κατὰ θαυμασιώτατον τρόπον διὰ πάσας τὰς ἀνάγκας ἡμῶν. Πάντες ἀπεθανυμάσαμεν τὴν περίσκεψιν καὶ γενναιοφροσύνην, ἣν ἐδείξατε πρὸς ὅλους κατὰ πολλοὺς τρόπους. Πέποιθα, ὅτι ἡ προσωπικὴ αὕτη φιλία ἐμοῦ καὶ ὑμῶν πάντων θὰ χρησιμεύσῃ ὡς εἰς ἐπὶ πλέον δεσμὸς φιλίας τῆς ἐνούσης τὰς δύο Ἐκκλησίας ἡμῶν καὶ τοὺς δύο λαοὺς μας».

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΑ. Χ. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

σιν. Μετά δὲ τὴν ὑπὸ τῆς Νομαρχίας ἔγκρισιν τῆς ἀποφάσεως ταύτης καὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων Μηχανικῶν συμπληρώσεως τῆς ἔγκριθείσης ἡδὴ μελέτης, θέλει προκηρυχθῆ, ἐλπίζομεν ἐντὸς τοῦ πρώτου εξαμήνου τοῦ τρέχοντος ἔτους, ὁ σχετικὸς διαγωνισμὸς διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ κτιρίου τοῦ Προτύπου τούτου Ἀνωτέρου Φροντιστηρίου τῆς Ἐκκλησίας.

ε) «Ἡ Ἐργάνη Ἀθηνῶν». (Ἴδρυμα Κοινωνικῆς Προνοίας «Ἡ Ἁγία Βαρβάρα» Πατησίων).

Τὸ μεταβιβασθὲν εἰς τὴν Ἀπ. Διακονίαν ἐν ἔτει 1951 Ἴδρυμα τοῦτο ἤρχισε, δυστυχῶς, δοκιμαζόμενον ἀπὸ τοῦ ἔτους 1954, ὁπότε ὁ ἀποτελῶν τὸ κέντρον τοῦ ὄλου Ἴδρύματος Ἰ. Ναός, τῆς Ἁγ. Βαρβάρας, παρὰ τὸν χαρακτήρα αὐτοῦ ὡς Ναοῦ ἀνήκοντος εἰς τὴν Ἀπ. Διακονίαν, μετετρέπη εἰς ἐνοριακὸν διὰ Βασ. Διατ/τος τῆς 11.6.54. Καίτοι τὸ Διάταγμα τοῦτο ἀνεκλήθη δι' ἑτέρου Β.Δ. τῆς 26.8.54, δὲν καταρθώθη δυστυχῶς εἰσέτι διὰ διαφόρους λόγους νὰ ἐπανέλθῃ ὁ Ναός οὗτος εἰς τὴν Ἀπ. Διακονίαν, οὐδὲ καὶ νὰ προωθηθοῦν αἱ προταθεῖσαι κατὰ καιροὺς λύσεις πρὸς τακτοποίησιν τῆς χρονιζούσης ταύτης ἐκκρεμότητος. Ἡ τοιαύτη ὁμως χρονίζουσα ἀνωμαλία, ἣ ἔχουσα τὴν ἀρχὴν τῆς εἰς ὑπάρχουσαν δυστυχῶς καὶ πρὸ τοῦ χρόνου τῆς δωρεᾶς διένεξιν μεταξὺ τῶν περιόικων καὶ τῆς Διοικήσεως τοῦ δωρηθέντος εἰς τὴν Ἀπ. Διακονίαν Ἴδρύματος τῆς Ἁγ. Βαρβάρας, οὐ μόνον παρατείνει, ὡς ἐπανειλημμένως ἀνεφέρθη ὑφ' ἡμῶν εἰς τὸ Κεντρ. Συμβούλιον, μίαν παράνομον κατάστασιν, ἀλλὰ καὶ δημιουργεῖ εὐθύνas, διὰ τε τοὺς παρανόμως κατέχοντας τὸν Ναὸν τοῦτον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἡμέτερον Συμβούλιον, διότι, ὡς ἐγνωρίσαμεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ἐρησκευμάτων (ἀριθ. ἐγγράφου 1950/30.4.59) καὶ εἰς τὸ Μητροπολιτικὸν Συμβούλιον τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν (ἀριθ. ἐγγράφου 1293/24.3.59), ἡ ὅλη διοίκησις καὶ διαχειρίσις τοῦ Ναοῦ διεξάγεται καθ' ὄλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα παρανόμως.

Ἐπὶ τούτοις, ἡ ἀνωμαλία αὕτη, ἐμφανιζομένη ὑπὸ τῶν παρανόμως κατεχόντων τὸν Ναὸν μονοπλευρῶς, παρέχει ἀφορμὰς δυσμενῶν σχολίων εἰς βάρος τῆς τε Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἀπ. Διακονίας, παρεμποδίζει δὲ καὶ τὸν ἡμέτερον Ὄργανισμὸν νὰ ὀλοκληρώσῃ τὸ ἐν τῇ περιοχῇ ἐκείνῃ σχέδιον αὐτοῦ, τὸ προβλέπον, ἐκτὸς τῆς ὀλοκληρώσεως τῆς λειτουργούσης νῦν, ἀλλὰ δυστυχῶς οὐχὶ ὑπὸ τόσον εὐνοϊκᾶς συνθήκας, Νυκτερινῆς Σχολῆς Μηχανικῶν ἢ «Ἐργάνη Ἀθηνῶν», καὶ τὴν δημιουργίαν νέων ἐκδηλώσεων τῆς κοινωνικῆς δράσεως τῆς Ἐκκλησίας.

Δυστυχῶς τελευταίως ἡ ὅλη ὑπόθεσις τῆς ἀνωτέρω δωρεᾶς περιεπλάκη ἐτι πλέον, καθ' ὅσον οἱ ἀρχικοὶ ἰδιοκτῆται τῆς ἐκτάσεως, ἐφ' ἧς ἔχει ἀνεγερθῆ ὁ Ναός τῆς Ἁγίας Βαρβάρας, ἰσχυρίζομενοι ὅτι ἡ ἀξία αὐτῆς δὲν εἶχε καταβληθῆ ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τῶν δωρησάντων εἰς τὴν Ἀπ. Διακονίαν τὸ

Ἴδρυμα τοῦτο, ἔχουσιν ἐγείρει ὑπερόγκους οικονομικὰς ἀξιώσεις εἰς βάρος τῆς Ἀπ. Διακονίας, ἥτις οὕτως ὑπεχρέωθη νὰ ἐμπλακῆ εἰς δυσχερεῖς καὶ δαπανηροὺς δικαστικοὺς ἀγῶνας.

Πάντως ἐπιβάλλεται ἡ ταχίστη λύσις τοῦ ὄλου θέματος, καθ' ὅσον ἐκάστη παρερχομένη ἡμέρα περιπλέκει ἐτι πλέον τὴν ὄλην ὑπόθεσιν. Οὐσιωδῶς θὰ διευκολύνῃ τὴν ἐξεύρεσιν λύσεως ἢ ἐκ μέρους τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς σαφῆς δήλωσις πρὸς τοὺς νῦν κατέχοντας τὸν Ἱ. Ναὸν, ὅτι δὲν πρόκειται διὰ τῆς ἐμμονῆς αὐτῶν νὰ ἐπιτύχουν μονόπλευρον διευθέτησιν.

Παρὰ τὴν τόσον δυσάρεστον ἐμπλοκὴν τοῦ ὄλου θέματος τοῦ ἀνωτέρω Ἰδρύματος, ἐντονοὶ κατεβλήθησαν προσπάθειαι πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ, ὅπως χορηγηθῆ ἐκ τῶν ἐπενδύσεων τὸ ἀναγκαιοῦν διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ κτιρίου τῆς Σχολῆς ποσόν. Ἐλπίζεται ὅτι κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἢ διὰ τῆς Ἱ. Συνόδου καταβληθεῖσα σχετικὴ ἐνέργεια θὰ ἀποβῆ καρποφόρος, χάρις εἰς τὴν ἐπιδειχθεῖσαν κατανόησιν ἐκ μέρους τῆς ὑπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Ἐρησκευμάτων ὑπαχθείσης νῦν Γεν. Δ/σεως Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

ς) Δωρεαὶ Ἱ. Τάγματος καὶ Κοινωνίας Ἀγ. Παντελεήμονος (Ὀρφανοτροφεῖον Κύμης).

Κατὰ Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1958, ὅτε ἀνελάβωμεν τὴν Γεν. Διεύθυνσιν τοῦ ἡμετέρου Ὄργανισμοῦ, τὸ ὄλον θέμα τῆς ἀνωτέρω δωρεᾶς εὐρίσκετο, ὡς γνωστόν, ἐνώπιον τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἀπ. Διακονίας, ἐξ ἀφορμῆς ἐγγράφου τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, αἰτοῦντος ὅπως ἡ Ἀπ. Διακονία κρατήσῃ τὴν ψιλὴν κυριότητα τῶν δωρηθέντων, δοθῆ δὲ εἰς τοὺς δωρητὰς ἢ τε διοικήσις καὶ διαχειρίσις αὐτῶν. Ἡ νομικὴ ἔρευνα τοῦ ὄλου θέματος ὑπὸ τοῦ Δικηγόρου τῆς Ἀπ. Διακονίας κ. Ἀδ. Πετρίτση εἶχεν ἐμφανίσει νομικὰς τινὰς ἀτελείας εἰς τὰς πράξεις μεταβιβάσεως, αἵτινες, κατὰ τὴν γνώμην του, ἔδει νὰ διορθωθοῦν. Ἡ ἐν συνεχείᾳ μελέτη τοῦ θέματος τῆς ἀνωτέρω δωρεᾶς καὶ ἀπὸ οικονομικῆς πλευρᾶς ἀπέδειξε, ὅτι ἡ Ἀπ. Διακονία ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς δωρεᾶς ταύτης (1951) καὶ μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους 1959 εἰσέπραξε μὲν ἐκ τῶν δωρηθέντων ἀκινήτων τὸ ποσὸν τῶν πεντήκοντα τεσσάρων χιλιάδων διακοσίων ἐξήκοντα ἕξ (54.266) δραχμῶν, ἐδαπάνησε δὲ ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῆς Ταμείου κατὰ τὸ αὐτὸ ὡς ἄνω διάστημα διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ἐν Κύμῃ Ὀρφανοτροφείου καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν ἐτέρων ὑποχρεώσεων, ἀπορρεουσῶν ἐξ αὐτῆς, τὸ ποσὸν τῶν δραχμῶν ἐνὸς ἑκατομμυρίου ἐννεακοσίων τριάκοντα τριῶν χιλιάδων καὶ ὀγδοήκοντα ἕξ (1.933.086).

Ἐπὶ τούτοις διηκριβώθη, ὅτι εἰς τὰς πράξεις παραχωρήσεως περιέχονται ὅροι τινὲς δεσμεύοντες τὴν Ἀπ. Διακονίαν εἰς τε τὴν διοικήσιν καὶ διαχειρίσιν τῶν δωρουμένων, οἵτινες καὶ θὰ ἠδύναντο ἐν τῷ μέλλοντι νὰ δημιουργήσουν ἐτι πλείονας ὑποχρεώσεις δι' αὐτὴν καὶ ἐπὶ τούτοις δυσχερείας καὶ ἐνδε-

χομένως περιπλοκάς. "Ενεκα πάντων τούτων τὸ Κεντρ. Συμβούλιον, ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτοῦ τῆς 4ης Ἀπριλίου 1959, εἰς ἣν, παρακληθεῖς, παρέστη καὶ ὁ ἐκπροσωπῶν τοὺς δωρητὰς Σεβ. Μητροπολίτης Χίου Κύριος Παντελεήμων, ἀπεφάσισεν, ὅπως παρακληθῶσιν οἱ δωρηταὶ νὰ τροποποιήσωσι, συμφώνως πρὸς τὰς ἀπόψεις τοῦ Συμβουλίου, τὰς ὁποίας ἀπεδέχθη καὶ ὁ παρευρεθείς Σεβ. Μητροπολίτης Χίου, τοὺς ὅρους τῶν δωρεῶν, πρὸς τακτοποίησιν πασῶν τῶν ἀνωτέρω ἀνωμαλιῶν. Δυστυχῶς ἡ ἀνωτέρω λύσις, διαφωνοῦντος τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Χίου, δὲν ἐγένετο ἀποδεκτὴ ὑπὸ τῶν Συνάξεων τῶν ἀνωτέρω Ὄργανώσεων καὶ συνεπῶς καὶ ἡ ἐκκρεμότης συνεχίζεται καὶ ἡ ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἐπιβάρυνσις τῆς Ἀπ. Διακονίας ἐξακολουθεῖ, ἀνερχομένη νῦν εἰς τὸ ποσὸν τῶν τριακοσίων πενήκοντα χιλιάδων δραχμῶν (350.000) ἐτησίως, ὅπερ ἀπαιτεῖται διὰ τὴν συντήρησιν τῶν 20 περίπου ὄρφανῶν τοῦ Ὀρφανοτροφείου Κύμης καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν ἐτέρων υποχρεώσεων τῆς δωρεᾶς.

Φρονοῦμεν, ὅτι τὸ καθ' ἡμᾶς Κεντρ. Συμβούλιον τῆς Ἀπ. Διακονίας, τὸ καὶ ὑπευθύνως διαχειριζόμενον τὴν περιουσίαν αὐτῆς, λαμβάνον ὑπ' ὄψιν ὅτι καὶ ἡ νῦν καθ' ἔτος ἐπιβάρυνσις τῆς Ἀπ. Διακονίας ἐκ δραχμῶν τριακοσίων πενήκοντα χιλιάδων (350.000), ἥτις καὶ δὲν δύναται δυστυχῶς νὰ ἐλαττωθῇ, ὡς πιστεύομεν, μελλοντικῶς ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τῆς δωρεᾶς, ἀλλὰ ἀσφαλῶς θὰ ἀὔξηθῇ αὕτη κατὰ πολὺ, εἶναι ἀπολύτως δυσβάστακτος ὑπὸ τῶν οἰκονομικῶν δυνατοτήτων τοῦ ἡμετέρου Ὄργανισμοῦ, θὰ πρέπη νὰ ἀντιμετωπίσῃ ἀποφασιστικῶς τὸ ὅλον θέμα τῆς δωρεᾶς ταύτης καὶ νὰ λάβῃ τὸ δυνατόν ταχύτερον τὰς ἐνδεδειγμένους ἀποφάσεις αὐτοῦ. Ἐν τῇ ρυθμίσει τοῦ ὅλου θέματος δεόν νὰ μελετηθῇ καὶ ὁ τρόπος τῆς εἰς τὸ Ταμεῖον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας ἐπιστροφῆς τοῦ παρ' αὐτοῦ μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1959 καταβληθέντος (ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐν συνεχείᾳ καταβαλλομένου) διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς δωρεᾶς ποσοῦ ἐκ δραχμῶν 1.933.086, καθ' ὅσον μόνον ὡς ταμειακὴ διευκόλυνσις τοῦ Κεντρικοῦ Ταμείου πρὸς τοὺς δωρητὰς (μὲ πρόδηλον τὴν υποχρέωσιν ἐκείνων, ὅπως ἐπιστρέψουν εἰς αὐτὸ ἐν καιρῷ τὴν σχετικὴν δαπάνην, ἵνα μὴ ἐξανημισθῇ διὰ τὴν Ἀποστ. Διακονίαν ἡ ἀξία τῆς δωρεᾶς) δύναται νὰ δικαιολογηθῇ ἢ ἐκ τῶν πόρων τοῦ ἡμετέρου Ὄργανισμοῦ χρηματοδότησις τῶν ἐπιδιώξεων τῆς δωρεᾶς ταύτης, ἥτις ἔδει νὰ καλύπτεται ἐξ ὀλοκλήρου ἐκ τῶν ἰδίων αὐτῆς εἰσοδημάτων.

9. Εἰδικαὶ τινες ἐπιδιώξεις.

α) Ἔτος ἐξάρσεως τῆς Ὀρθοδοξίας.

Ἀνεκαθεν ἡ Ἀπ. Διακονία ἐξέδιδεν ἴδιον Ἡμεροδείκτην μετ' ἠθοπλαστικῶν παραινέσεων. Σκόπιμον ἔθεωρήθη, ὅπως ὁ Ἡμεροδείκτης οὗτος τῆς Ἐκκλησίας ἀποκτήσῃ ἐν πρώτοις καλλιτεχνικώτεραν ἐμφάνισιν, προσφέρηται δὲ πολυτελεῶς βιβλιοδετημένως καὶ ὡς εὐλογία τῆς Ἐκκλησίας, ἐπὶ τῷ νέῳ ἔτει, εἰς τε τὴν πολιτικὴν καὶ

τὴν πνευματικὴν Ἠγεσίαν τοῦ τόπου (Ἐπουργοῦς, Βουλευτὰς, Καθηγητὰς Ἀνωτάτων Σχολῶν κ.λ.π.). Ἐπὶ τούτοις, ἐπωφελὲς ἐκρίθη, ὅπως, διὰ τοῦ ἐνιαίου περιεχομένου αὐτοῦ, ἐπιδιώκηται εἰδικὸς ἐκάστοτε σκοπός, προσέτι δέ, ὅπως τὸ περιεχόμενον τοῦ Ἡμεροδείκτη ἀποτελῇ κατ' ἔτος τὸ σύνθημα γενικώτερης συναφοῦς προσπάθειας τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

Τοιοιούτρόπως διὰ τοῦ περιεχομένου τοῦ Ἡμεροδείκτη τοῦ ἔτους 1959 ἐπιδιώκετο ἡ ἐξαρσις τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ ἡ δι' εὐλήπτων καθημερινῶν σημειωμάτων ἀναίρεσις τῶν ἑτεροδιδασκαλιῶν τῶν ποικιλωνύμων αἱρέσεων, αἵτινες ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ τελευταίου πολέμου ἐνέτειναν τὴν ἐν Ἑλλάδι δράσιν των. Ἐν συνεχείᾳ καὶ ὀλόκληρον τὸ ἔτος 1959 ἐχαρακτηρίσθη ὡς ἔτος ἐξάρσεως τῆς Ὀρθοδοξίας, λεπτομερὲς δὲ πρόγραμμα, καταρτισθὲν ὑπὸ τῆς Ἀπ. Διακονίας καὶ ἐγκριθὲν ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου, καθώριζε τὰς ἐπὶ μέρος ἐκδηλώσεις τῆς τοιαύτης ἐπιδιώξεως. Δυστυχῶς, διὰ λόγους ἀνεξαρτήτου τῆς θελήσεως καὶ τῶν δυνατοτήτων τῆς Ἀπ. Διακονίας, δὲν ἐπετεύχθη, ὥστε νὰ καρποφορήσουν ἢ καὶ νὰ πραγματοποιηθοῦν πᾶσαι αἱ ἐν τῷ προγράμματι προβλεπόμεναι ἐκδηλώσεις. Ἐν τούτοις, ὑπὸ τὴν ὄψιν τῆς ἀνωτέρω ἐπιδιώξεως, πλείσται ἐκδηλώσεις ἔλαβον χώραν εἰς ὀλόκληρον τὴν Ἐπικράτειαν, ἐξαιρουσαι, διὰ τε τοῦ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου ὡς καὶ τοῦ ραδιοφώνου, τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ ἐπισημαίνουσαι τοὺς ἐκ τῆς ἐνταθείσης δράσεως τῶν αἱρέσεων κυοφορούμενους κινδύνους. Ἡ Ἀπ. Διακονία οὐ μόνον διὰ τοῦ «Ἐφημερίου» καὶ τῶν περιοδικῶν αὐτῆς παρεῖχε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους κατάλληλον διαφωτιστικὸν ὕλικόν, ἀλλὰ καὶ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Ἱ. Μητροπόλεων, εἰς μέγαν ἀριθμὸν καὶ ἀντὶ χαμηλότητος τιμῆς, διάφορα φυλλάδια, ἐξαιρουσα τὴν ἰδιαιτέραν θέσιν τῆς Ὀρθοδοξίας ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Ἔθνει (ὡς τὰ ὑπὸ τὸν τίτλον «Εἴμεθα ὑπερήφανοι διὰ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν μας», «Τροφὸς καὶ φρουρὸς» κ.λ.π.), ὡς καὶ ἕτερα, ἐντελῶς δωρεάν, ἀναιροῦντα τὰς κακοδοξίας τῶν διαφόρων ἐν τῇ Χώρα ὑπαρχουσῶν αἱρέσεων. Ἐκ τῶν τελευταίων τούτων φυλλαδίων διενεμήθησαν διὰ τῶν Ἱ. Μητροπόλεων διακόσιαι δεκατρεῖς χιλιάδες (213.000) ἀντιτύπων.

Ἐπὶ ποικίλων πλευρῶν διατυπῶνται πολλακτικῶς ἡ κατηγορία, ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία μας τῆς σήμερον, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἑτεροδόξους Ἐκκλησίας, ἀδιαφορεῖ δὴθεν διὰ τὰ φλέγοντα ζητήματα τῆς ἐποχῆς μας καὶ δὲν καταβάλλει, ὡς κατὰ τὸ παρελθόν, τὴν δέουσαν προσπάθειαν διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῆς δυστυχίας. Ἴνα δοθῇ ἢ ἐκ τῶν πραγμάτων ἀπάντησις εἰς τὰς ἀνακριβεῖς ταύτας κατηγορίας, ἐμφανισθῇ δὲ ἐν τῷ συνόλω αὐτοῦ τὸ ἐπιτελούμενον καὶ σήμερον ἀθροῦσας ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους Ἱ. Μητροπόλεων, ὄντως ἐπιβλητικόν, κοινωνικὸν ἔργον τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἡ Ἀπ. Διακονία ἀπεφάσισε τὴν ἐπὶ τῇ βάσει συγκεκριμένων στοιχείων ἐκδοσιν εἰδικοῦ τόμου. Διὰ τοῦ περιεχομένου τοῦ τόμου τούτου καταδεικνύεται πρᾶγματι, ὅτι, παρὰ τὰς δυσχερείας τῶν καιρῶν καὶ

τήν πενιχρότητα τῶν οικονομικῶν μέσων, ἅτινα διαθέτει ἡ Ἐκκλησία μας, Αὕτη, συνεπῆς πρὸς τὴν ἀποστολὴν καὶ τὴν παράδοσίν Της, ἐπιτελεῖ καὶ σήμερον, ἄγνωστον μὲν ἴσως εἰς τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ ἀξιολογώτατον κοινωνικὸν ἔργον. Ἐλπίζεται, ὅτι ἡ ἔκδοσις τοῦ τόμου τούτου, ἣτις δυστυχῶς ἐπεβραδύνθη περισσότερον τοῦ ἀρχικῶς ὑπολογισθέντος, θὰ καταστή ἄνευ δυνάτῃ ἐντὸς τοῦ τρέχοντος ἔτους.

Ἀξιολογώτατη πιστεύομεν ἐκδήλωσις ἐν τῷ πλαισίῳ τοῦ ἔτους τῆς ἐξάρσεως τῆς Ὁρθοδοξίας ὑπῆρξεν ἡ ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καθιέρωσις τοῦ πρώτου παρ' ἡμῖν ἑορτασμοῦ τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς Ἡμέρας τοῦ Ἐργάτου», δι' ἣς κατὰ τὸν ἐπισημότερον τρόπον ἐξεδηλώθη τὸ ζωηρότατον ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας μας πρὸς τὰ μοχθοῦντα τέκνα Της. Εἰς εἰδικὸν φυλλάδιον ὑπὸ τὸν τίτλον, «Ἡ Ἐκκλησία πρὸς τοὺς ἐργάτας», κυκλοφορήσαν εἰς τριακοσίας ἐξήκοντα μίαν χιλιάδας (361.000) ἀντιτύπων μεταξύ πάντων τῶν ἐργατῶν τῆς Χώρας, διευτυπῶτο ἡ ἔναντι τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ἐργάτου χριστιανικὴ ἀντίληψις καὶ ἐξεδηλοῦτο ἡ στοργὴ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἐργαζομένους. Εἰς πάσας τὰς, συμφώνως τῷ καταρτισθέντι ὑπὸ τῆς Ἀπ. Διακονίας προγράμματι, λαβούσας χώραν ἐκδηλώσεις τοῦ ἑορτασμοῦ, ἡ συμμετοχὴ τόσον τοῦ ἀρμοδίου Ὑπουργείου Ἐργασίας καὶ τῶν λοιπῶν Κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, ὅσον καὶ τῶν Ἐργατικῶν Ἐνώσεων καὶ τῶν ἐργατῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐργοδοτῶν αὐτῶν, ὑπῆρξεν ὁμόθυμος καὶ συγκινητικὴ. Πάντες ἐξεδήλωσαν ποικιλοτρόπως τὴν χαρὰν ἀλλὰ καὶ τὴν συγκίνησιν αὐτῶν, διότι ἡ «Μήτηρ Ἐκκλησία» διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς «Ἐκκλησιαστικῆς ἡμέρας τοῦ ἐργάτου» ἐπεδείκνυε κατὰ τόσον ἐπίσημον τρόπον τὸ πρὸς τοὺς μοχθοῦντας ἐνδιαφέρον Αὐτῆς.

Αἱ τόσον ὁμως ἐνθαρρυντικαὶ αὐταὶ διαπιστώσεις δημιουργοῦν ἔτι ηὐξημένην διὰ τὴν Ἐκκλησίαν μας τὴν ὑποχρέωσιν, ὅπως, μετὰ τὴν πανηγυρικὴν αὐτὴν ἀπαρχὴν, ἀρχίσῃ νὰ παρακολουθῆ Αὕτη ἐγγύτερον καὶ νὰ μελετᾷ συστηματικότερον τὰ φλέγοντα σήμερον ἐργατικά προβλήματα, εἰδικώτερον δὲ ὀρισμένας τινὰς πλευρὰς αὐτῶν, εἰς ἃς δέον νὰ στρέφῃται ζωηρότερον τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἐκκλησίας. Ἀκριβῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κατηρτίσθη ὑπὸ τοῦ Κεντρ. Συμβουλίου εἰδικὴ παρὰ τῆ Ἀπ. Διακονία Ἐπιτροπὴ ἐκ Κληρικῶν, παρακολουθούτων τὰ ἐργατικά ζητήματα, ὡς καὶ ἑτέρων εἰδικῶν προσωπικοτήτων, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος Κυρίου Ἰακώβου, εἰς ἣν καὶ ἀνετέθη τὸ ἔργον τοῦτο. Εἰς εἰδικὸν τεύχος, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Ἡμέρα τοῦ Ἐργάτου» (ὁ πρῶτος ἑορτασμός), ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς Ἀποστ. Διακονίας καὶ διανεμηθὲν δωρεὰν διὰ τῶν ἐργατικῶν Ἐνώσεων, ἐδημοσιεύθησαν κείμενά τινα καὶ λοιπὰ στοιχεῖα ἐκ τοῦ πρώτου αὐτοῦ ἑορτασμοῦ.

β) Ἡ Ὁρθόδοξος Οἰκογένεια.

Ὁ Ἡμεροδείκτης τοῦ ἔτους 1960 ἀφιέρωθη εἰς τὴν Ὁρθόδοξον οἰκογένειαν, περιέχει δέ, ἐκτὸς τῆς

συνήθους ἡμερολογιακῆς ὕλης, καὶ καθημερινὰ καθοδηγητικὰ σημειώματα, ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου καὶ τῆς οἰκογενείας, εἰς τὰ καθήκοντα τῶν συγκροτούμενων αὐτῆν μελῶν, ὡς καὶ τὴν πρέπουσαν ἀγωγὴν τῶν παιδιῶν. Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ περιεχομένου τοῦ Ἡμεροδείκτου τούτου καὶ ἵνα βοηθηθῆ ἡ ἀντιμετώπιση ἐπιτυχῶς τὰ φλέγοντα ζητήματα, νὰ ὀποῖα ἀντιμετωπίζει αὕτη εἰς τὰς ἡμέρας μας, ἐπρογραμματίσθη παρὰ τῆς Ἀπ. Διακονίας σειρά σχετικῶν ἐκδηλώσεων κατὰ τὸ τρέχον ἔτος 1960. Ἐν πρώτοις, ἀπεφασίσθη ἡ ἔκδοσις βιβλίων καὶ φυλλαδίων, εἰς ἃ θὰ παρέχωνται αἱ ὀρθαὶ καὶ σύμφωνοι πρὸς τὰς Ἑλληνοχριστιανικὰς παραδόσεις μας ὑποδείξεις διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν προβλημάτων τῆς συγχρόνου οἰκογενείας. Ἦδη ἔχουσι κυκλοφορήσει τρία τοιαῦτα ὑπὸ τοὺς τίτλους, «Ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε (θέματα ἀπὸ τὴν συζυγικὴν ψυχολογίαν)», «Τρομερὰ ἡ εὐθύνη» (ἀφορᾷ εἰς τὴν εὐθύνην τῶν γονέων διὰ τὴν ὀρθὴν ἀγωγὴν τῶν παιδιῶν τῶν) καὶ «Σπασμένοι κρίκοι (τὸ δρᾶμα τῶν διαζυγίων)». Ἐτοιμάζεται δὲ πρὸς ἔκδοσιν εἰδικὴ μελέτη ὑπὸ τὸν τίτλον, «Χριστιανισμὸς καὶ οἰκογένεια», ἐν ἣ ἐξαιρέται ἡ διὰ τὴν ἐξύψωσιν τοῦ γάμου καὶ τὴν ἠθικὴν θεμελίωσιν τῆς οἰκογενείας χριστιανικὴ προσφορά.

Ἐπι τούτοις, καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, θὰ δημοσιεύωνται εἰς τὰ περιοδικὰ τῆς Ἀπ. Διακονίας σχετικὰ πρὸς τὴν οἰκογένειαν ἄρθρα καὶ μελετήματα, θὰ καταβληθῆ δὲ προσπάθεια, ὅπως αἱ ραδιοφωνικαὶ ἐκπομπαὶ αὐτῆς διαπραγματεύωνται κατὰ προτίμησιν παρεμφερῆ θέματα. Εἰς τὸ περιοδικὸν «Ἐφημέριος» καὶ ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς παροχῆς ὁδηγιῶν διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἐνορίας θὰ δημοσιεύωνται καὶ εἰδικὰ σημειώματα περὶ τῆς θέσεως τῆς οἰκογενείας ἐν τῇ ἐνοριακῇ ζωῇ καὶ δράσει.

Ἐκτὸς τῶν ἀνωτέρω, ἀπεφασίσθη προσέτι, ὅπως ἐπιδιωχθῆ ἡ κατὰ Ἱ. Μητροπόλεις ὀργάνωσις σειρᾶς διαλέξεων, ἐν αἷς ὑπὸ εἰδικῶν προσωπικοτήτων (Κληρικῶν, Ἐκπαιδευτικῶν κλπ.), θὰ ἀναπτυχθῶσι τὰ βασικώτερα ἐκ τῶν προβλημάτων, ἅτινα ἀπασχολοῦν τὴν σημερινὴν οἰκογένειαν. Ἦδη καταρτίζονται ὑπὸ συνεργατῶν τῆς Ἀποστ. Διακονίας σχεδιαγράμματα τῶν τοιούτων διαλέξεων, ἵνα χρησιμοποιηθῶσι ταῦτα ὡς βοηθήματα ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ὁμιλητῶν.

γ) Ὁργάνωσις τῆς Ἐνορίας.

Ἡ κατὰ Νοέμβριον τοῦ ἔτους 1958 συνελθοῦσα ἸΓ' Σύνοδος τῆς Σ. Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος περιέλαβεν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῶν ἐργασιῶν Αὐτῆς καὶ τὸ περὶ τῆς ὀργάνωσεως τῆς Ἐνορίας σημαντικώτατον θέμα, ὅπερ πάντοτε μὲν ἀπασχολεῖ τὴν Ἐκκλησίαν, πολλὰκις δὲ εἶχεν ἀπασχολήσει κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ τὴν Ἀπ. Διακονίαν. Εἰδικῶς ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου εἰσηγήθη ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κίτρους Κύριος Βαρνάβας, ἀνεφέρθη δὲ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος διὰ μακρῶν καὶ ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος Κύριος

'Ιάκωβος ἐν τῇ εἰσηγήσει αὐτοῦ περὶ τοῦ 'Εφημεριακοῦ Κλήρου. Ἡ Σ. Ἱεραρχία, καταλήξασα εἰς σειρὰν πορισμάτων ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου, κατήρτισεν Ἐπιτροπὴν παρὰ τῇ Ἀπ. Διακονίᾳ, εἰς ἣν καὶ ἀνετέθη ἡ σύνταξις σχεδίου τῆς ἐν τῇ Ἐνορίᾳ Ἐκκλησιαστικῆς δράσεως. Τὸ σχέδιον τοῦτο, καταρτισθὲν ὑπὸ τῆς ἀνωτέρω Ἐπιτροπῆς, ὑπεβλήθη εἰς τὴν Ἱεράν Σύνοδον, ἣτις καὶ παμψηφεί ἐνέκρινε τοῦτο. Εἰς εἰδικὸν τεύχος, ἐκδοθὲν ὑπὸ τῆς Ἀπ. Διακονίας, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἐν τῇ Ἐνορίᾳ Ἐκκλησιαστικὴ δράσις», ἐδημοσιεύθησαν, μετὰ εἰσαγωγικὸν σημείωμα, τὰ τε πορίσματα τῆς Σ. Ἱεραρχίας ὡς καὶ τὸ ἐγκριθὲν ὡς ἀνωτέρω σχέδιον. Τὸ τεύχος τοῦτο ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Ἀπ. Διακονίας δωρεὰν εἰς τοὺς Σεβ. Ἱεράρχας τῆς Ἐπικρατείας, πρὸς διανομὴν αὐτοῦ μετὰ πάντων τῶν Ἐφημερίων, ἵνα, βάσει τοῦ σχεδίου τούτου καὶ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῶν Σεβ. Ἱεραρχῶν, ἀρχίσῃ ἡ σὺν τῷ χρόνῳ ὀργάνωσις τοῦ ἐνοριακοῦ ἔργου.

Τὸ αὐτὸ ὡς ἄνω τεύχος ἀπεστάλη διὰ τῶν Σεβ. Προέδρων τῶν Ἐφοριῶν τῶν Ἐκκλησιῶν. Σχολῶν καὶ Φροντιστηρίων, δωρεὰν ὡσαύτως, καὶ εἰς τοὺς τελειοφοίτους τῶν Ἐκκλησιαστικῶν τούτων Σχολείων καὶ μέλλοντας Ἱερεῖς, ἵνα ἀρχίσωσι καὶ οὗτοι κατατοπιζόμενοι ἀπὸ τοῦδε ἐπὶ τῶν βασικῶν θεμάτων τοῦ ἐνοριακοῦ ἔργου.

Ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἐφημέριος» καὶ ὑπὸ τὸν γενικὸν τίτλον «Ἐπιδιώξεις τῆς Ἐκκλησίας» θὰ παρέχονται τακτικῶς, εἰς εἰδικὰς σελίδας καὶ καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ τρέχοντος ἔτους, ὑπὸ τῆς Ἀπ. Διακονίας αἱ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ὀργάνωσης τῆς Ἐνορίας ὁδηγίαι, ἐπὶ τῶν ὁποίων θὰ εἶναι δυνατόν καὶ νὰ δίδονται εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους αἱ τυχόν ἐπ' αὐτῶν αἰτούμεναι συμπληρωματικαὶ ἐπεξηγήσεις καὶ πληροφορίες. Εἰς τὰ εἰδικὰ ταῦτα δημοσιεύματα θὰ ἐξετάζηται, ὡς ἤδη ἐδηλώθη, καὶ ἡ θέσις τῆς οἰκογενείας ἐν τῇ ἐνοριακῇ ζωῇ καὶ δράσει.

δ) Αἱ Ραδιοφωνικαὶ ἔκπομπαι.

Τὸ Ραδιόφωνον ἔχει καταστή, ὡς γνωστόν, σήμερον ἰσχυρότατον ὄργανον ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ λαοῦ. Ἐπιτακτικῶς, συνεπῶς, προβάλλει ἡ ἀνάγκη, ὅπως καὶ ἡ Ἐκκλησία χρησιμοποίῃ κατὰ τὸν πλεον ἄποτελεσματικὸν τρόπον τὸ νέον αὐτὸ μέσον διαφοτίσεως διὰ τὸ πνευματικὸν ἔργον Αὐτῆς.

Ἐνεκα τοῦ λόγου τούτου, ἵνα ἀκούηται δὲ πράγματι αὐτὴ ἡ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας, εἰς ἔκπομπὰς δὲ ὑπὸ τὸν ἔλεγχον Αὐτῆς καταρτιζόμενας, καὶ ἀποφεύγηται οὕτως ἡ παρατηρουμένη παλαιότερον παραποίησης τῶν κειμένων τῶν Ἐκκλησιῶν. ἔκπομπῶν ὑπὸ τῶν διαφόρων ἔκφωνητῶν, ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς Κεντρικοῦ Συμβουλίου ἡ κατασκευὴ ἰδίου ραδιοθαλάμου, ἐν τῷ ὁποίῳ θὰ καθίστατο δυνατὴ ἡ ἠχογράφησις πασῶν τῶν θρησκευτικῶν ὁμιλιῶν, σκηνῶν θρησκευτικοῦ τε καὶ ἐθνικοῦ περιεχομένου, ἔκπομπῶν βυζαντινῆς μουσικῆς κ.λ.π., αἵτινες θὰ ἐξεπέμποντο ὑπὸ τῶν λειτουργούντων νῦν ραδιοφωνικῶν Σταθμῶν. Κατόπιν πολλῶν προσπα-

θειῶν, ὁ ραδιοθάλαμος οὗτος καταρθώθη νὰ κατασκευασθῇ ἐν τοῖς ἰσογειοῖς χώροις τῆς Ἱ. Μονῆς Πετράκη καὶ πρὸς τὴν πλευρὰν τῆς ὁδοῦ Ἰασίου, συνεδέθη δὲ μετὰ τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ τῆς Μονῆς, διὰ τὴν καλύτεραν λήψιν μελωδιῶν τῆς Βυζαντινῆς μουσικῆς, ἐκτελουμένων ἐντὸς αὐτοῦ, καὶ ἐπλουτίσθη διὰ πάντων τῶν ἀναγκαίων μηχανημάτων. Μέριμνα κατεβλήθη, ὅπως ὁ ἐν λόγῳ ραδιοθάλαμος κατασκευασθῇ κατὰ τὸν δυνατὸν τελειότερον τρόπον, ὥστε νὰ δύναται οὗτος νὰ χρησιμοποιοῦθῃ βραδύτερον καὶ διὰ τὰς ἔκπομπὰς τοῦ ἐν καιρῷ κατασκευασθησμένου ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπιτροπὴ ἐξ εἰδικῶν, ἐλέγξασα τὴν κατασκευὴν τοῦ ραδιοθαλάμου τούτου, ἀπεφάνθη διὰ τῆς ἀπὸ 2 Ὀκτωβρίου 1959 πράξεως αὐτῆς, περὶ τῆς ἀριότητος τῆς τε κατασκευῆς καὶ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ. Ἦδη, ἀπὸ τοῦ μηνὸς Ὀκτωβρίου τοῦ λήξαντος ἔτους 1959, αἱ διὰ τοῦ Ραδιοφ. Σταθμοῦ τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων μεταδιδόμεναι ἔκπομπαι τῆς Ἀπ. Διακονίας ἠχογραφοῦνται ἐν τῷ ραδιοθαλάμῳ τούτῳ. Ἐντονοὶ καταβάλλονται προσπάθειαι, ὅπως ὁ τε Σταθμὸς τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων ὡς καὶ τὸ Ἐθνικὸν Ἴδρυμα Ραδιοφωνίας, εἰς τὰς ἔκπομπὰς τοῦ ὁποίου δὲν ἀκούεται ἡ φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας, παραχωρήσουν τὸν ἀναγκαῖον χρόνον ἐν τοῖς προγράμμασιν αὐτῶν δι' Ἐκκλησιαστ. ἔκπομπὰς ποικίλου περιεχομένου. Πᾶσαι αἱ ἔκπομπαι αὗται θὰ ἐτοιμάζονται νῦν ἐν τῷ ἡμετέρῳ ραδιοθαλάμῳ καὶ θὰ παραδίδονται ἐτοιμοὶ πρὸς ἔκπομπήν.

Παραλλήλως ἤρχισαν καταβαλλόμεναι ἐνέργειαι καὶ διὰ τὴν ἐν καιρῷ ἀπόκτησιν ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας ἰδίου Ραδιοσταθμοῦ, ἵνα δύναται Αὐτὴ νὰ ἐπικοινωνῇ ἀπ' εὐθείας δι' ἰδίων μέσων καὶ ραδιοφωνικῶς μετὰ τῶν τέκνων Αὐτῆς. Εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἀπ. Διακονίας ἔχει ὑποβληθῆ ἤδη ἡ πρώτη προμελέτη τῆς ἐγκαταστάσεως Ἐκκλησιῶν. Ραδιοπομποῦ, τοῦ ὁποίου τὴν ἀπόκτησιν θεωροῦμεν οὐ μόνον ἀναγκαῖοτάτην, ἀλλὰ καὶ ἐφικτὴν καὶ μάλιστα διὰ τὸ προσεχὲς μέλλον.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΥΤΡΑΚΗΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν
καὶ Γεν. Διευθυντῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας.

«Ὁ ἔνσαρκος ἄγγελος, τῶν Προφητῶν ἡ κρηπίς, ὁ δεύτερος πρόδρομος, τῆς παρουσίας Χριστοῦ, Ἡλίας ὁ ἐνδοξος, ἄνωθεν καταπέμψας Ἐλισσαίῳ τὴν χάριν, νόσους ἀποδιώκει, καὶ λεπροὺς καθαρίζει διὸ καὶ τοῖς τιμῶσιν αὐτὸν βρῦει ἰάματα».

(Ἀπολυτίκιον τοῦ προφ. Ἡλιοῦ).

«Ὁ ὑπερούσιος Θεὸς ἐν τῷ κόσμῳ, μετὰ σαρκὸς ἐπιφοιτήσας Μαρία, σὲ ἀληθῆ μαθήτριά σου προσήκατο, ὅθεν καὶ ἰάματα ἐπετέλεσας πλεῖστα καὶ μεταστᾶσα νῦν ἐν οὐρανοῖς, ὑπερ τοῦ κόσμου πρεσβεύεις ἐκαστοτε».

(Κοντάκιον τῆς ἁγίας Μαρίας τῆς Μαγδαληνῆς)

ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΠΑΥΛΟΝ

Λεχθείς ἐπὶ τοῦ Ἱεροῦ Βράχου τοῦ Ἀρείου Πάγου κατὰ τὸν πανηγυρικὸν

Ἑσπερινὸν τῆς 29ης Ἰουλίου 1960.

Μακαριώτατε Προθιεράρχα,
Σεβασμιώτατοι Ἅγιοι Ἀρχιερεῖς,
Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοί,

Ἐπὶ τῇ λαμπρᾷ καὶ εὐσήμῳ ταύτῃ ἑορτῇ εἰς τὸν καθαγιασθέντα πλέον ἱερὸν τοῦτον βράχον συνήλθεν ἅπασα ἡ τῶν Ὀρθοδόξων Ἀθηναίων Ἐκκλησία, ἵνα ἀποτίσῃ τὸν φόρον τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς τιμῆς πρὸς Παῦλον, τὴν τελειότητα τῆς ἀγάπης, τὸν διαπρύσιον καὶ ἀκαταπύνητον τῶν χριστιανικῶν ἀληθειῶν κήρυκα, τὸν λειμῶνα τῶν ἀρετῶν, τὸν πνευματικὸν παράδεισον, τὸν διὰ τῆς γλώσσης σαγηνεύσαντα τὸν κόσμον, τὸν, ὡς ἀετόν, περιελθόντα τὰ πέρατα τῆς γῆς πρὸς ἐκρί-
ζωσιν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς πλάνης, τὸν τοὺς βωμοὺς θεῶν ψευδῶν ὡς ζιζάνια ἐμπηρῶσαντα, τὸν νεκρῶσαντα ὡς ἀκάνθας τὰ εἰδωλα, τὸν θεμέλιον τῆς Ἐκκλησίας ἀσφαλῶς καταβαλλόμενον.

Τοῦ κορυφαίου τούτου τῶν Ἀποστόλων οἱ τοῦ Κυρίου πιστοὶ ἀναμνησκονται τὰ δεινὰ «διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ καλέσαντος αὐτόν», νοοῦσιν ὅτι αἱ πληγαὶ του ἀπέβησαν οἰκουμένης ἰάματα, αἱ ὁδοιπορίαι του βραβείων πρόξενoi, τὰ ναυαγία του τῆς Ἐκκλησίας πηδάλιον, αἱ τίμαι ἀλύσεις του σύνδεσμος ἀγάπης, τὸ ἐκχυθὲν αἷμά του διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ του θανάτου σπονδὴ φιλανθρωπίας.

Ἐγκώμιον ἀνὰ τοὺς αἰῶνας πλέκουσι ὁ τῶν Πατέρων σεμνὸς χορὸς πρὸς αὐτόν, ὡς τὸν κατ' ἐξοχὴν τῆς ἀγάπης καὶ τῆς αὐταπαρνήσεως Ἀπόστολον, καὶ ὅπως ὁ σίδηρος εἰς πῦρ ἐμπесῶν ὅλος γίνεται πῦρ, οὕτω καὶ ὁ τῶν Ἐθνῶν Ἀπόστολος, ἀναφθείς ὑπὸ τοῦ πυρός τῆς ἀγάπης, «ὅλος γέγονεν ἀγάπη». Πάντες βλέπουσι τοῦ οὐρανοβάμορος τούτου Ἀποστόλου τὰ ἀθλήματα, ὅστις πολεμῶν ἐνίκησε, τὴν ἐν Χριστῷ δοθεῖσαν θείαν ἀποκάλυψιν θεολογῶν πανταχοῦ ἀήττητος αὐτῆς στρατιώτης ἀνεδείχθη, καὶ τὰ στίγματα τοῦ Χριστοῦ τῷ σώματι αὐτοῦ ἐνόησαν, διό, καὶ δικαίως, ἵνα κατὰ Πρόκλον, τὸν τῆς Βασιλευσούσης Ἀρχιεπίσκοπον εἶπω, «πᾶσα γλῶσσα τὸν ἀγῶνα αὐτοῦ, εὐφήμησεν».

Τοιοῦτον ἐν τοῖς μεγίστοις μεγίστον Ἀποστόλου τῆς ἑορτῆς πανηγυρικῶς τελομένης, δὲν θὰ ἀναφέρω τὰ αὐτοῦ κατορθώματα, διότι ὁ λόγος οὐκ ἀρκέσει, οὔτε ἐγκώμια θὰ πλέξω, ὡς οὐ δυνήσεται ἡ γλῶσσα «ἐφικέσθαι τῶν ἐγκωμίων ἐκείνου», ἀλλὰ θὰ ἀναπτύξω πρὸς τὴν εὐμένειαν ὑμῶν τὸν τοῦ Ἁγίου Παύλου εὐαγγελισμὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου καὶ ἰδία τοῦ περικλεοῦς τούτου καὶ ἰσπεφοῦς ἄστεως ἐπικαλούμενος τὴν ἀνωθεν ἀρωγὴν καὶ βοήθειαν, ἐν μέσῳ τοῦ τερπνοῦ καὶ εὐσήμου τῶν ἑορταζόντων κορότου καὶ τῆς περιφανοῦς ταύτης λαμπροφωρίας καὶ πανηγυρικῆς φωταγωγίας.

*

Ὁ ἰδρυτὴς τῆς Χριστιανικῆς Θεολογίας Σαῦλος ἡ Παῦλος ἐγεννήθη εἰς τὴν Ταρσὸν τῆς Κιλικίας περίπου τὸ 10 μ.Χ. Ὁ πατὴρ του ἦτο Φαρισαῖος καὶ ἀνε-

θρεψε τὸν υἱὸν του μὲ τὰς ἀσθηρὰς ἀρχὰς τῆς τάξεως ταύτης. Ἦτο ἐπίσης Ρωμαῖος πολίτης, τὴν πολῦτιμον δὲ ταύτην ιδιότητα παρέδωκεν εἰς τὸν υἱὸν του. Δὲν ἔτυχε κλασσικῆς μορφώσεως, διότι οὐδεὶς Φαρισαῖος θὰ ἐπέτρεπε καθαρὰν ἑλληνικὴν μόρφωσιν εἰς τὰ τέκνα του. Ἀφοῦ ὁ νέος Σαῦλος ἐξέμαθε τὴν τέχνην τοῦ σκηνοποιοῦ, ἐμορφώθη ἀκολούθως εἰς τὴν τοπικὴν συναγωγὴν τῆς Ταρσοῦ ὑπὸ τοῦ πατρὸς του, ἀπεστάλη εἴτα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ, ὅπου ὡς ὁ ἴδιος λέγει ἐμορφώθη «παρὰ τοὺς πόδας Γαμαλιήλ», «κατὰ τὴν ἀκριβεστάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας Θρησκείας, ἔζησα Φαρισαῖος» (Πραξ. 26,5). Ἐν τούτοις ὁμως εἰς τὸ ἑλληνικὸν περιβάλλον τῆς Ταρσοῦ ὁ Παῦλος ἐμνήθη πως εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλοσοφίαν. Περιγράφει τὸν ἑαυτὸν του ὡς ἐμφανίσεως ἀσημάντου καὶ προσθέτει «καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι ἐδόθη μοι σκόλοψ τῆ σαρκί» (Β' Κορινθ. 12,7). Ἦτο ὀρμητικὸς καὶ θαρραλέος, δογματικὸς καὶ ἀποφασιστικὸς, εὐεργετικὸς καὶ δημιουργικὸς, ὑπερήφανος ἐναντι τῶν ἀνθρώπων καὶ ταπεινὸς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἱκανὸς διὰ τὴν τρυφερωτέραν ἀγάπην καὶ συνίστα εἰς τοὺς πιστοὺς Κυρίου νὰ εὐλογοῦν τοὺς διώκοντας αὐτοῦ. Τὸ τέλος τῆς Α' ἐπιστολῆς του πρὸς Κορινθίους παρουσιάζει ἐν συντομίᾳ τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ: «ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου» εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἦτα ἀνάθεμα, μαρὰν ἀθά (=Κύριε ἐλθέ), ἡ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Ἀμήν» (Α' Κορινθ. 13,21-24). Ἦτο ὅ,τι ἔπρεπε νὰ εἶναι διὰ νὰ πράξῃ ὅ,τι ἐδημιούργησε.

Ἦρχισε διώκων τὸν Χριστιανισμὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ ἐτελεύτησε θάνατον μαρτυρικὸν ἀπορρίψας τὸν Ἰουδαϊσμὸν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ. Ἦτο Ἀπόστολος εἰς πᾶσαν τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐκφανσιν. Σκανδαλισθεὶς διὰ τὴν περιφρόνησιν τοῦ ἁγίου Στεφάνου πρὸς τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον ἠρώθη μετὰ τῶν φονεῶν τοῦ Στεφάνου καὶ ἠγγήθη τοῦ πρώτου διωγμοῦ τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Πληροφρορηθεὶς, ὅτι ἡ νέα πίστις ἐδημιούργησε προσηλύτους εἰς τὴν Λαμασκὸν, ἐπέτυχεν ἐξοσιοδότησιν ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα τῶν Ἱεροσολύμων νὰ μεταβῇ ἐκεῖ, νὰ συλλάβῃ πάντας «τῆς ὁδοῦ ὄντας» (Πραξ. 9,2), διὰ νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ δεσμίους εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Εἰς τὸν δρόμον τῆς Δαμασκοῦ ὁμως διὰ θαύματος μετεστράφη. Ὅταν ἀδύνατος καὶ ἀκόμη τυφλὸς εἰς τὸ τέλος τοῦ ταξιδίου του, ἤσθάνθη ἐπὶ τοῦ προσώπου του τὰς θωπευτικὰς καὶ παρηγόρους χεῖρας ἐνὸς ἐξ Ἑβραίων προσηλύτου, «ἐσθέης ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες, ἀνέβλεψέ τε παραχρῆμα, καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη, καὶ λαβὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν» (Πραξ. 17,18). Μετ' ὀλίγας ἡμέρας εἰσῆρχετο εἰς τὰς συναγωγὰς τῆς Δαμασκοῦ καὶ ἐδίδασκεν ἐκεῖ ὅτι ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἐπὶ ὀκτῶ ἔτη σχεδὸν παρέμεινε εἰς τὴν γενέ-

τειράν του, όποτε ήλθεν ό Βαρνάβας και εξήγησε τήν βοήθειαν αυτού διά τήν διοίκησιν τής νεοτεύκτου 'Εκκλησίας τής 'Αντιοχείας. 'Εβάπτισαν εκεί τόσους πολλούς Χριστιανούς, ώστε έντός ολίγου ή 'Αντιόχεια προΐστατο όλων των τότε 'Εκκλησιών διά τόν μέγαν αριθμόν των πιστών του Κυρίου. Και άρχεται υπό του Παύλου ό εὐαγγελισμός του ελληνικού χώρου. Μετά του 'Αποστόλου Βαρνάβα έπλευσαν εις τήν Κύπρον όπου είχαν επιτυχίας μεταξύ των πολλών τής νήσου 'Εβραίων. 'Εκ τής Πάφου άφίχθησαν εις τήν Πέργην τής Παμφυλίας και εβάδισαν εις τήν 'Αντιόχειαν τής Πισιδίας, ειτα δε εις 'Ικόνιον, Λύστρα, και Δέρβην, συναντήσαντες πολλάς δυσχερείας και διά τής ίδιας οδοϋ εις τήν Πέργην και εκείθεν απέπλευσαν διά τήν 'Αντιόχειαν τής Συρίας. Διαφωνήσας μετά του 'Αγίου Βαρνάβα, ό 'Αγιος Παύλος επισκέπτεται μόνος εκ νέου τās 'Εκκλησίας του εις τήν Μ. 'Ασίαν, μετά του Τιμοθέου δε μετέβη διά τής Φρυγίας και τής Γαλατίας μέχρι Τρωάδος προς Βοροάν. 'Από τής Τρωάδος ό Παύλος, ό Τιμόθεος και ό Σίλλας έπλευσαν εις τήν Μακεδονίαν, πατήσαντες διά πρώτην φοράν τό έδαφος τής Εϋρώπης εις τούς Φιλίππους, Θεσσαλονίκην, Βέρροϊαν, 'Αθήνας και Κόρινθον. Ούτως ό λόγος του Θεου διά των κυριωτέρων κέντρων του ελληνικού χώρου έγνωσθη εις τούς καθημένους εις τό σκότος τής θρησκευτικής και ήθικης πλάνης και φως έλαμψεν αυτοίς, φως μέγα και λαμπρόν, φωτίσαν τήν 'Ελληνικήν γήν, τήν όντως ιεράν, όπου άπεκαλύφθη ή τελειότης, έπραγματοποιήθη τό ιδανικόν, τήν γήν αυτήν, ή όποία ειδε τήν εδγενεστέρα των φυλών, ή όποία καθίδρυσε ταυτοχρόνως τήν τέχνην, τήν επιστήμην, τήν φιλοσοφίαν και τήν πολιτικήν. Φωτισθεΐσα δε ή 'Ελλάς διά του Χριστιανικού κηρύγματος υπό του μεγάλου τούτου των 'Εθνών 'Αποστόλου έγένετο ή δημιουργός τής μεγάλης Χριστιανικής ήμων Βυζαντινής Αύτοκρατορίας. Αύτη προέβαλε τον ώραιότερον μέχρι τούδε πολιτισμόν, έξεβαλίσταίνισε και έξεπολίτισε βάρβαρα έθνη, έμόρφωσε λαούς, ήμέρωσεν ήθη, εξηργένισεν ανθρώπους και απέδειξεν ότι όντως ό άνθρωπος είναι ή εικόνα του Θεου.

*

'Ο Παύλος με τήν συνοδείαν των πιστών αυτού φίλον ήλθεν εις τās 'Αθήνας, τήν μοναδικήν ταύτην πόλιν του κόσμου. 'Ενταύθα δε, εις τήν καρδίαν τής ειδωλολατρικής θρησκείας, τής επιστήμης και τής φιλοσοφίας, εϋρέθη σχεδόν μόνος. 'Ηναγκάσθη να σταθή εις τήν αγοράν, όπως και οι σύγχρονοι ήήτορες των τότε πόλεων και να συναγωνισθή με πολλούς άλλους ανταγωνιστάς προς εξασφάλισιν άκροατών εκ των διερχομένων. 'Υπήρχεν εις τās 'Αθήνας μία συναγωγή, ό δε Παύλος όμιλήσεν εις αυτήν περι των 'Ιουδαίων και των ανθρώπων των σεβόμενων». 'Αλλ' εις μίαν τοιαύτην πόλιν αι επιτυχία τής συναγωγής οϋδεμίαν είχαν σημασίαν. Μερικοί εκ των 'Ελλήνων άκροατών του συνεζήτουν μαζί του, άλλοι τον περιεπαίζον και ήρώτων: «τί αν θέλοι ό σπερμολόγος ούτος λέγειν» (Πραξ. 17,18). Μερικοί ενδ' εφέθησαν διά τήν διδασκαλίαν του και τον ωδήγησαν εις τον 'Αρειον Πάγον, διά να τον ακούσουν με ήρεμάν και ήσυχίαν.

'Ο 'Αρειος Πάγος επί τής 'Ρωμαϊκής κυριαρχίας ήτο πολιτικόν σώμα, άπηλλαγμένο σχεδόν από δικαστικά καθήκοντα, αληθής των 'Αθηνών σύγκλητος, ήτο επί κεφαλής των 'Αθηναϊκών έξουσιών, ανώτερος τής Βουλής των έξακοσίων και του λαου. Είπεν εις αυτούς, ότι παρετήρησεν εις τās 'Αθήνας ένα βιωμόν άφιερωμένον «τώ άγνώστω Θεώ», ή ύπαρξις δε αυτού οφείλετο εις τήν θρησκευτικήν εϋλάβειαν των 'Αθηναίων και εις τήν συνήθειαν να βλέπουν εις εκαστον αντικείμενον τήν εκδήλωσιν μυστηριώδους και ιδιαιτούσης δυνάμεως. Και εξηκολούθησε με φλογεράν εδγλωττίαν, ως παραδίδει ό έλληνομαθής συγγραφεύς των Πράξεων: «όν ον άγνωσύντες εϋσεβείτε, τούτον εγώ καταγγέλλω ύμιν. 'Ο Θεός ό ποιήσας τον κόσμον και πάντα τα εν αυτώ, ονκ εν χειροποιήτοις Ναοίς κατοικεί... αυτός διδοϋς πási ζωήν και πνοήν... έποίησέ τε εκ ενός αιματος πών έθνος ανθρώπων... ζητείν τον Κύριον, ει άραγε ψηλαφήσειεν αυτόν και ευροίεν, καιτοι γε οϋ μακράν από ενός εκάστου ύπάρχοντα. 'Εν αυτώ γάρ ζώμεν και κινούμεθα και έσμέν, ως και τινες των καθ' ύμās ποιητών ειρήκασι (ό Παύλος ένταύθα μνημονεύει τον στίχον από τον ύμνον προς τον Δία του Κλεάνθους ή από τα «Φαινόμενα» του 'Αράτου). Γένος ον ύπάρχοντες του Θεου, ονκ οφείλομεν νομίζειν χροσϋ ή άργύρω ή λίθω χαράγματι τέχνης και επιθυμήσεως ανθρώπου τό θειον είναι όμοιον. Τους μεν ον χρόνους τής άγνοίας ύπεριδών ό Θεός τανυν παραγγέλλει τοις ανθρώποις πási πανταχοϋ μετανοείν διότι έστησεν ήμέραν, εν ή μέλλει κρίνειν τήν οικουμένην εν δικαιοσύνη, εν άνδρι ω όρισε πίστιν παρασχών πásiν, άναστήσας αυτόν εκ νεκρών» (Πραξ. 17,24-31).

Εις τās λέξεις αυτάς κατά τον εϋαγγελιστήν Λουκάν ό Παύλος διεκόπη. 'Ακούσαντες να γίνεται λόγος διά τήν 'Ανάστασιν των νεκρών, άλλοι μεν έλχεύαζον, οι δε εδγενέστεροι ειπον: «Θά σέ ακούσωμεν και άλλην φοράν διά τό ζήτημα τούτο». 'Ο λόγος ούτος προϋξένησε βεβαίως παράδοξον έντύπωσιν εις τούς ανεπτυγμένους πνευματικώς, διότι ήτο μία γενναία προσπάθεια του άγιου Παύλου να συνδιαλλάξη τον Χριστιανισμόν με τήν ελληνικήν φιλοσοφίαν. Πλήν όμως ή όμιλία του εκαμε έντύπωσιν εις πολν ολίγους. Διατί; Αι 'Αθήναι τότε ήσαν ή πόλις των φιλοσόφων, των καλλιτεχνών, των καλλιεργημένων ανθρώπων, ή ιερά πόλις των φιλελευθέρων ψυχών και προσκύνημα όλων εκείνων, όπου άγαπούν τό όραϊον και τό ύψηλόν. 'Αλλ' ήσαν όμως και βαθεία ειδωλολατρικά. 'Ο πολυθεϊσμός των 'Αθηνών ήτο συνδεδεμένος με τās ήδονάς, με τās συμφέροντα, με τās δόξας του άστεως, όποτε ήτο κάκιστα διατεθειμένη ή πόλις αύτη να δεχθή τον Χριστιανισμόν.

'Απογοητευθείς από τήν μικράν του επιτυχίαν εις τās 'Αθήνας ό Παύλος, χωρίς να αναμένη τήν επιστροφήν του Τιμοθέου, ανεχώρησεν εις τήν Κόρινθον. Δέν ιδρύθη επ' αυτού εις τās 'Αθήνας άξία λόγου 'Εκκλησία, ελάχιστα μόνον πρόσωπα, μεταξύ δε αυτών «Διονόσιος ό άρεοπαγίτης και γυνή τις όνόματι Λάμαρις», απέδέχθησαν τό σωτήριο κήρυγμα του. Και κατά τήν δευτέρα μετά Χριστόν εκατονταετία ή 'Εκκλησία των 'Αθηνών ήτο μικρά.

Η ΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Ι

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΛΑΤΡΕΙΑ

«'Ιησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον
ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας».

(Ἐβρ. ιγ', 8)

Ἐδόθη ἀφορμὴ εἰς τὰ προηγούμενα κεφάλαια καὶ ἐσημειώθη ὁ δεσμὸς ἀγιογραφίας καὶ λατρείας ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ. Ὅμως μετὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ περιεχομένου τῆς εἰκονογραφίας καὶ τῆς μορφῆς, ὅφ' ἦν αὐτὴ ἐμφανίζεται ἀναγκαῖον εἶναι ὅπως, εἰδικώτερον, διαλάβωμεν συντόμως, ἐν τῷ παρόντι κεφαλαίῳ, περὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς τὴν λατρείαν. Καὶ τοῦτο διότι, σὺν τοῖς ἄλλοις, εἶναι ἐλλιπὴς, ὡς πιστεύομεν, ἡ κατανόησις τῆς λατρείας ἄνευ τῆς θεωρήσεως καὶ ἐρμηνείας τῆς μετ' αὐτῆς συνδεδεμένης ἀγιογραφίας, ὅπως ἐπίσης εἶναι ἀδύνατος ἡ ἐρμηνεία τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς ζωγραφικῆς ἄνευ τῆς ἐξετάσεως αὐτῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν λατρείαν.

Αἱ Ἀθῆναι ὑπῆρξαν μία ἐκ τῶν ἀρχαίων πόλεων, αἱ ὁποῖαι προσήλθον τελευταῖα εἰς τὸν Χριστιανισμόν. Μετὰ τὸν Μέγαν Κωνσταντῖνον, ἀποτελεῖ τὸ κέντρον τῆς ἀντιπολιτεύσεως κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, τὸ προπύργιον τῆς φιλοσοφίας. Καὶ ὅμως ἡ μικρὰ ἐκεῖνη Χριστιανικὴ κοινότης τῶν Ἀθηναίων, θεία προνοία, ἀποτελεῖ σήμερον τὴν πολυάνθρωπον πόλιν τῶν χριστιανικῶν Ἀθηναίων μετὰ τοὺς πολυαρίθμους χριστιανικοὺς ναοὺς τῆς, τὴν καθέδραν τῆς Θεολογικῆς ἐπιστήμης, τὸ κέντρον τοῦ χριστιανικοῦ τύπου, μετὰ τὰ χριστιανικὰ καταστήματα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εὐποιίας, μετὰ τὸ βαθὺ τῶν Χριστιανῶν κατοίκων τῆς θρησκευτικῆς συναίσθημα, εἶναι ὁ πρῶτος ἱεραρχικὸς θρόνος τῆς ἀγιοτάτης Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος μετὰ τὸν σεπτὸν Προεδρῶν τῆς, τὴν Α. Μακαριότητα τὸν Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηναίων καὶ πάσης Ἑλλάδος Κον Κον Θεόκλητον, τὸν προεξάρχοντα τῆς ἱερᾶς ταύτης τελετῆς καὶ καταστέφοντα διὰ τῶν προεδρῶν τῶν εὐχῶν τοὺς πιστοὺς Κυρίου τῆς Ἐκκλησίας Ἀθηναίων.

*

Ὁ Τερτυλλιανὸς κατὰ τὸν 3ον μ.Χ. αἰῶνα ἀναφέρει, ὅτι ὁ Παῦλος εἶχεν ἀποκεφαλίσθῃ ἐν Ῥώμῃ, ὁ δὲ Ὠριγένης περὶ τὸ 220, γράφει, ὅτι ὁ Παῦλος ὑπέστη τὸ μαρτύριον εἰς Ῥώμην ἐπὶ Νέρωνος.

Ἐπὶ τῆς θέσεως παρὰ τὴν ὁδὸν τῆς Ὠστίας, ἐνθα ἡ Ἐκκλησία ἐγνώριζεν ὅτι ὁ Παῦλος εἶδε τὴν ἐν Κυρίῳ ἀνάπαισιν, ἀγγερόθη κατὰ τὸν 3ον μ.Χ. αἰῶνα, ἐν μαρτύριον. Ἀνακατασκευαζόμενον κατὰ καιροὺς εἰς ὠραιότεραν ἀρχιτεκτονικὴν μορφήν, ὑφύεται σήμερον ὡς ἡ βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Παύλου ἐκτὸς τῶν τειχῶν. Εἶναι ἐν μνημεῖον περιφανές, ἀντάξιον τῆς νίκης του.

Ὁ Ἀυτοκράτωρ, ὅστις τὸν κατεδίκασεν, ἀπέθανε

1. Αἰσθητοποιήσις καὶ ὑπομνημάτισις τῆς λατρείας.

Ἐν πρώτοις ἡ ἀγιογραφία αἰσθητοποιεῖ ὅτι «μυστικῶς» τελεῖται ἐν τῇ λατρείᾳ. Σαφῶς σημειοῦται, ὅτι ἡ τέχνη αὐτὴ ζητεῖ νὰ δώσῃ τὴν μορφήν, ἥτοι ὅτι ἐπιδίδωκει τὴν «μόρφωσιν τῆς σαρκώσεως τοῦ Δεσπότητος τῶν ὄλων, τῶν παθημάτων» καὶ τῶν ἄλλων γεγονότων τοῦ βίου Του¹. Ἄλλαις λέξεσιν ὅτι ἡ ἀγιογραφία ἐπιχειρεῖ δι' ὁρατῶν, ἥτοι ἐμπειρικῶν τρόπων, ὅπως συμβάλῃ εἰς τὸ νὰ καταστῇ προσιτὸν εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα τὸ μυστήριον τῆς θείας Οἰκονομίας, τὸ ἀποτελοῦν τὸ κέντρον τῆς θείας λατρείας, ὅπερ ἐν αὐτῇ συνεχῶς προβάλλεται καὶ ἐξομνεῖται. Καὶ ἐπειδὴ πρόκειται ἀκριβῶς περὶ μυστηρίου, διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀγιογραφία διὰ συμβόλων, σχημάτων καὶ μορφῶν ἀφισταμένων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, τῆς πραγματικότητος, ἐπιζητεῖ νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν τῶν πιστῶν. Ὅν τρόπον δηλ. οἱ πιστοὶ «μυστικῶς τὰ χε-

1. Βλ. καὶ σελ. 54 τοῦ βιβλίου τούτου. Πβλ. Τριφίδιον, ἐκδ. Ἀποστ. Διακονίας, σελ. 142.

τὸν θάνατον ἐνός δειλοῦ καὶ εἰς βραχὺ διάστημα οὐδὲν ἀπέμεινε ἀπὸ τὰ ἀκατάστατα ἔργα του. Ἀπὸ τὸν νικηθέντα ὅμως Παῦλον προσήλθεν ἡ Θεολογικὴ συγκρότησις τοῦ Χριστιανισμοῦ, καθὼς ἀπὸ τὸν Παῦλον καὶ τὸν Πέτρον ἡ ὁργάνωσις τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Παῦλος ὑπῆρξεν ὁ διώκτης, ὁ ἀπόστολος, ὁ τῆς Ἑλλάδος εὐαγγελιστῆς, ὁ ἰδρυτῆς τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηναίων, ὁ Θεολόγος, ὁ μάρτυς καὶ ὁ ἀληθινὸς Πρόεδρος τῶν μεγάλων ἐκείνων Οἰκουμεικῶν συνόδων, αἱ ὁποῖαι διετύπωσαν ἀπληκρῶμένως, ἀσινῶς, καὶ ἀλαθῆτως τὰ κύρια σημεῖα τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἐκεῖνος, ὅστις συνετέλεσε περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλον εἰς τὴν ταχείαν τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐξάπλωσιν. Ὁ Παῦλος διερρηξε τὸν θώρακα, ὅπου περιεσφίγγετο ὁ Χριστιανισμὸς ὑπὸ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, διεκήρυξε διαπροσίως, ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς δὲν ἦτο ἀπλῆ μεταρρυθμισις τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἀλλὰ θρησκεία πλήρης, αὐτάραχος καὶ ἐξ ἀποκαλύψεως. Ἀφήκεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τὴν ἀνεκτίμητον παρακαταθήκην τῆς Θεοπνεύστου αὐτοῦ διδασκαλίας, τὸ δὲ ἐκχυθὲν τίμιον αἷμα του κατέστη ὁ σπόρος χιλιάδων μετέπειτα μαρτύρων. Εἰς τὴν σεπτὴν χορείαν τῶν Ἀποστόλων, Προφητῶν, Ὁμολογητῶν, Διδασκάλων, Ὁσίων, Μαρτύρων καὶ Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἡ μορφή τοῦ Παύλου προσέχει φωτεινὴ καὶ μεγαλειώδης. Καὶ ὡς λέγει νεότερος βιογράφος τοῦ Ἁγίου τούτου Ἀποστόλου: «Ὁποῦνδήποτε ἕως περὶ τῶν τῆς γῆς ἔκτοτε ἐκηρύχθη τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὄνομα Παύλου τοῦ Ταρσέως γεραίρεται, ὡς τὸ τοῦ μεγίστου κήρυκος τῆς παγκοσμίου σωτηρίας διὰ τῆς πίστεως εἰς τὸν Σταυρὸν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ», οὐ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ἀρχιμ. ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ ΦΙΛΙΠΠΑΙΟΣ
Ἀρχιεραμματαὺς τῆς Ἱ. Συνόδου

ρουβίμεικονίζουσιν...», ούτω καὶ αἱ ἱστορούμεναι ἱεραὶ φυσιογνωμίαι «μυστικῶς» καὶ οὐχὶ πραγματικῶς² εἰκονίζονται.

Μόνον λοιπὸν διὰ τῆς ἀναγωγῆς καὶ τῆς ἀφαιρέσεως ἐπὶ τῆς ἀντιπραγματικῆς, τῆ οὐσίας δὲ μυστικῆς, ταύτης τέχνης, ὁ πιστὸς βοηθεῖται εἰς τὴν σύλληψιν τοῦ ὑψηλοῦ νοήματος, ὅπερ δι' αὐτῆς ἐκφράζεται. Ἐξ ἄλλου μία λατρεία ὅλως «ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ» ἐπόμενον ἦτο νὰ ἐπιζητήσῃ πνευματικωτέρους ζωγραφικoὺς τρόπους πρὸς ὑποβοήθησιν τοῦ ἔργου τῆς.

Προσπάθειαν αἰσθητοποιήσεως τοῦ μυστηριακῶς τελουμένου ἐν τῇ λατρείᾳ ἀποτελεῖ καὶ ἡ παράστασις τῆς Θ. Λειτουργίας ἐν τῇ κόγχῃ τοῦ Ἱεροῦ Βήματος, ἐν ἣ εἰκονίζεται ὁ «ἱερουργῶν ἑαυτὸν» Χριστός, μεταδίδων τὸ Σῶμά Του καὶ τὸ Αἷμά Του εἰς τοὺς Ἀποστόλους, ὡς εἶδομεν ἤδη ἐν τοῖς πρόσθεν³. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἱερεὺς ἐπαναλαμβάνει διὰ τῆς λειτουργικῆς πράξεως ὅ,τι ἐν οὐρανῷ τελεῖται ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀρχιερέως Χριστοῦ, διὰ τοῦτο, πρὸς αἰσθητοτέραν ἔκφρασιν αὐτοῦ, ἱστορεῖται, πάλιν ὡς ἐσημειώσαμεν⁴, ἐν τῇ κόγχῃ ἡ ἰδεώδης αὐτῆ ἐν τῷ οὐρανῷ τέλεσις τῆς Θ. Λειτουργίας, διὰ τῆς σκηπῆς καθ' ἣν ὁ Κύριος παραλαμβάνει τὰ Τίμια Δῶρα τὰ μεταφερόμενα μετὰ φόβου ὑπὸ τῶν ὡς διακόνων ἐνδεδυμένων ἀγγέλων. Πόσον εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν ἡ ἀγιογραφία δὲν ἔχει σκοπὸν διακοσμητικόν, ἀλλὰ λειτουργικόν, καὶ γενικῶς εἰπεῖν, λατρευτικόν, φαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἀπεικονίσεως τοῦ λειτουργικοῦ ὕμνου «Σιγησάτω πᾶσα σὰρξ βροτεία...», ἐν ᾧ ἡ τέχνη, ὡς παρετηρήσαμεν⁵, διὰ τῶν ἐξαυλωμένων μορφῶν τῶν ἀγγέλων ὑποβάλλει τὸ ἱερὸν ρῆγος καὶ ὄντως τὴν «σιγὴν τῆς σαρκός», ὡς ἀπαιτεῖ μάλιστα τὴν ἰδίαν ἐκείνην ὥραν (εἰσόδος τῶν Τιμίων Δώρων) ἡ λατρεία. Θεώμενός τις τὰς μορφὰς αὐτὰς τὰς ὁποίας ἡ τεχνικὴ καὶ ἡ τεχνολογία διέπλεσεν ἐξωκοσμικούς (ἀστράπας, προβολομένας εἰς τὸ σκοτεινὸν βάθος τῶν τοιχογραφιῶν...), δονεῖται ὀλόκληρος διὰ τοῦ γεννωμένου αἰσθήματος ὅτι πράγματι «αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σὺν ἡμῖν ἀοράτως λατρεύουσιν...». Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι ἐὰν ἡ ἀγιογραφία ἐδημιούργει μορφὰς κοσμικῆς ὠραιότητος δὲν θὰ ὑπεβοῆθαι εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ κατανόησιν τοῦ μυστηρίου τῆς λατρείας. Ὁμοίως ἡ ἐφαρμογὴ τῆς λατρευτικῆς προτροπῆς πρὸς τὴν ἀνθρώπινην σάρκα ὅπως «μηδὲν γήϊνον ἐν ἑαυτῇ λογίζεσθω» δὲν θὰ ὑπεβοῆθαι βεβαίως διὰ τῆς παραστάσεως ἀγγέλων ἢ ἀγίων, οἱ ὁποῖοι φέρουσιν εἰς τὸν λογισμὸν οὐχὶ θεῖα ἀλλ' ὅλως γήϊνα πρόσωπα. Ἡ προτροπὴ αὕτη καὶ μόνη εἶναι ἱκανὴ νὰ σημάνῃ τὸν χαρακτήρα τῆς ὀρθοδόξου ἀγιογραφίας, τὴν σχέσιν αὐτῆς πρὸς τὴν ὀρθόδ. λατρείαν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὅλως ἄσχετον αὐτῆς πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν κοσμικόφρονα ἐκκλησιαστικὴν ζωγραφικὴν. Ἡ ἡμετέρα ἀγιογραφία, ὑποταξαμένη εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀποτελοῦσα πάντοτε ἔκφρασιν τῶν λατρευτικῶν βιωμάτων τῆς, προσπαθεῖ, — ὑποτάσσουσα καὶ τὰ ρεαλιστικώτερα στοι-

χεῖα εἰς μίαν ἀνωτέραν πνευματικὴν ἐνότητα μορφῆς — νὰ ἀποδίδῃ μορφὰς, τὸ δυνατόν, «μηδὲν γήϊνον» ἐνθυμιζούσας.

Ἄλλ' ἡ ἀγιογραφία αὕτη συνδέεται πρὸς τὴν λατρείαν οὐ μόνον ἐν τῇ αἰσθητοποιήσει τοῦ μυστηριακῶς παρ' αὐτῆς τελουμένου, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ γενικωτέρᾳ ἀπεικονίσει τῶν σκηνῶν τοῦ βίου τοῦ Χριστοῦ, τῆς Θεοτόκου καὶ τῶν ἀγίων. Αἱ ἀπεικονίσεις αὗται, καὶ μάλιστα τῶν ἀθλῶν τῶν ἀγίων, δὲν γίνονται μόνον «ὅπως ἂν καὶ οἱ μὴ εἰδότες γράμματα...τῇ θεωρίᾳ τῆς ζωγραφίας μνήμην τε λαμβάνωσι τῆς τῶν γνησίας τῷ ἀληθινῷ Θεῷ δεδουλευκότων ἀνδραγαθίας καὶ πρὸς ἁμιλλαν διεγείρωνται...» κατὰ τὸν Νεῖλον τὸν ἀσκητὴν (5ος αἰὼν⁶), ἀλλ' ὅπως αὗται χρησιμεύσωσιν ὡς τὰ ἀναγκαῖα ὑπομνήματα διὰ τὰ κεφαλαῖωδη θέματα τῆς λατρείας. Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως σχετικῶς ὅτι ἡ εἰκονογραφία ἡμῶν δὲν ἐκτρέπεται εἰς λεπτομερείας ἐξωθεματικὰς ἀλλὰ περιορίζεται εἰς τὰ χαρακτηριστικὰ γεγονότα καὶ τὰ ἐπεισόδια αὐτῶν⁷, τὰ ὁποῖα ἀκριβῶς ἐξάγει καὶ το-

6. Migne. P. G. 79, 577. Περὶ τοῦ συγγραφέως βλ. ἐν Δ. Μπαλάνου Πατρολογία, Ἀθήναι 1930, σελ. 285-287.

7. Εὐνόητον ὅτι ἐνταῦθα δὲν ἐννοοῦμεν τὰς λεπτομερείας τῶν εἰκονογραφικῶν θεμάτων μάλιστα εἰς τὴν ἀφηγηματικὴν τέχνην τῶν Παλαιολόγων κλπ.

Θεοτόκος Βρεφοκρατοῦσα. Φορητὴ εἰκὼν τέλους 17ου αἰ. ἐκ τῆς Ἱ. Μονῆς Γωνιάς (Κισιάμου) Κρήτης.

2. Ἦτοι ὡς ἀτομικότητες.

3. Κεφ. Α', σελ. 18.

4. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 18.

5. Ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 19.

νίζει ή λατρεία. Ούτω σκηναί τής Γεννήσεως, του Πάθους και τής 'Αναστάσεως του Σωτήρος (περί ἧς — ὡς ἀφορώσας τήν θ. Οἰκονομίαν—στρέφεται κυριώτατα ή λατρεία) δὲν ἐλλείπουν ἀπὸ καμμίαν ἱστορημένην 'Εκκλησίαν, ἐνῶ δύνανται νὰ μὴ ὑπάρχωσι ἄλλαι σκηναί, ὡς π. χ. ἐκ τῶν θαυμάτων ή τής διδασκαλίας του Κυρίου. 'Επίσης ή πρὸς τιμὴν τής Θεοτόκου λατρεία, ἣτις πλουτίζεται μάλιστα δι' ὑμολογίας κατὰ τήν περίοδον τῶν Μακεδόνων και Κομνηνῶν, ὑπαγορεύει θέματα εἰς τήν εἰκονογραφίαν σχετικά πρὸς τήν λατρείαν αὐτήν. 'Η ἐξαίρετος θέσις μάλιστα, ἣν ή λατρεία ἐπιφυλάσσει διὰ τὸν 'Ακάθιστον 'Υμνον, δημιουργεῖ τὰς εἰκοσι τέσσαρας εἰκονογραφικὰς σκηνας τοῦ 'Υμνου τούτου, αἵτινες ἐξαπλοῦνται κυρίως κατὰ τήν περίοδον τῶν Παλαιολόγων. 'Εν σχέσει πάλιν πρὸς τοὺς ἁγίους ἀπεικονίζονται σκηναί τοῦ βίου, συνήθως μάλιστα τοῦ μαρτυρίου αὐτῶν, τὰς ὁποίας διὰ τῶν ὕμνων τής ἐξαίρει ή λατρεία. 'Ο θάνατος τοῦ μάρτυρος και ή παράστασις ἄνωθεν αὐτοῦ τής χειρὸς τοῦ Χριστοῦ προσφερούσης στέφανον εἰς αὐτὸν (βλ. παραθεμένην εἰκόνα Προδρόμου) ἀποτελεῖ ἀγιογραφίαν σχετικά πρὸς τὸν κατὰ τήν λατρείαν ἐξυμνοῦμενον θάνατον τοῦ μάρτυρος ὑπὲρ Χριστοῦ, δι' ὃν «τὰς ἀληθόνας και τὰς βασιάνους ὑπέστη» και ὅστις παρέσχεν αὐτῷ τὸ «στέφος τὸ ἄφθαρτον» τής ἀληθείας. 'Η περιεκτικὴ και ἐπιβλητικὴ γλῶσσα τής ὀρθοδόξου λατρείας εἶναι ἐνταῦθα ἀνάλογος πρὸς τήν ἐπιβλητικὴν γλῶσσαν τής ὀρθοδόξου τέχνης.

2. 'Αγιογραφία και «λειτουργικός» (συμπεπυκνωμένος) χρόνος.

'Εχει ἤδη ὑποδειχθῆ, ἐκ τῶν περὶ τήν λατρείαν ἰδία προσφάτων μελετῶν, ὅτι κατ' αὐτήν ὁ χρόνος δὲν θεωρεῖται ὑπὸ τήν ἔννοιαν τής φυσικῆς ροῆς τῶν γεγονότων, ἣτοι τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος και τοῦ μέλλοντος, ἀλλ' ὅτι ἐν αὐτῇ τό τε παρελθὸν και τὸ μέλλον θεωροῦνται ταυτοχρόνως και ὡς ἄμεσον παρόν. Πρόκειται περὶ τής ἐκδοχῆς του οὗτως καθωρισμένου «λειτουργικοῦ» ή «συμπεπυκνωμένου» (concentré) χρόνου περὶ οὗ διέλαβεν, πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν, ὁ G. Pidoux⁸. Δῆλα δὴ «συνηθέστατα ἐν τῇ λατρείᾳ ὁ χρόνος, παύων νὰ ὑφίσταται ὑπὸ τήν μορφήν τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος και τοῦ μέλλοντος, μετουσιοῦται εἰς ἓν μυστικὸν βίωμα καθ' ὃ, βιουμένης τής αἰωνιότητος ἐν τῷ παρόντι, συμπυκνοῦνται και βιοῦνται μυστηριωδῶς ὡς ζῶντα και ὑπάρχοντα ἐνώπιον ἡμῶν τὰ τε παρελθόντα και τὰ μέλλοντα και αὐτὰ ἀκόμη τὰ ἔσχατα, τ.ἔ. ἣ τε προϊστορία και οἱ κύριοι σταθμοὶ τοῦ ἀπολυτρωτικοῦ ἔργου τοῦ Χριστοῦ, ὡς και τὰ μέγρο τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν ἐκτείνόμενα σωτηριώδη ἀγαθῶ, ἕτινα ἀπέρρευσαν ἐξ αὐτοῦ»⁹.

8. 'Α propos de la notion Biblique du Temps, ἐν Revue de Théologie et de Philosophie, Lausanne 1952, σ. 120 κ. ἐξ. Πρβλ. σχετικά και τήν εἰδικωτέραν μελέτην τοῦ καθηγ. Σάββα Χ. 'Α γ ο υ ρ ἰ δ ο υ, Χρόνος και Αἰωνιότης ('Εσχατολογία και μυστικοπάθεια) ἐν τῇ Θεολογικῇ διδασκαλίᾳ 'Ιωάννου τοῦ Θεολόγου, Θεσσαλονίκη 1959 σ. 37 κ. ἐξ. Βλ. και Εὐαγγ. Δ. Θεοδώρου, 'Η μορφωτικὴ ἀξία τοῦ Τριφιδίου, σ. σ. 82—86.

9. Ε. Θεοδώρου, ἐνθ' ἄν., σελ. 83.

Οὔτω λοιπὸν ἐν τῇ λατρείᾳ διὰ τής «ἄρσεως τής ἔννοιας τοῦ χρόνου ἐπαναβούται πᾶν χρονικὸν σημεῖον τοῦ σωτηριώδους ἔργου τοῦ Κυρίου»¹⁰, ἐπίσης δὲ τὰ καθ' ἕκαστον γεγονότα τής θρησκευτικῆς ἱστορίας δὲν ἐννοοῦνται ὡς συμβάντα ποτὲ μόνον, ἀλλ' ὡς συμβαίνοντα μυστικῶς και δρώμενα και σήμερον. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ὁ λατρεύων δὲν ἀναμιμνήσκειται ἀπλῶς, ἀλλὰ ζῆ και μετέχει ὁ ἴδιος πραγματικῶς εἰς τὸν βίον τοῦ Σωτήρος και τῶν ἁγίων του. Μετέχει ὁ πιστὸς τής ζωῆς τοῦ Κυρίου, διότι ή θυσία τοῦ Σταυροῦ και τὸ ὅλον μυστήριον τής θ. Οἰκονομίας συγχεφαλοῦται και ἐπαναλαμβάνεται διὰ τής θείας Λειτουργίας¹¹. Κοινωνεῖ τοῦ Σώματος και τοῦ Αἵματος οὐχὶ ἀπλῶς εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ποτὲ θυσιασθέντος, ἀλλ' εἰς «μέθεξιν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ» τοῦ καθ' ἕκαστην θυσιαζομένου, «μελιζομένου και διαμεριζομένου» και διδομένου «εἰς βρῶσιν πιστοῖς». Ζῆ ὡς παροῦσαν δλόκληρὸν τήν ἱστορίαν τής 'Εκκλησίας, ἣτις τ.ἔ. συνεχίζεται ἐν τῷ ἀνθρώπῳ και τῷ κόσμῳ.

Πρὸς τήν ἔννοιαν αὐτήν τοῦ χρόνου, ἣν ἀκολουθεῖ ή ὀρθόδοξος λατρεία, εἶναι συνδεδεμένη και ή ὀρθόδοξος ἀγιογραφία. 'Η σύνδεσις δὲ αὐτῆ καθιστᾷ ἔτι μεγαλυτέραν τήν σχέσιν λατρείας και ἀγιογραφίας. Καὶ ἐν αὐτῇ ὁ ἐν τῇ μαθηματικῇ ἔννοιά χρόνος καταργεῖται, τὰ δὲ ἱερὰ πρόσωπα και γεγονότα ἱστοροῦνται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε «συγχρονιζόμενα» ἐμφανίζονται ἀνήκοντα εἰς τὸ αἰώνιον παρόν,—ἄλλως δ' εἰπεῖν, εἰς τήν αἰωνιότητα, ἣτις εἰσάγεται και βιοῦται ἐν τῷ παρόντι, ἀλλὰ και ἐν παντὶ χρόνῳ.

Εἶδομεν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον ὅτι ἐν θρησκευτικῶν γεγονότων λαβὸν χώραν ἐντὸς κλειστοῦ χώρου (ὡς π.χ. ὁ Εὐαγγελισμὸς τής Θεοτόκου, ὁ ἀσπασμὸς τής 'Ελισάβετ ὑπὸ τής Θεοτόκου, ὁ Μυστικὸς Δεῖπνος κ.λ.π.) παρίσταται, ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ τέχνῃ τής βυζαντινῆς περιόδου, ὡς ἐάν ἔλαβε χώραν ἐκτὸς τοῦ χώρου τούτου. 'Επίσης, προσθέτομεν, ἐν τῇ τέχνῃ αὐτῇ περιορίζονται ή και ὅλως (σπανιότερον) ἐλλείπουν τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα (βλ. κατωτέρω) τὰ δυνάμενα αὐστηρῶς και λεπτομερικῶς νὰ καθωρισῶσι τὸν χρόνον ἐν ᾧ ποτε ἔλαβε χώραν ἐν τῶν γεγονότων τούτων. Τοῦτο οφείλεται εἰς τὸν λόγον ὅτι ή ὀρθόδοξος τέχνη, μέσον οὔσα τής ὀρθοδ. λατρείας, φροντίζει νὰ καθιστᾷ αἰσθητὸν ὅτι ή σημασία τοῦ ἱστορουμένου ἱστορικοῦ γεγονότος ὑψωσεν αὐτὸ ὑπεράνω τοῦ καθωρισμένου χώρου, καθὼς ἐπίσης και τοῦ καθωρισμένου χρόνου, ὅτι τοῦτο ἐξέφυγε τῶν περιοριστικῶν τοπικῶν και χρονικῶν ὀρίων τής ἐπιτελέσεώς του και ἀπέκτησεν ἔκτασιν και διάρκειαν ἀπειρον. 'Εν τοιοῦτο γεγονότι δηλ. ἔλαβε μὲν χώραν ποτὲ ἐν τινι χώρῳ και χρόνῳ, ἀλλ' ή δύναμις, ἣν διὰ τής ἐνεργούσης Χάριτος προσέλαβε, συνεχίζει τοῦτο και σήμερον και αὔριον και εἰς τὸν αἰῶνα. 'Η ὀρθόδοξος ἀγιογραφία, ἄλλαις λέξεσιν, ἀποβλέψασα εἰς τήν λατρείαν, ἣτις δὲν περιορίσθη, ὡς εἶπομεν εἰς τήν στατικὴν ἀνάμνησιν τῶν ἱερῶν προσώπων ή γεγονό-

10. Μάρκ. Σιώτου, 'Ιστορία και 'Αποκάλυψις κατὰ τήν ἐπιστήμην τής Κ.Δ., ἐν Θεσσαλονίκη 1958, σελ. 79 ἐξ.

11. 'Ιω. Καρμίρη, Τὰ δογματικά και συμβολικά μνημεῖα τής 'Ορθοδόξου Καθολικῆς 'Εκκλησίας, τόμ. 1, ἐν 'Αθήναις 1952, σελ. 242 κ. ἐξ.

των, ἀλλ' ὑπεγράμμισε τὴν ζῶσαν καὶ ἐνεργοῦσαν παρουσίαν αὐτῶν, ἀπέδωκε τὰ ἱερά της θέματα κατ' ἀνάλογον τρόπον. Ὑψωσε δηλ. ἡ ἡμετέρα ἀγιογραφία τὰ θρησκευτικὰ πρόσωπα καὶ γεγονότα εἰς ἓν διαρκὲς παρόν, ἀπαλλάξασα ταῦτα τῶν περιττῶν εἰκονογραφικῶν στοιχείων, ἥτοι ἐκείνων δι' ὧν θὰ ἐχαρακτηρίζετο καὶ θὰ ἐξήρτετο μόνον ἡ παρελθοντικὴ σημασία αὐτῶν. Ὁ πιστὸς τοιουτοτρόπως δὲν κωλύεται νὰ αἰσθανθῇ ὅτι τὰ ζωγραφούμενα δύνανται νὰ λαμβάνωσι χώραν καὶ σήμερον, ὅτι ἐπομένως ἡ ἱστορία τῶν Πατρῶν καὶ τῆς ἄλλης ζωῆς τοῦ Σωτῆρος, τῶν ἄθλων τῶν ἁγίων Του κ.τ.τ. δὲν ἀποτελοῦσι τῆς παρελθούσης μόνον ἐποχῆς ἀλλὰ καὶ τῆς παρουσίας κεφαλαίωδεις ὑποθέσεις. Ἡ Ἐκκλησία, ἐν τῇ λατρείᾳ, ἐξιστοροῦσα διὰ τῶν εὐχῶν της, ἡ ἄδουσα διὰ τῶν ὕμνων της τὰ τοιαῦτα γεγονότα, μεταχειρίζεται, ὡς γνωστὸν, ἐνεστωτικὰς ἐκφράσεις ἢ τὸ ἐπίρρημα «σήμερον»¹². Ἡ Γέννησις τοῦ Κυρίου δηλ., τὸ Πάθος Του, ἡ Ἀνάστασις Του κ.λ.π. δραματοποιοῦνται ὡς γεγονότα, λαμβάνοντα χώραν «σήμερον»¹³. Τοιουτοτρόπως ὁ Χριστὸς, ὅστις εἶναι ἀχθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας^{13α}» — ὡς κείμενος ἐκτὸς τῆς συναρτήσεως τῶν κατηγοριῶν τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου — ἔρχεται καὶ σήμερον διὰ τῆς λατρείας πρὸς ἡμᾶς, ὅπως ἦλθε καὶ πρὸς τοὺς συγχρόνους Του¹⁴.

Ὑπὸ τὴν οὕτως ἐκτιθεμένην ἔννοιαν τῆς ἄρσεως ἐν τῇ λατρείᾳ τῶν ὁρίων τοῦ χρόνου δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὰς παραστάσεις τῆς καθ' ἡμᾶς ἀγιογραφίας. Ἱερά πρόσωπα τῶν ψηφιδωτῶν, ὡς λ.χ. τῆς Ραβέννης, τῆς ἀγ. Σοφίας Κων/πόλεως¹⁵, πολλὰ τοῦ Δαφνίου (π.χ. εἰς τὸν τροῦλλον), κ.λ.π., ἱστοροῦνται εἰς τὴν χρυσῆν ἀτμόσφαιραν τοῦ ἀπροσδιορίστου βήθους καὶ ἐμφανίζονται οὕτως ἀπηλλαγμένα στοιχείων τοπικοῦ καὶ χρονικοῦ περιορισμοῦ αὐτῶν. Ἀλλὰ διὰ τοῦ τοιούτου τρόπου δύνανται νὰ ἀνήκωσιν εἰς οἰανδήποτε ἐποχὴν, εἰς τὸ παρελθόν, εἰς τὸ μέλλον, ἄρα καὶ εἰς τὸ παρόν, ἄλλαις λέξεσι, νὰ «συγχρονίζωνται» ἐκάστοτε καὶ νὰ καθιστῶσι προσωπικὴν τὴν σχέσιν αὐτῶν πρὸς ἡμᾶς τῆς σήμερον καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους τῆς αὔριον. Ὁ Ἐσταυρωμένος ἐπὶ παραδείγματι τοῦ Δαφνίου, ὅπως προβάλλεται ἐπὶ τῆς χρυσοῦς ἀτμόσφαιρας τοῦ ψηφιδωτοῦ, ἄνευ ἰδιαζόντως ἐκδήλων σημείων τοπικοῦ καὶ χρονικοῦ περιορισμοῦ τῆς σκηνῆς, καθίσταται ἐκτὸς χρόνου, ἥτοι αἰώνιον σύμβολον τῆς ὑπεράτης Θεοσίας. Τὰ εἰς μεταγενεστέρας

ἰδίᾳ ἐποχῆς¹⁶ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου καὶ τοῦ χρόνου (ὡς ἐπὶ παραδείγματι, ἡ ὄπισθεν τοῦ Σταυροῦ παραστάσις τῆς πόλεως Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀπεικόνισις τῶν συσταυρωθέντων κακούργων, ὁ Γολγοθᾶς, ὁ προσφῆραν τὸ ὄξος καὶ ὁ λογιζῶν στρατιώτης, τὸ ἐπεισόδιον τοῦ διαμερισμοῦ τῶν ἱματίων κ.λ.π.) καθ' ὃν ἔλαβε χώραν τὸ γεγονός, ἐλλείπουσιν ἐνταῦθα, ἢ μᾶλλον μόνον στοιχειωδῶς δηλοῦνται καὶ τοῦτο διὰ τὴν ἱστορικὴν σαφήνειαν καὶ τὴν πληρότητα τῆς ιδέας, ἣν ἐκφράζει ἡ παράστασις. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα εἶναι μικρὰ λοφώδης ἑξαρσις μετὰ τοῦ κρανίου τοῦ Ἀδάμ, ἥτοι ὁ Γολγοθᾶς, καὶ ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ Ἰωάννης ἱστάμενοι παρὰ τὸν Σταυρόν, Ἀλλὰ μετὰ τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐν τῇ λατρείᾳ, κατὰ μυστηριακὸν τρόπον, σταυροῦται καὶ σήμερον¹⁷, δύνανται νὰ συμπαρίστανται ἐν τῇ τοιαύτῃ εἰκόνι τὰ συμπάσχοντα Αὐτῷ καὶ σήμερον πρόσωπα τῆς Θεομήτορος καὶ τοῦ ἡγαπημένου μαθητοῦ, νὰ δηλοῦται δὲ καὶ τὸ κάτωθεν τοῦ Σταυροῦ καὶ διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Σωτῆρος ἀποπλυνόμενον κρανίον, ἐφ' ὅσον τὸ αἶμα Αὐτοῦ καὶ σήμερον καὶ εἰς τὸν αἰῶνα ἀποπλύνει

16. Τὰ στοιχεῖα τοῦ χρόνου ὑπάρχουσι βεβαίως καὶ εἰς παλαιότερα καὶ εἰς σύγχρονα τοῦ Δαφνίου μνημεῖα τῆς Σταυρώσεως, ὡς λ.χ. εἰς τὸν ἀγ. Μᾶρκον Βενετίας. Βλ. S. Betini, ἐνθ' ἀν. πίν. XXIV.

17. Tyciak, ἐνθ' ἀν. σ. 14 κ. ἐξ.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος. Φορητὴ εἰκὼν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰ. ἐκ τῆς Ἱ. Μονῆς Γωνιάς (Κισιάμου) Κρήτης.

12. Fr. Heiler, Urkirche und Ostkirche, München 1937, σ. 363. Πρβλ. καὶ Ε. Θεοδώρου, ἐνθ' ἀν. σ. 85 καὶ, τοῦ αὐτοῦ, Τὸ ὁρθόδοξον λειτουργ. κήρυγμα, ἐν Ἀθήναις 1960, σελ. 14.

13. Ὑπενθυμίζομεν τὴν χρῆσιν τοῦ «σήμερον» εἰς τὴν λατρείαν ὡς π.χ. «Σήμερον τίχτει ἡ Παρθένος τὸν ποιητὴν τοῦ παντός...» (Γέννησις). «Σήμερον κρεμάται ἐπὶ ξύλου...» (Πάθος) «Σήμερον ὁ Ἄδης στένων βοᾷ...» (εἰς Ἄδου Κάθοδος), «Σήμερον σωτηρία τῶ κόσμου γέγονεν ἄσωμεν τῶ ἀναστάντι ἐκ τάφου...» (Ἀνάστασις) κ.λ.π. κ.λ.π.

13α Ἐβρ. ιγ, 8.

14. J. Tyciak, Jahreskranz der Güte Gottes, Das Jahr der Kirche, Mainz 1953, σ. 14. Πρβλ. καὶ Ε. Θεοδώρου. Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ Τριωδίου, σελ. 84.

15. Βλ. μνημονεσθέντα παραδείγματα ἐνθρόνου Χριστοῦ μετὰ τοῦ Κωνσταντίνου Μονομάχου καὶ τῆς Ζωῆς, ἐνθρόνου Θεοτόκου μετὰ τοῦ Ἰωάννου ἱ Κομνηνοῦ καὶ τῆς Εὐφρόνης.

τούς εις αὐτὸν πιστεύοντας ἀπογόνους τοῦ Ἀδάμ τῆς ἀμαρτίας καὶ δωρεῖται τὴν ἀθανασία. Διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς αὐτῆς· εἶναι, ἐν τῇ λιτότητι αὐτῆς, ἀνυπέβλητος ἡ παράστασις τῆς Σταυρώσεως τῆς μονῆς τοῦ Δαφνίου. Τὴν δι' ἡ μ ἄ ς ἐν τῷ Σταυρῷ «κένωσιν» τοῦ Κυρίου ἦν, ὑπερβαίνουσα τὰ χρονικά ὅρια, ἐμφανίζει ὡς σ ἡ μ ε ρ ο ν τελουμένην ἢ λατρεία, ἱστορεῖ ἐνταῦθα, ἐν ὁμοιοτρόπῳ χρονικῇ ὑπερπηδῆσει— ἦτοι ὡς σύγχρονον ἡμῶν — καὶ ἡ ἀγιογραφία.

Τὰ ἀνωτέρω ἰσχύουσι διὰ πλῆθος ἄλλων παραστάσεων καὶ διὰ τὴν παράστασιν τῆς Θεοτόκου ὡς βρεφοκρατούσης, εἰκονιζομένης μόνῃς ἐν τῷ ὄλοχρῦσῳ κενῷ τοῦ τεταρτοσφαιρίου τῆς κόγχης τοῦ Ἱεροῦ Βήματος πολλῶν βυζαντινῶν καῶν. Ἐν τῇ πασιγνώστῳ λ.χ. βασιλικῇ τοῦ Torricello, ἔχομεν ἐν τοιαῦτο λαμπρὸν παράδειγμα τοῦ 12ου αἰῶνος. Ὁρθία ὀλόσωμος βρεφοκρατοῦσα καὶ μόνῃ ἢ Θεομήτωρ, ὑψοῦται τολμηρῶς, ὡς παρετηρήθη¹⁸, ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐρείας κόγχης, ἦτοι ἄνευ τῆς συμπαραστάσεως τῶν ἐκατέρωθεν αὐτῆς συνήθων ἀρχαγγέλων. Ὅπως ἐμφανίζεται μετὰ τοῦ ἐν ἀγκάλαις θείου Βρέφους εἰς τὸν χρυσοῦν αἰθέρα τοῦ ψηφιδωτοῦ, παρέχει τὴν ζωηρὰν ἐντύπωσιν, ὅτι προβάλλεται εἰς τὸ ἀχανές, — ὅτι τ.ε. ὁ καλλιτέχνης διεσκέλισε τὰ ὅρια τοῦ χρόνου καὶ ὕψωσε τὴν ἐν χρόνῳ ἐνσάρκωσιν τοῦ ἀχρόνου Λόγου (διότι ταύτην ἐκφράζει ἢ ἐν τῇ κόγχῃ Βρεφοκρατοῦσα) ὡς τὸ μοναδικὸν Γεγονὸς τὸ μορφοποιῶν τὸ αἰώνιον γίνεσθαι τῆς ἱστορίας. Ἡ Θεοτόκος ἐκ τοῦ ἀπείρου τοῦ οὐρανοῦ ποιεῖται ἐνταῦθα τρόπον τινὰ τὴν γνωστὴν βασιλικὴν χειρονομίαν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ μόλις τεχθέντος βασιλικοῦ τέκνου, εἰς τὰ κάτωθεν ἰστάμενα καὶ ἐναγωνίως ἀναμένοντα πλήθη τῶν ὑπηκόων. Ἄλλ' ὡς μορφολογικῶς ἐμφανίζεται, ἐν ὑπερβάσει τοῦ χρόνου, ἡ παράστασις, τὸ ἐξυπακουόμενον ὡς ἀκολουθοῦν τὴν ἐπίδειξιν τοῦ Παιδίου χαροποιὸν ἄγγελμα πρὸς τὸν κόσμον, «ὅτι ἐτέχθη ἡμῖν σήμερον σωτήρ...», ὅτι «Παῖδιον ἐγεννήθη ἡμῖν, Υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν», ἔχει τις τὴν αἴσθησιν ὅτι ἀπευθύνεται τόσον εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τοὺς σήμερον ἀτενίζοντας τὴν εἰκόνα, ὅσον καὶ εἰς τοὺς κατὰ τὸ παρελθὸν ἀτενίσαντας αὐτήν, ὅπως ἐπίσης καὶ εἰς τοὺς ἐν τῷ μέλλοντι ἀτενίσοντας ταύτην. Τὸν «συμπεπυκνωμένον» ὄθεν χρόνον τῆς λατρείας αἰσθητοποιεῖ κάλλιστα ἐνταῦθα ἡ βυζαντινὴ τέχνη.

Ἀνάλογος εἶναι καὶ ἡ παράστασις τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου εἰς τὸν ἁγ. Μάρκον Βενετίας. Ὅπως ἡ ψηφιδωτὴ παράστασις ἐνταῦθα εἰκονίζει ἐπὶ τοῦ χρυσοῦ βᾶθους μόνον τὴν τράπεζαν τοῦ Δείπνου καὶ τοὺς συνεσθιόντας μετὰ τοῦ Κυρίου μαθητάς¹⁹, δὲν περιορίζει τὸν «λειτουργικῶς» θεώμενον μόνον εἰς τὴν ἐν ὀρισμένῳ τοῦ παρελθόντος χρόνῳ λαβοῦσαν χώραν σκηνὴν τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ἀλλ' ἀνάγει εἰς τὴν «ψυχοτρόφον Τράπεζαν» τῆς Θείας Εὐχαριστίας, τὴν στηρίζουσαν, ἀνακαινίζουσαν καὶ θεοῦσαν²⁰, σῆ-

μερον καὶ αὔριον καὶ ἐν παντὶ καιρῷ, τοὺς ἀξίως ταύτης μετέχοντας.

Σχετικῇ πρὸς τὴν οὕτως θεωρουμένην λειτουργικὴν ἔννοιαν τοῦ χρόνου εἶναι καὶ ἡ εἰς τὰς τοιχογραφίας παραστάσις τοῦ Χριστοῦ ἐντὸς τοῦ δισκαρίου ἐν τῇ κόγχῃ τοῦ Ἱ. Βήματος. Εἰς τὰς ἀπεικονίσεις ταύτας ὁ Χριστὸς δὲν ἐπιγράφεται ὁ «τυθεῖς» ἀλλ' ὁ «θ υ ὀ μ ε ν ο ς²¹», ἦτοι ὁ διαρκῶς προσφερόμενος θυσία ὑπὲρ ἡμῶν, ὅπως ἀκριβῶς δέχεται πάλιν ἐν προκειμένῳ ἢ λατρεία, ἐν ἣ κατὰ τὴν καθωρισμένην λειτουργικὴν στιγμήν «μελιζέται καὶ διαμερίζεται ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ...». Καὶ τὸ παράδειγμα τοῦτο δεικνύει οὐ μόνον ὅτι ὁ ὀρθόδοξος ἀγιογραφία τοποθετεῖ τὰ θεῖα γεγονότα εἰς τὸ «διαρκές παρόν», συμφωνοῦσα καὶ εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο πρὸς τὴν λατρείαν, ἀλλ' ὅτι ἡ τέχνη αὕτη—ἀποδεικνυομένη καὶ οὕτω τέχνη καθαρῶς λειτουργικῇ—κατευθύνει τὸν πιστὸν εἰς τὴν ὀρθὴν ἐκτίμησιν τῆς λατρείας καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ περιομένου της.

Ὅστε, ἐν συμπεράσματι, ἡ ἐν τῇ λατρείᾳ ἄρσις τῶν ὀρίων παρελθόντος, παρόντος καὶ μέλλοντος καὶ θεώρησις τῶν θείων γεγονότων ὡς ἐντεταγμένων εἰς τὴν αἰωνιότητα, ἦτις δι' αὐτῶν βιοῦται ἐν τῷ παρόντι, ἐκφράζεται κατὰ χαρακτηριστικὸν τρόπον διὰ τῆς ἀγιογραφίας, ἦτις ὕψωσε τὰ ἱερά πρόσωπα καὶ γεγονότα εἰς τὸ διαρκές παρόν διὰ τῶν στοιχείων τῆς μορφολογίας της.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤ. Δ. ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ

Υφηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ἐν Ἀθήμας 1957 σελ. 57· καὶ τοῦ αὐτοῦ Abriss der dogmatischen Lehre der Orthodoxen katholischen Kirche, σελ. 68, 107 ἔξ.

21. Κ. Καλοκύρη, Αἱ βυζαντ. τοιχογραφίαι, σελ. 98 καὶ 126.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων προεκήρυξε διαγωνισμὸν διὰ τὴν εἰσαγωγὴν κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1960-61 εἰς τὴν πρώτην τάξιν τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς δέκα (10) ἐσωτερικῶν μαθητῶν ὡς ὑποτρόφων τῆς Ριζαρείου περιουσίας.

Ὁ διαγωνισμὸς θέλει διενεργηθῆ ἐν τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ ἀπὸ 10-15 Σεπτεμβρίου ἔ. ἔ.

Ἴνα γίνῃ τις δεκτὸς εἰς τὸν διαγωνισμὸν, δέον ὅπως ὑποβάλλῃ μέχρι τῆς 10ης Σεπτεμβρίου ἔ. ἔ. αἴτησιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Ἐθν. Παιδείας καὶ Θρησκευμάτων (Γραφεῖον Κληροδοτημάτων καὶ Ὑποτροφῶν) μετὰ τῶν ἀπαιτούμενων δικαιολογητικῶν.

Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν ὑποτρόφων παρέχεται δωρεάν ὑπὸ τῆς Σχολῆς.

Πληροφορίαι ὡς πρὸς τὰ ἐξεταστὰ μαθήματα καὶ τὰ ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά παρέχονται εἰς τὰ Γραφεῖα τῆς Σχολῆς (Βασ. Σοφίας 24, τηλ. 72-194).

18. Grabar, La peinture byzantine, σελ. 119 καὶ πίνακα ἔγχρωμον ἐν σελ. 121.

19. Bettini, αὐτ. πίν. XIV.

20. Οἱ ἀξίως κοινωνοῦντες «θεοῦνται ἠθικῶς τῇ μεθέξει τοῦ Θεοῦ», ὡς σημειοῖ ὁ Ἱ. Καρμύρης, Σύνοψις τῆς δογματικῆς Ἰδιδασκαλίας τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας,

ΑΙ ΠΕΡΙ ΚΛΗΡΟΥ ΙΔΕΑΙ ΤΟΥ ΚΟΡΑΗ

Ὁ Κοραῆς ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως εἰς τῶν μεγίστων διδασκάλων τοῦ Γένους, ἴσως ὁ μέγιστος, διακρινόμενος ἐπὶ εὐρυτάτῃ παιδείᾳ συνδεδουασμένη μετὰ βαθυτάτης εὐσεβείας¹. Τοῦτο μαρτυροῦσι καὶ αἱ δεκάδες τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὁποίων συναντᾶ τις ἀνὰ πᾶν βῆμα δείγματα εὐσεβείας καὶ φιλοπατρίας καὶ θαυμάζει τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ ἀνδρός.

Φιλολόγος καὶ παιδαγωγὸς ἀριστος ὁ πατὴρ τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς φιλολογίας², ἦτο γνωστὸς καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην διὰ τὴν κριτικὴν καὶ ἐρμηνευτικὴν του δξύνουαν καὶ τὴν διόρθωσιν καὶ ἐκδοσιν Ἑλληνικῶν κειμένων. Τρις προσεφέρθη αὐτῷ καθηγητικὴ ἔδρα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων³ καὶ τρις ἀπέρριψεν οὗτος τὴν προσφορὰν ταύτην, ἵνα ἀφιερῶσιν ἅλας τὰς δυνάμεις του εἰς τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους. Καὶ πράγματι ὁ Κοραῆς ἠγωνίσθη μετ' ἀκαταμαχῆτου ζήλου, ἵνα δείξῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ἵνα διδάξῃ αὐτὸν τὸ τί δέον νὰ πράττῃ καὶ τί νὰ ἀποφεύγῃ, ἠργάσθη διὰ τὴν θεμελιωσιν τοῦ «νέου πολιτισμοῦ», ὡς ἔλεγε, τοῦ πολιτισμοῦ ὅστις θὰ ἤρχιζε μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος.

Ὡς βᾶσιν τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὡς μοναδικὸν μέσον πρὸς διαφύλαξιν τῆς ἀποκτηθησομένης ελευθερίας, ἔθετεν ὁ Κοραῆς τὴν Παιδείαν. Τὴν Παιδείαν δὲ ἠνῶει ὄχι ὡς συσσωρευσιν γνώσεων, ἀλλὰ πρὸ παντὸς ὡς ψυχικὴν καλλιέργειαν, ὡς ἀγωγὴν πρὸς τὴν ἀρετὴν. «Πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη... ἀρετῆς, πανουργία, οὐ σοφία φαίνεται»⁴.

Καὶ τῆς παιδείας αὐτῆς ὑπῆρέτας καὶ τῆς νέας κοινωνίας, τῆς κοινωνίας τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀρετῆς δημιουργοὺς καὶ στυλοβάτας ἔθεώρει ὁ Κοραῆς τὸν διδασκαλὸν καὶ τὸν ἱερέα⁵.

Καὶ περὶ μὲν τὰς παιδαγωγικὰς τοῦ Κοραῆ ἀρχὰς ἐν λεπτομερείᾳ, δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ ἀσχοληθῶμεν. Θὰ ἤξίζεν ὅμως τὸν κόπον νὰ ἐκτεθῶσιν αἱ εἰς τὸν ἕτερον στυλοβάτην τῆς κοινωνίας, τὸν κληρικὸν ἀφορῶσαι γινώμαι αὐτοῦ, γινώμαι προερχόμεναι ἐκ βαθυτάτης γνώσεως τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἀγνοῦ υἱικοῦ ἐνδιαφέροντος διὰ τὴν ἀνθρώπωσιν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἐκκλησίας.

Σπουδαίότης τῆς ἀποστολῆς τοῦ κλήρου.

Ὁ ἱερός ἡμῶν κλῆρος λέγει ὁ Κοραῆς πολὺ δύναται νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν θεραπείαν τῆς Ἑλλάδος καὶ μάλιστα ὅσοι ἐκ τῶν ἱερέων μετέχουν ὁπωσοῦν

σοφίας προγονικῆς καὶ γνωρίζουν ἀκριβῶς τὴν Χριστιανικὴν παιδείαν, ἥτις δὲν εἶναι ἄλλη παρὰ («ἢ ἐν δικαιοσύνῃ παιδεία»). Οἱ τοιοῦτοι ἠμποροῦν νὰ κατορθώσουν τὴν θεραπείαν τόσον εὐκολώτερα, ὅσον κρατοῦν αὐτοὶ τὰ ὄργανα τῆς θεραπείας εἰς τὰς χεῖρας των, τὴν ἐπ' ἐκκλησίας κήρυξιν καὶ ἐξήγησιν τοῦ Εὐαγγελίου. Καὶ οἱ τοιοῦτοι ἐξηγηταὶ τοῦ Εὐαγγελίου χρεωστοῦν πρὸ πάντων νὰ πολεμῶσιν ἀκαταπαύστως τὰς δεισιδαιμονίας, νὰ διδάσκωσι καθ' ἡμέραν τὸν λαὸν νὰ μὴ προσμένη τὴν σωτηρίαν του μήτ' ἀπὸ μακρὰς ἀκολουθίας καὶ προσευχὰς, μήτ' ἀπὸ μακρὰς νηστειᾶς, ἀλλ' ἀπὸ τὴν πλήρωσιν τῆς διδασκομένης ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἀδελφικῆς ἰσότητος, ἀγάπης, εἰρήνης, δικαιοσύνης, ἰσοπολιτείας. «Ὅτι παράλειψις εὐλογος ἀκολουθίας ἢ νηστειᾶς εἶναι συγχωρημένη, ἀλλὰ νὰ ὑβρίσῃ, νὰ λυπήσῃ, νὰ καταφρονήσῃ, εἰς ἕνα λόγον νὰ ἀδικήσῃ τὸν ἀδελφόν του δὲν συγχωρεῖται κατ' οὐδέναν τρόπον· ὅτι ὁ ἀληθὴς Χριστιανισμὸς εἶναι πνεῦμα καὶ ἀλήθεια καὶ ὅτι οἱ ἐπαγγελλόμενοι αὐτὸν χρεωστοῦσι νὰ λατρεύωσι τὸν Θεὸν μετὰ πνεῦμα καὶ ἀλήθειαν»⁶.

«Μόνη ἢ Παιδεία» γράφει ἀλλαχοῦ «δύναται νὰ θεραπεύσῃ τὰς λογικὰς ἀρρωστίας τοῦ κοινοῦ λαοῦ καὶ παρὰ τοὺς ἱερωμένους... ἱατροὶ ἄλλοι προσφεύστεροι δὲν εὐρίσκονται». Τοιαύτην σπουδαίότητα ἀποδίδει ὁ Κοραῆς εἰς τὸν κλῆρον.

Μόρφωσις τοῦ κληρικοῦ.

Ἀλλὰ διὰ νὰ δυνηθῇ ὁ κληρικὸς νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὴν ὑψηλὴν κοινωνικὴν ἀποστολὴν του, χρειάζεται νὰ ἔχῃ τὰς ἀπαιτούμενάς γνώσεις. «Ὡς εἶναι γελοῖον παραδείγματος χάριν νὰ διίσχυρίζεται τις ὅτι εἶναι ἱκανὸς νὰ κυβερνήσῃ πλοῖον ἂν δὲν ἐδιδάχθη παιδιόθεν τὴν ναυτικὴν ἐπιστήμην, τοῦ αὐτοῦ γέλωτος ἀξίος γίνεται καὶ ὅστις..... χωρὶς νὰ διδαχθῇ τὴν λογικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν ἐπιστήμην, ἱερατεῦει εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, καὶ νομίζει ἑαυτὸν ἱκανὸν νὰ διδάσκῃ τὸ Εὐαγγέλιον καὶ νὰ διορθῶν τὰ ἥθη τῶν Χριστιανῶν»⁸.

Τὴν παιδείαν θεωρεῖ ὁ Κοραῆς ὡς ἐν ἀπαραίτητον προσὸν διὰ τὸν μέλλοντα νὰ χειροτονηθῇ, ἐξ ἴσου ἀπαραίτητον μετὰ τὴν ἀρετὴν. «Χρειάζεται καὶ εἰς τούτην τὴν ἐκλογὴν ὄχι ὀλιγωτέρα προσοχὴ τῆς ἐκλογῆς τῶν κοσμικῶν ἡγουμένων. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξετάζωνται αὐστηρῶς πρὶν ἀξιωθῶσι τὸ ἀποστολικὸν ἐπάγγελμα, ἂν ἔχωσι τὰς ἀποστολικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν ἀναγκαίαν ὅλην παιδείαν εἰς τὸν ἐξ ἐπαγγέλματος διδάσκαλον τῆς ἠθικῆς διὰ νὰ προξενήσωσι τὴν ὁποῖαν ἡ Πολιτεία προσμένει ἐξ αὐτῶν ὠφέλειαν καὶ νὰ ἐμπνεύσωσιν εἰς τοὺς πολίτας τὸ χρεωστοῦμενον εἰς τοιοῦτους διδασκάλους σέβας. Ἀπαιδευτοὶ καὶ κακόβιοι ἱερεῖς ἀρχοῦν μόνοι νὰ ἀνατρέψωσι τὸ κάλ-

1. Ἡ ὑπό τιναν ἀμφισβήτησις τῆς εὐσεβείας τοῦ ἀνδρός εἶναι τελείως ἀστήρικτος, ἰδὲ κατωτ.

2. Ν. Βέης, ἐν Κοραῆ, Ἐκλεκταὶ σελίδες, σελ. 5.

3. Τοῦτο εἶναι ἐν μόνον δείγμα τῆς ἐκτιμῆσεως ἧς ἀπῆλauen ὁ Κοραῆς ἐν τῇ δύσει, ἐνθα ὠνομάσθη «Ὁ Ἑλλήν Φραγκλῆνος» G. J. L. Iken Hellenion, Leipzig 1822 σελ. 233.

4. Πρβλ. Ἐπιστολὴ 2 ρε'.

5. Περὶ παιδείας καὶ Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ Ἄτ. 1 μα'.

6. Ἱερ. συν. Θερεϊαν. Γ' 109.

7. Προλεγ. εἰς Ὀμηρον σελ. 60. Συν. ἱερ. 17—18 καὶ 46. Πρβλ. Συλλογὴ προλεγόμενων Κοραῆ τμήμα α'.

8. Προλεγόμ. εἰς Πολιτ. Ἀριστοτ. Ἑλλ. Βιβλιοθ. 13, ριζ'-ρη', Πρβλ. καὶ Ἐπιστολ. III (Μετὰ θάνατ. Δ') σελ. 844.

λιστα συγκροτημένον πολίτευμα, καθώς ἐξ ἐναντίας ἡ παιδεία καὶ χρηστὴ διαγωγή τῶν ἱερέων, διορθώουσα τοὺς κατὰ μέρος πολίτας, διορθώνει κατὰ μικρὸν καὶ τὰς κακίας τῆς πολιτείας»⁹. Παιδεία καὶ χρηστὴ διαγωγή τῶν ἱερέων, λοιπόν, ἰδοὺ τὸ στήριγμα τῆς πολιτείας. Ὁφέλιμον, λέγει ἀλλαχοῦ, νὰ μάθωσιν οἱ ἱερεῖς καὶ ἔτι πλέον οἱ χειροτονοῦντες αὐτοὺς ὅτι ἐὰν εἰς τοὺς κοσμικοὺς εἶναι ἐλάττωμα ἢ ἀπαιδευσία, εἰς τοὺς ἱερεῖς γίνεται καταισχὺν ἄσυγχώρητος. Εἶναι τι ἄλλο αἰσχρότερον, παρὰ νὰ ἐπαγγελώμεθα ὁδηγοὶ τυφλῶν, ὅταν αὐτοὶ δὲν ἔχωμεν ὄρασιν, διδάσκαλοι ἀμαθῶν, ὅταν αὐτοὶ δὲν ἐδιδάχθημεν κἄν ὅσον νὰ καταλαμβάνωμεν τὰ ἱερά τῆς θρησκείας βιβλία καὶ νὰ διακρίνωμεν τὰ βεβύτατα τοῦ ἐπαγγέλματος ἡμῶν χρέη;»¹⁰ Καὶ ἀνατρέχων εἰς τὸ παρελθὸν ὁ Κοραΐς σημειοῖ: «Θρησκευτικὴ διδασκαλία δὲν μᾶς ἔλειψε πετέ καὶ ἀναγνώσεις ἱερὰς ἐπ' ἐκκλησίας, καὶ κηρύξεις ἀπ' ἄμβωνος ἠκούσαμεν καὶ εἰς ἀκολουθίας μακρὰς καὶ λιτανείας παρεστέκαμεν συχνά. Καὶ ὅμως ἕνα ταῦτα δὲν ἐκαρποφόρησαν εἰς τὰς ψυχὰς μας· σπόρος σπειρόμενος εἰς πέτρας ἐφάνησαν ὅλα... Διὰ τί τοῦτο; διὰτί τόση ἀκαρπία ἀπὸ τὸν τόσον καρποφόρον τῆς θρησκείας σπόρον; διότι ἐσπείρετο εἰς λαὸν ἀπαιδευτὸν ἀπὸ ἱερατέιον ἀπαιδευτῶν· διότι εἰς τὰς ἱερὰς συνάξεις καὶ ἀκολουθίας μὲ μόνον τὰ σώματα ἐγεμίζαμεν τοὺς θρόνους καὶ τὰ στασίδια· ἡ δὲ ψυχὴ τῶν μὲν κοσμικῶν ἠσχολεῖτο, ὡς καὶ πρὶν ἐμβῶσιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καθενὸς εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ τὸ ἐργαστήριον, τῶν δὲ ἱερέων καθενὸς ἐπαρτήρει τὸ πλήρωμα τοῦ δίσκου ὡς θερμόμετρον τῆς ἀπαιδευτοῦ τῶν κοσμικῶν εὐλαβείας»¹¹. Καὶ παραθέτει ἐν συνεχείᾳ τὸ γραμικὸν χωρίον πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων, προσδίδων οὕτω καὶ γραφικὸν κῦρος εἰς αὐτά. «Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς χεῖλεσί με τιμᾶ, ἡ δὲ καρδιά αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ»¹². Καὶ ἀπευθυνόμενος πρὸς τοὺς ἐπισκόπους, παροτρύνει αὐτοὺς νὰ φροντίσωσι διὰ τὴν παιδείαν κλήρου καὶ λαοῦ λέγων: ἀνομιζετε ὅτι ἀρκοῦν αἱ κατ' ἐκκλησίαν διδασκαλίαι καὶ παραινέσεις εἰς διόρθωσιν τῶν ἡθῶν; Τοῦτο εἶναι πλάνη· τότε μόνον αἱ διδασκαλίαι ἐνεργοῦν ὅταν γίνωνται ἀπὸ ρήτορα φωτισμένον μὲ μεθοδικὰ μαθήματα.... Ἄλλὰ σεῖς οὐτε ἱεροκήρυκας σοφοὺς ἐφροντίσατ' ἀκόμη νὰ ἔχετε...»¹³. Ἀλλαχοῦ δὲ ὀνομάζει ὁ Κοραΐς τὸν ἀπαιδευτὸν ἱερέα «βάνανσον»¹⁴.

Ἄλλ' ὁ Κοραΐς δὲν ἦτο ὁ ἄνθρωπος ὁ χαρακτηριζὼν ἀπλῶς μίαν κατάστασιν ἢ ἔστω ὁ δίδων ἀορίστως συμβουλὰς περὶ τοῦ δέοντος γενέσθαι. Ἦτο πρὸς παντὸς πρακτικὸς ἄνθρωπος, κρίνων καὶ ἐπικρίνων πολλάκις, ἀλλ' ὑποβάλλων συγχρόνως καὶ σχέδιον διορθώσεως πρακτικὸν καὶ ἐφαρμοσίμον καὶ μετὰ πειθοῦς ἀγωνιζόμενος διὰ τὴν

ἀποδοχὴν του. Οὕτω τῷ 1821, ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἐναρξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἐκθέτει εἰς τὰ προλεγόμενα τῶν Πολιτικῶν τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ σχέδιόν του ἀναφορικῶς πρὸς τὴν διοίκησιν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ ἕως τὴν ὥραν ταύτην ἐλευθερωθέντος μέρους τῆς Ἑλλάδος¹⁵, εἰσηγούμενος οὕτως εἰς ἐννέα ἄρθρα τὸν Καταστατικόν, τρόπον τινά, Χάρτην τῆς Αὐτοκεφάλου, ὡς τὴν ἠθέλη¹⁶, Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Τὸ σχέδιόν του ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἀδιόρθωσιν τῶν ἡθῶν ὅλου τοῦ γένους καὶ ἀκολουθῶν καὶ τῶν ἱερέων μας. «Ἴδού, λέγει «πῶς μέλλει καὶ πρέπει νὰ κατορθωθῇ τὸ μέγα τοῦτο καὶ καλόν»¹⁷. Ἀφοῦ εἰς τὰ δύο πρῶτα ἄρθρα ὠμίλησε περὶ τοῦ αὐτοκεφάλου καὶ περὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ τῶν πνευματικῶν προσόντων τοῦ ἐκλεγμένου, περὶ ὧν θὰ ὀμιλήσωμεν κατωτέρω, σημειοῖ ὡς τρίτον σημεῖον τοῦ σχεδίου του τὰ ἀφορῶντα εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου. Κανεὶς νὰ μὴ ἐκλέγεται ἂν δὲν γνωρίζῃ κἄν τὴν Ἑλληνικὴν¹⁸ γλῶσσαν. Αὐτὴν μόνην ἀπαιτεῖ διὰ τὴν παροῦσαν κατάστασιν τῆς κοινῆς παιδείας. Τὰ ὀλίγα μας γυμνάσια¹⁹, παρεκτὸς τῆς παρουσίας ζᾶλης καὶ διακοπῆς τῶν μαθημάτων²⁰, οὐδ' ἐφθασαν ἀκόμη εἰς τὴν πολυμένην τελειότητα, ὥστε νὰ παραδίδωσιν ὅλας τὰς χρειᾶς εἰς τοὺς πολίτας, καὶ ἐξαιρέτως εἰς τοὺς ἱερεῖς, ἐπιστήμας. Ἀνάγκη λοιπὸν εἶναι νὰ ἀρκουθῶμεν κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἀπαραιτήτως ὅμως, διὰ νὰ μὴ φαινόμεθα κἄν εἰς τοῦτο ἀνοητότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς ἡλιθίους τυράννους μας. Ἄν αὐτῶν οἱ μάγοι Οὐλεμάδες γνωρίζωσιν ὅλοι, χωρὶς ἐξαιρέσεων, τὴν γλῶσσαν εἰς τὴν ὁποίαν ἐγράφη τὸ ψευδοκοράνιον, δὲν εἶναι γελοῖον (νὰ μὴν εἶπω τι χειρότερον ἄλλο) εἰς ἡμᾶς νὰ ὑποφέρωμεν διδασκάλους τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ἀνθρώπους ἀπαιδευτοὺς τῆς γλώσσης εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι γραμμένον τὸ Εὐαγγέλιον;»²¹

Τὸ νὰ ἀπαιτῆται ὅμως ἀπὸ τοὺς ἐκλεγομένους ἡ γνώσις τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ μόνον εἶναι μία προσωρινὴ λύσις, λόγον ἔχουσα μόνον τὴν ἀνωτέρω ἐκτεθεῖσαν κατάστασιν τῶν γυμνασίων. Ἄλλ' ἀφοῦ εὐτυχῆσωμεν συνεχίζει («νὰ καταστήσωμεν εἰς τὰ γυμνάσιά μας διδασκάλους ἱκανοὺς νὰ διδάσκωσιν ὅλας τὰς ἐπιστήμας, τότε δὲν ἀρκεῖ πλέον μόνη ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἰς τὴν παιδείαν τοῦ μέλλοντος νὰ ἱερατεύσῃ. Ὅθεν πρέπει νὰ φανερωθῇ εἰς τὸ ἔθνος ὅτι ἡ ἀπαιτήσις τῆς μικρᾶς ταύτης γνώσεως περιορίζεται ἀπὸ τοῦ νῦν ἕως δεκά ἔτη. Μετὰ παρέλευσιν αὐτῶν, ἱερεὺς μὲν δὲν ἐκλέγεται, ἂν σιμὰ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, δὲν ἐμαθητεύθη εἰς κανὲν ἀπὸ τὰ γυμνάσιά μας τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, τὴν Λογικὴν, καὶ ἐξαιρέτως τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν·

15. Πολιτ. Ἀριστοτ. Ἑλλ. Βιβλ. 13, ρκ'.

16. Πρβλ. αὐτόθ. σελ. ρκ', Α' Ἐπιστολ. ΠΙ (Μετὰ θάνατ. Δ') σελ. 846.

17. Αὐτόθ. σελ. ρκ'.

18. Ἐννοεῖ τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν.

19. Γυμνάσια ὑπῆρχον κυρίως ἐν ταῖς μεγάλας πόλεσιν, ὡς ἐν Σμύρῃ, Κυδωνίας, Χίῳ καὶ ἀλλαχοῦ, πάντως ὀλίγα τὸν ἀριθμὸν. Πρβλ. Δ. Θερεϊανοῦ ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 4.

20. Ἐνεκα τῆς Ἐπαναστάσεως.

21. Πολιτ. Ἀριστ. ρλα'-ρλβ'.

9. Αὐτόθ. ρη'. Πρβλ. Δ. Θερεϊανοῦ Ἀδ. Κοραΐς τόμ. Γ' Τεργέστη 1890 σελ. ρλ'-ρλα'.

10. Προλεγ. εἰς Ὅμηρον 32.

11. Ἀτακτα 1 μβ'-μγ'.

12. Μάρκ. ζ' 6.

13. Πλουτάρχου βίῳ παράλ. μέρος στ' (Ἑλλην. Βιβλιοθ. τόμ. 8 σελ. ι'.

14. Ἀριστοτ. Πολιτ. μ'. ὑποσημ. 2.

ἀρχιερεὺς δὲ παρὰ ταῦτα καὶ τὴν Λατινικὴν καὶ τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν, τὴν πρώτην διὰ τοὺς γράψαντας Λατινιστὴ πατέρας τῆς Ἐκκλησίας, τὴν δευτέραν διὰ τὴν Παλαιὰν γραφὴν, γραμμὴν ἐξ ἀρχῆς Ἑβραϊστῆ»²².

Ὀλίγους²³ μῆνας βραδύτερον, τῇ 1ῃ Ἰανουαρίου 1822, συνέρχεται εἰς Ἐπίδαυρον ἡ Ἐθνοσυνέλευσις ψηφίζουσα τὸ «προσωρινὸν πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἀναφέρεται μὲν ἐν τῷ ἐν αὐτῇ καταλόγῳ τῶν ὑπουργῶν καὶ ὁ ὑπουργὸς τῆς θρησκείας²⁴, δὲν καθορίζει ὅμως ἡ Ἐθνοσυνέλευσις λεπτομερείας περὶ τῶν καθηκόντων του. Σχολιάζων ὁ Κοραΐς τὸ πολίτευμα τοῦτο συστέλλει τὸν ἀριθμὸν τῶν ὑπουργῶν ἀπὸ ὀκτὼ εἰς τρεῖς²⁵ καὶ θέτει τὰ τῆς θρησκείας ὁμοῦ μετὰ τῶν τῆς Ἀστυνομίας καὶ Δικαιοσύνης εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ «πλέον ἀξιολόγου λειτουργοῦ²⁶ τῆς Πολιτείας»²⁷, τοῦ «Λειτουργοῦ τῆς Δημοσίου Παιδείας»²⁸ Ἰσως ἡ συνυπαγωγὴ τῶν τῆς θρησκείας, τῆς Ἀστυνομίας καὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπὸ τὸν αὐτὸν Ὑπουργὸν φανῆ εἰς ἡμᾶς παράδοξος. Ὁ Κοραΐς ὅμως δικαιολογεῖ ταύτην σημειῶν ὅτι καὶ πλείοτεροι τοῦ κοινῶ λαοῦ ἀταξίαί προσέρχονται ἀπὸ τὴν παντελῆ ἀπαιδευσίαν του», ἡ δὲ θρησκεία ὀνομάζεται Παιδεία Κυρίου.... ἡγουν διδάσκει ἀκριβῶς ὅ,τι χρεωστεῖ νὰ διδάσκη καὶ ἡ ἀληθινὴ πολιτικὴ, μάθημα χωρὶς τοῦ ὁποῖου νὰ συστηθῆ καὶ νὰ διαμεῖνη ἀνθρώπων εὐτακτος, εὐσεβῆς καὶ εἰρηνικῆ κοινωνία εἶναι τῶν ἀδυνάτων²⁹. Ἐνεκα τοῦτου λοιπὸν τῆς θρησκείας ἡ φροντίς περιέχεται φυσικᾶ εἰς τὴν φροντίδα τῆς Δημοσίου Παιδείας³⁰.

Αὐτός, λοιπόν, ὁ Λειτουργός, ὁ τῆς Δημοσίου Παιδείας «ὡς διδασκάλους τῆς κοινῆς Παιδείας, πρέπει νὰ ἐπαγρυπνῆ³¹ καὶ τοὺς ἱερωμένους...»³². Πρέπει νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου. Εἶναι τῆς ἐσχάτης ἀτοπίας νὰ ἐπαγγέλλωνται ὁδηγοὶ καὶ διδασκαλοὶ τῶν ἄλλων ὅσοι δὲν προεδιδάχθησαν³³ αὐτοὶ καὶ τὴν λογικὴν καὶ τὴν ἠθικὴν³⁴. Ὑπὸ τὰς τότε ὅμως κρατούσας συνθήκας ἦτο ἀδύνατον νὰ εὐρεθῶσιν ὑποψήφιοι διὰ τὸ ἱερατικὸν ἀξίωμα διαθέτοντες τοιαῦτα προσόντα μορφώσεως. Ἐπειδὴ ἡ παρελθούσα μας δουλεία ἐβαρβάρωσε καὶ κοσμικοὺς καὶ ἱερωμένους, ἀνάγκη εἶναι νὰ δοθῆ καιρὸς παιδείας καὶ εἰς αὐτοὺς ὁ χρειάζομενος, ἕως νὰ πολ-

λαπλασιασθῶσιν τὰ γυμνάσια καὶ τῶν γυμνασίων οἱ διδασκαλοὶ. Ὁ καιρὸς οὗτος πρέπει νὰ διορισθῆ με νόμον τοῦ Συνεδρίου τῶν ἀντιπροσώπων λέγοντα, παραδειγματος χάριν, ὅτι ἀπὸ τοῦ ἐξῆς 1830 ἔτους³⁵ ἐπέκεινα ἡ Ἐκκλησία δὲν δέχεται ἱερωμένον Λειτουργὸν κανένα, ὅστις δὲν γνωρίζει ἀκριβῶς τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν...»³⁶. Ἐνταῦθα τυγχάνει ἄξιον σημειώσεως ὅτι ὁ Κοραΐς ἐν ἔτος πρὶν χαράξῃ τὰς γραμμὰς ταύτας, ἦτοι τῷ 1821 ἔθετεν ὡς προσὸν ἀπαραίτητον διὰ τὴν χειροτονίαν τὴν γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, μετὰ δὲ τὴν παρέλευσιν δεκαετίας ἐζήτει πλείονα προσόντα³⁷, ἐνῶ νῦν ὀρίζει μὲν ὡς προσὸν ἀπαραίτητον τὴν γνῶσιν τῆς Ἑλληνικῆς, οὐδὲν δὲ περὶ καθορισμοῦ καὶ ἄλλων προσόντων εἰς τὸ μέλλον ἀναφέρει. Διὰ δὲ τοὺς ἐπισκόπους ζητεῖ καὶ τώρα τὰ αὐτὰ ὡς καὶ πρότερον³⁸ μορφωτικὰ προσόντα ἦτοι γνῶσιν τῆς Λατινικῆς διὰ τοὺς γράψαντας εἰς αὐτὴν δυτικούς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς «διὰ τὴν γραμμὴν εἰς ταύτην τὴν γλῶσσαν καὶ ὄχι πάντοτ' ὀρθὰ μεταφρασμένην ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα Παλαιὰν Γραφῆν»³⁹. Πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ζητηθῆ ἡ γνῶσις τῆς Ἑβραϊκῆς ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀπαιτουμένων διδασκάλων. Τὸ προσὸν τοῦτο θὰ ἀπαιτῆται «ἀφοῦ τὰ γυμνάσια μας πλουτισθῶσιν ἀπὸ διδασκάλους Ἀσιατῶν γλωσσῶν»⁴⁰. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, τῶν ἐπισκόπων «ἡ παιδεία πρέπει νὰ ἦναι ἀνωτέρα καὶ ποικιλωτέρα τῆς παιδείας τῶν ἀπλῶν ἱερέων»⁴¹.

Γενικώτερον πῶς ἐκφράζεται ὁ Κοραΐς τῷ 1828 ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ πρώτου τόμου τῶν «Ἀτάκτων» του, λέγων: «... Ὅταν ἡ Παιδεία ἀπλωθῆ ἐπὶ πλέον εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ μὴ χειροτονῆται... εἰς κανὲν ἱερατικὸν ὑπουργῆμα ἱερωμένος ἀπαιδευτος»⁴².

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω σημειωθέντων ἀποσπασμάτων καταδεικνύεται ἡ σπουδαιότης ἣν ὁ Κοραΐς ἀποδίδει εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ κλήρου.

(Συνεχίζεται) ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΓΑΛΙΤΗΣ, δ. θ.

22. Πολιτ. Ἀριστ. σελ. ρκα' -ρκβ', πρβλ. καὶ Θερεϊαν ἐνθ' ἄνωτ. σελ. ρλα' -ρλβ'.

23. Περὶ τῶν ὑπολοίπων ἄρθρων Δ-Θ ἰδὲ κατωτέρω ἐν οἰκείῳ τόπῳ.

24. § κβ' 7.

25. Σημειώσ. εἰς τὸ προσωρ. Πολιτ. τῆς Ἑλλάδος, ἐκδ. Θεμ. Π. Βολίδου, Ἀθῆναι 1933 σελ. 54.

26. Ὑπουργοῦ.

27. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 56.

28. αὐτόθ.

29. αὐτόθ.

30. αὐτόθ.

31. Περὶ τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καὶ Πολιτείας ἰδ. κατωτέρω.

32. ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 60.

33. Ἐνταῦθα παραπέμπει ὁ Κ. εἰς τὴν Γραφὴν: Πέποιθας τε σεαυτὸν, ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν... κ.λ.π. Ὁ οὖν διδάσκων ἔτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκει; Ρωμ. β' 19, 21.

34. ἐνθ' ἄνωτ.

35. Ὁ Κ. ἔγραφε πιθανώτατα τῷ 1822. Τὸ ἔτος 1830 ἀναφέρεται προφανῶς ἐνδεικτικῶς.

36. ἐνθ' ἄνωτ.

37. ἰδὲ ἄνωτ.

38. ἰδ. ἄνωτ.

39. ἐνθ' ἄνωτ.

40. αὐτόθ.

41. αὐτόθ. Πρβλ. καὶ Ἐπιστολ. III 846.

42. σελ. νστ'.

~~~~~
 «Ἐπὶ γῆς ἠγωνίσω ὡς ἄσαρκος, καὶ οὐρανὸς ἐκληρώσω, Μεθόδιε, ὡς τρανώσας ἐν τοῖς πέρασιν, τὴν τῶν Εἰκότων προσκύνησιν' ἐν πόνοις γὰρ καὶ μόχθοις περισσοτέρως διάγων, οὐκ ἐπαύσω ἐν παρηρησία ἐλέγχων, ἀθετοῦντας τὴν Εἰκόνα Χριστοῦ».

(Κοντάκιον τοῦ ἁγ. Μεθοδίου τοῦ Ὁμολογητοῦ)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

Τὸ νόημα τῆς ὑποδοχῆς.

Ὁ ἐνθουσιασμός, μὲ τὸν ὁποῖον τὸ Χριστεπώνυμον πλήρωμα τῶν ἐπαρχιῶν, ὑπεδέχθη τοὺς ἐνθρονισθέντας νέους Μητροπολίτας, ἀποδεικνύει πόσον ἄρρηκτοι εἶναι οἱ δεσμοί, οἵτινες συνδέουν τὸν Ἑλληνικὸν Λαὸν μὲ τὴν Μητέρα Ἐκκλησίαν.

Ἡ ὑποδοχὴ αὕτη, ἣτις προσέλαβε παλλαχοῦ ἐνθουσιώδη χαρακτῆρα, οὐδὲν ἄλλο νόημα ἔχει παρὰ ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἀγαπᾷ τὴν Ὁρθόδοξον Ἐκκλησίαν καὶ εἶναι ἀπολύτως πεπεισμένος, ὅτι μόνον δι' αὐτῆς θὰ λύσῃ ἱκανοποιητικῶς τὰ ποικίλα του προβλήματα καὶ θὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ βαθύτερα πνευματικὰ αἰτήματά του.

Ἡ «Ἐκκλησία» εὐχεται ὀλοφύχως, ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς καταπέμψῃ εἰς τοὺς ἐνθρονισθέντας νέους Ποιμέναρχας πλούσιον τὸν ἄνωθεν φωτισμὸν καὶ τὴν ἐξ ὕψους δύναμιν, ἵνα ἀνταποκριθῶν ὡς οἶόν τε τελειότερον εἰς τὰς προσδοκίας τοῦ εὐσεβοῦς ποιμνίου των, καθοδηγοῦντες αὐτὸ εἰς νομὰς σωτηρίους.

Δύναται νὰ συντελέσῃ.

Ἡ 15ῃ ἐπέτειος τῆς πατριαρχείας τοῦ Μακ. Πατριάρχου Ῥωσίας κ. Ἀλεξίου ἔδωκεν ἀφορμὴν, ὥστε ὁ ἐκκλησιαστικὸς τόπος τῆς Ῥωσίας νὰ ἐξάρσῃ τὴν μεγάλην συμβολὴν αὐτοῦ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας. Ἰδίᾳ ἐτονίσθησαν αἱ ὑπηρεσίαι, τὰς ὁποίας ὁ Μακαριώτατος προσέφερεν εἰς τοὺς τομεῖς τῆς ἐκκλησιαστικῆς πειθαρχίας, τῆς διατηρήσεως τῆς παλαιᾶς λειτουργικῆς τάξεως, τῆς ἀνυψώσεως τῆς πνευματικῆς καὶ ἠθικῆς στάθμης τῶν ῥώσων κληρικῶν, τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἐκκλησιαστικῆς παιδείας καὶ τῆς καλλιέργειας φιλικῶν σχέσεων μετὰ τῶν ἐπὶ μέρους Ὁρθόδοξων Ἐκκλησιῶν.

Ἄς εὐχηθῶμεν ὅπως ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης συνεχίσῃ ἐπὶ πολλὰ ἔτη τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ, συντελῶν εἰς τὴν βαθμιαίαν χειραφεσίαν τῆς Ῥωσικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τῶν κομμουνιστικῶν ἐπιρροῶν, ἵνα αὕτη ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον τῆς τυχόν παρεκκλίσεως εἰς κοσμικὰς καὶ πολιτικὰς ἐπιδιώξεις. Ἀναμφιβόλως ἡ Ῥωσικὴ Ἐκκλησία, ὑπὸ τὴν πνευματικὴν αἰγίδα τῆς Μητρὸς τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, δύναται νὰ συντελέσῃ σπουδαιότατα εἰς τὴν δόξαν τῆς Καθολικῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας.

«Κατηχητικὸν Φροντιστήριον».

Ἡ «Ἐκκλησία» ἐκφράζει τὴν χαρὰν της, διότι ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἐνέκρινε τὴν ὑπὸ τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας» ἰδρυσιν τοῦ «Κατηχητικοῦ Φροντιστηρίου», ὅπερ θὰ λειτουργήσῃ προσεχῶς ἐν τῷ ὄρατῳ περιβάλλοντι τῆς Ἱ. Μονῆς Πεντέλης.

Ἐν τῷ Φροντιστηρίῳ τούτῳ θὰ μετεκπαιδεύονται οἱ ἐν ἐνεργείᾳ Κατηχηταὶ ἐπὶ ζητημάτων τῆς Θεωρίας καὶ τῆς Πράξεως τοῦ κατηχητικοῦ ἔργου, τῆς ἀναγκαιούσης δι' αὐτὸ Ψυχολογίας καὶ τῆς Ὁργανώσεως τῶν Κατηχητικῶν Σχολείων. Ἡ μετεκπαίδευσις αὕτη, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῆς συμμελέτης τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῆς προσπαθείας πρὸς δημιουργίαν βαθύτερων πνευματικῶν βιωμάτων ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν Κατηχητῶν διὰ τῆς ὄλης κοινῆς ἐν τῷ Φροντιστηρίῳ ζωῆς, θὰ συντελέσῃ ὥστε οὗτοι οὐ μόνον νὰ ἀσκοῦν καλύτερον τὴν ἱερὰν διακονίαν τῆς κατηχήσεως, ἀλλὰ καὶ νὰ γίνωνν στελέχη τοῦ κατηχητικοῦ ἔργου, ὀργανοῦντα αὐτὸ καλύτερον ἐν ταῖς διαφόροις Ἱ. Μητροπόλεσι ὑπὸ τὰς εὐλογίας τῶν κατὰ τόπους Σεβ. Μητροπολιτῶν.

Ἄδιαφορία διὰ τὸ Ἔθνος!

Καθ' ἃ ἐσημειώσαμεν εἰς τὰ Χρονικά τοῦ προηγουμένου φύλλου τῆς «Ἐκκλησίας», ἡ Κυβέρνησις τῆς Γιουγκοσλαβίας θὰ χορηγήσῃ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος εἰς τὴν Σερβικὴν Ἐκκλησίαν ὡς οἰκονομικὴν βοήθειαν 35 ἑκατομμύρια δηναρίων καὶ ἐπὶ πλέον θὰ καλύψῃ τὸ ἥμισυ τῆς εἰσφορᾶς διὰ τὴν κοινωνικὴν ἀσφάλειν τοῦ κλήρου.

Νομίζομεν, ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι τόσο ἐνγλωττον, ὥστε περιττεῖ ἢ δι' ἡμᾶς ἐξαγωγή διδαγμάτων. Ἐὰν μία κομμουνιστικὴ κυβέρνησις ἀναγνωρίσῃ τὸν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ὄλον τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐνισχύῃ αὐτὴν οἰκονομικῶς, πολὺ περισσότερον πρέπει ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις νὰ λύσῃ ἐπὶ τέλους τὸ ἐφημερικὸν ζήτημα καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν σκοπῶν της. Πολλὰ ἐχομεν τονίσει, ὅτι ἡ τυχόν ἀδιαφορία διὰ τὴν Ἐκκλησίαν σημαίνει ἀδιαφορίαν δι' αὐτὸ τὸ Ἔθνος!

Ἄστοχος φράσις.

Ἡ ἐφημερὶς «Καθημερινή» ἀνέφερε προσφάτως, ὅτι ἐν ἐπισημοτάτῃ προσφωνήσει γενομένη πρὸς τὸν ἐλθόντα εἰς Ἑλλάδα Γερμανὸν Καθηγητὴν κ. Hei-

senberg, ἐλέχθη ὅτι «ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη καὶ εἰδικῶς ἡ θεωρητικὴ καὶ πυρηνικὴ φυσικὴ τείνει τὸν δάκτυλον πρὸς τὸν Πλάτωνα, τὸν Πλωτῖνον καὶ τὸν ἀπόκρυφον Χριστόν...», οἱ ὅποιοι εἶναι «μεγάλοι διδάσκαλοι».

Ὁρθότατα παρατηρήθη ἤδη, ὅτι ἡ φράσις αὕτη εἶναι ἄστοχος. Ὁ Χριστὸς οὐδόλως εἶναι ἀπόκρυφος, ἀλλ' εἶναι ἡ δι' ὄλους φανερὰ καὶ ἀποκεκαλυμμένη «δόξος, ἀλήθεια καὶ ζωή», ἥτις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ τίθεται εἰς τὴν αὐτὴν μοῖραν μὲ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Πλωτῖνον.

Βεβαίως ἀπαντῶνται καὶ παρὰ τοῖς σοφοῖς τούτοις σπέρματα ἀληθειῶν. Ἄλλ' αἱ ἀλήθειαι αὗται ἦσαν ἀνάμικτοι μετὰ πλήθους πλανῶν. Ἀντιθέτως ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπεκάλυπεν οὐχὶ κλασματικὴν, ἀλλὰ τὴν πλήρη καὶ ὠλοκληρωμένην ἀλήθειαν. Δὲν ἀπεκάλυπεν ἀκτῖνάς τινας, ἀλλ' αὐτὸν τὸν ἥλιον.

Ἐπομακρύνουν τῆς χριστιανικῆς ἀντιλήψεως.

Ἐν συνεχείᾳ ἡ «Ἐκκλησία» ἐκφράζει τὴν λύπην της καὶ δι' ἄλλας φράσεις τῆς ἐν τῇ προηγουμένῃ παρατηρήσει μνημονευθείσης προσφωνήσεως. Οὕτω μεταξὺ ἄλλων ἀνεφέρθη, ὅτι «τὰ πάντα, ὄρατα καὶ ἀόρατα, εἶναι ἓν» καὶ ὅτι διὰ τῆς Ἐπιστήμης «ὁ Θεός, ὁ Ἄνθρωπος καὶ τὸ Σύμπαν θὰ συνδεθοῦν πατηγρικῶς εἰς Ἐν».

Αἱ φράσεις αὗται, αἵτινες θὰ εἶχον τὴν θέσιν αὐτῶν ἐν κειμένοις θεοσοφικοῖς, ἐπομακρύνουν τῆς χριστιανικῆς ἀντιλήψεως, ὅτι ὁ Θεός εἶναι ὃν ὑπερβατικὸν καὶ διακεκομμένον ἀπὸ τοῦ κόσμου καὶ ὅτι ὁ κόσμος, τελῶν εἰς ἀπόλυτον ἐξάρτησιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, οὐδόλως ταυτίζεται πρὸς Αὐτόν.

Ἡ πανθειστικὴ ἄποψις, ὅτι ὁ Θεός, ὁ Ἄνθρωπος καὶ τὸ Σύμπαν εἶναι ἓν, καταδικάζεται καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ὡς θεωρία πλήρης ἀντιφάσεων. Τὸ νὰ λέγη τις, ὅτι Θεός καὶ κόσμος εἶναι ἓν, εἶναι ὡς εἶναι λέγη, ὅτι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὃν εἶναι συγχρόνως τὸ ἄπειρον (ὡς Θεός) καὶ τὸ πεπερασμένον (ὡς κόσμος), «τὸ τέλειον καὶ τὸ ἀτελές, τὸ ἀμετάβλητον καὶ τὸ μεταβαλλόμενον, τὸ αἰώνιον καὶ τὸ ἐν χρόνῳ, τὸ πνεῦμα καὶ ὕλη». Οὕτως ὁ Πανθεϊσμός καταργεῖ τὸν λογικὸν νόμον τῆς ἀντιθέσεως. Ἄρνούμενος εἰς τὸν Ὑψιστον Θεὸν τὴν προσωπικὴν αὐτοτέλειαν καὶ ἀθυπαρξίαν, συμφύρει Αὐτὸν μετὰ τοῦ ἀσυνειδήτου Παντός καὶ ὑποδουλῶνει αὐτὸν ὑπὸ τὴν ἐκ τῶν σπλάγχων αὐτοῦ ἀενάως, δίκην ἰστοῦ ἀράχνης, ἐκκρινόμενῃ ὕλῃ. Οὕτως ὁ Πανθεϊσμός ἐν τελευταίᾳ ἀναλόσει καταστᾶ εἰς τὸν ὕλισμόν καὶ ἀποδίδει εἰς τὸν Θεὸν πάσας τὰς ἐν τῷ κόσμῳ ἐκδηλώσεις τοῦ κακοῦ.

Οὐχὶ ἡ φιλοσοφία!

Ὁσαύτως ἡ «Ἐκκλησία» θεωρεῖ ὅλως ἄστοχον καὶ τὴν ἐξῆς φράσιν τῆς ὀρθῶς κατακριθείσης περὶ ἧς ὁ λόγος προσφωνήσεως: «Ὅταν οἱ φιλόσοφοι καταστοῦν ἐπιστήμονες καὶ οἱ ἐπιστήμονες αὐτοῦ τοῦ Κόσμου ἀποκτήσουν τὸ πνεῦμα καὶ τὴν δύναμιν τῶν φιλοσόφων..., τότε μόνον ἡ Γῆ μας αὕτη θὰ ἴδῃ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας».

Βεβαίως ἡ Φιλοσοφία παρέχει ἱκανοποίησιν τινὰ εἰς τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, ἀλλ' οὐδόλως εἶναι δυνατὸν νὰ λυτρώσῃ τὸν ἄνθρωπον. Ἡ Φιλοσοφία δὲν ἔχει σταθερὸν καὶ ἀντικειμενικὸν προσανατολισμόν, ἀλλ' ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ «φιλοσοφοῦν ὑποκείμενον» καὶ ἀπὸ τὸν «τύπον τῆς κοσμοθεωρίας», εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἕκαστος τῶν φιλοσόφων. Οὕτως ἐξηγεῖται ἡ ὀρεστότης καὶ ἡ πρὸς ἄλληλα σύγκρουσις τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν συστημάτων. Λοιπὸν ἡ φιλοσοφία, ἐκτός τοῦ ὅτι δὲν παρέχει εἰς τὸν ἄνθρωπον ἱκανοποιητικὴν καὶ ἀθθητικὴν γνῶσιν τῶν ὑπερβατικῶν καὶ θείων ἀληθειῶν, ὡς ὑποκείμενικὸν βίωμα καὶ κτῆμα ὀλίγων μόνον ἐκλεκτῶν πνευμάτων, δὲν δύναται νὰ κομίσῃ τὸ χαρμόσυνον μήνυμα τῆς λυτρώσεως εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους. Δι' αὐτό, ὅχι μόνον οἱ μεγαλύτεροι ἐπιστήμονες, ἀλλὰ καὶ οἱ κορυφαῖοι φιλόσοφοι, ὅταν ὀμιλοῦν περὶ λυτρώσεως τοῦ ἀνθρώπου, παραπέμπουν εἰς τὴν Θρησκείαν. Αὕτη παρέχει τὸ ἀληθὲς φῶς καὶ οὐχὶ ἡ Φιλοσοφία.

Ἀληθὲς ἱεραποστολικὸν ἔργον.

Ἀσφαλῶς εἶναι λίαν εὐχάριστον τὸ γεγονός, ὅτι ἑκατοντάδες καὶ χιλιάδες περιηγητῶν προσέρχονται, ἵνα γνωρίσουν οὐ μόνον τὰ ἀρχαῖα, ἀλλὰ καὶ τὰ παλαιοχριστιανικὰ καὶ βυζαντινὰ μνημεῖα. Ἡ ἐνέργειά των δὲ αὕτη πολλάκις προσλαμβάνει χαρακτῆρα ἀληθοῦς προσκνηήματος.

Τὸ γεγονός τοῦτο ἐπιβάλλει τὴν ὑποχρέωσιν εἰς τοὺς ἀρμοδίους, ὅπως φροντίσουν διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ξεναγῶν, ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερον πεφωτισμένων καὶ ἐνθουσιωδῶν, δυναμένων νὰ μεταδώσουν τὸν παλμὸν τῆς πρὸς τὰ μνημεῖα ταῦτα ἀγάπης καὶ πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ξεναγούμενους.

Μάλιστα ἡ εἰς τὰ παλαιοχριστιανικὰ καὶ βυζαντινὰ μνημεῖα ξενάγησις θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβληθῇ εἰς ἀληθὲς ἱεραποστολικὸν ἔργον πρὸ βολῆς τῆς Ὁρθοδοξίας, ἐὰν οἱ ξεναγοὶ ἐξεπαιδεύοντο ὑπ' αὐτῆς τῆς Ἐκκλησίας. Νομίζομεν, ὅτι καὶ ἐν τῷ τομῆι τούτῳ θὰ ἠδύνατο ἐν τῷ μέλλοντι ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία νὰ προσφέρῃ ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

'Ιερά Σύνοδος

Τῆς 28ης 'Ιουνίου, συνελθοῦσα ἡ 'Ι. Σύνοδος, ἀπεφάσισε ὅπως εἰς τὸ ἐν Andrews τῆς Σκωτίας συνερχόμενον συνέδριον τῆς Κ. 'Επιτροπῆς τοῦ Π.Σ. 'Εκκλησιῶν ἐκπροσωπήσῃ τὴν 'Ελληνικὴν 'Εκκλησίαν οἱ καθηγηταὶ κ. κ. 'Α. 'Αλιβιζάτος, Π. Μπρατσιώτης καὶ Β. 'Ιωαννίδης. 'Απεφασίσθη ὡσαύτως, ὅπως ἐκπροσωπήσῃ τὴν 'Ελληνικὴν 'Εκκλησίαν εἰς τὴν ἐν Βερολίνῳ σύσκεψιν ἐπὶ θεμάτων Διεκκλησιαστικῆς βοήθειας ὁ καθηγητὴς κ. Μ. Σιώτης. Μετὰ ταῦτα ἡ 'Ι. Σύνοδος ἀπεφάσισε, ὅπως διακόψῃ τὰς ἐργασίας αὐτῆς ἐπὶ τῷ θέρει, ἐπαναλάβῃ δ' αὐτὰς τὴν 16ην Σεπτεμβρίου τρ. ἔτους, ἐξουσιοδότησεν δὲ τὸν Μακαριώτατον Πρόεδρον, ὅπως διεκτεριστοῖ τὴν τρέχουσαν ὑπηρεσίαν τῆς 'Ι. Συνόδου. Εἰς τοὺς ἀναχωροῦντας διὰ τὰς ἔδρας τῶν Σεβ. Συνοδικῶν ἡγήθη δεόντως ὁ Μακαριώτατος 'Αρχιεπίσκοπος.

—'Υπὸ τῆς 'Ενώσεως Συντακτῶν 'Ημερησίων 'Εφημερίδων ἀπεστάλη τῆ 'Ι. Συνόδῳ ἔγγραφο, δι' οὗ γνωρίζεται αὐτῇ, ὅτι ἡ 'Ενωσις αὕτη ἀνεκοίνωσεν εἰς τὰ μέλη αὐτῆς τὸ περιεχόμενον τοῦ ὑπὸ τῆς 'Ι. Συνόδου ἀποσταλέντος ἔγγραφου περὶ ἐνισχύσεως τῆς 'Εκκλησίας εἰς τὸ κατὰ τῆς ἐγκληματικότητος ἔργον αὐτῆς καὶ ὅτι ἔδωκε τὰς καταλλήλους συστάσεις, ἵνα τὰ μέλη τῆς συμμορφωθῶν πρὸς τὰς ἀπόψεις τῆς 'Εκκλησίας.

—Συνῆλθε κατ' ἐπανάληψιν εἰς σύσκεψιν ἡ ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Καλαβρυτῶν καὶ Αἰγιαλείας κ. Γεωργίου Συνοδικῆ 'Επιτροπὴ πρὸς συντονισμόν τῶν ἐνεργειῶν διὰ τὴν κατὰ τὸν προσεχῆ 'Οκτώβριον διεξαγωγὴν πανελληνίου ἐράνου ὑπὲρ τοῦ Παναγίου Τάφου.

—'Υπὸ τοῦ 'Υπουργείου Συντονισμοῦ ἀπεστάλη ἔγγραφο τῆ 'Ι. Συνόδῳ, δι' οὗ ἐκφράζονται αἱ εὐχαριστίαι τῆς Στατιστικῆς 'Υπηρεσίας διὰ τὴν συμβολὴν τοῦ 'Ι. Κλήρου τῆς χώρας εἰς τὴν διενεργηθεῖσαν δοκιμαστικὴν ἀπογραφὴν πληθυσμοῦ, οἰκοδομῶν, γεωργίας καὶ κτηνοτροφίας.

'Αποστολικὴ Διακονία. Ἡ 'Αγία καὶ 'Ιερά Σύνοδος, ἐν τῇ συνεδρίᾳ αὐτῆς τῆς 28.6.60, ἀπεφάσισε, προτάσει τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας, ὅπως ἀπὸ 21ης Αὐγούστου μέχρι καὶ τῆς 10ης Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. λειτουργήσῃ ἐν τῇ 'Ι. Μονῇ Πεντέλης, ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας βάσει δὲ προγράμματος καταρτισθέντος ὑπ' αὐτῆς, Εἰδικῶν Κατηχητικῶν Φροντιστηρίων, πρὸς ἐπιμόρφωσιν τῶν ὑπὸ τῶν 'Ι. Μητροπόλεων ὑποδειχθεσμένων στελεχῶν τοῦ Κατηχητικοῦ ἔργου, πτυχιούχων Θεολογίας, ἢ ἑτέρας 'Ανωτάτης Σχολῆς, ἢ ἀποφοίτων 'Ανωτέρου 'Εκκλησιολογικοῦ Φροντιστηρίου, ἢ 'Εκκλησιαστ. Σχολῶν, ἢ Παιδαγωγικῶν 'Ακαδημιῶν ἢ καὶ Γυμνασίου ἐν ἀνάγκῃ.

Κατὰ τὴν ὡς ἀνωτέρω πρώτην περίοδον λειτουργίας τοῦ ἐν λόγω Φροντιστηρίου ἀπεφασίσθη, ὅπως κληθῶσιν, ἵνα φοιτήσωσιν ἐν αὐτῷ τεσσαράκοντα (40) βασικά Κατηχητικά στελέχη, προερχόμενα ἐξ ἰσαριθμῶν 'Ι. Μητροπόλεων, ἀνὰ 20 ἐκ Παλαιᾶς καὶ Νέας 'Ελλάδος, κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν. 'Ἠδὴ ἀπεστάλησαν πρὸς τοὺς Σεβ. 'Ιεράρχας τῶν ἀνωτέρω 'Ι. Μητροπόλεων τὰ σχετικὰ ἔγγραφα μετὰ τοῦ προγράμματος τῶν διδασθησομένων μαθημάτων.

Διὰ τοῦ Εἰδικοῦ τούτου Φροντιστηρίου, ὅπερ θὰ λειτουργῇ κατὰ περιόδους, δαπάναις δὲ τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Πνευματικοῦ Φροντιστηρίου Πεντέλης, πιστεύεται, ὅτι θὰ καταστή δυνατὸν νὰ δοθῇ σὺν τῷ χρόνῳ ἐνιαία κατεύθυνσις εἰς τὰ βασικά στελέχη τοῦ Κατηχητικοῦ ἔργου καὶ δι' αὐτῶν εἰς ἀπαντας τοὺς Κατηχητάς, ἐπὶ τοῦτοις δὲ θὰ παρασχεθῶσιν εἰς αὐτοὺς θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ ἐφόδια, ἅτινα θὰ τοὺς βοηθήσωσιν, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἐν τῷ μεταξύ ἐκτυπούμενων νέων Κατηχητικῶν Βοηθημάτων, εἰς τὴν ἐπὶ ἐνιαίῳν βάσειων διοργανώσιν τῆς ὅλης Κατηχητικῆς προσπάθειας τῆς ἡμετέρας 'Εκκλησίας.

Τὰ διδασθησόμενα ἐν τῷ Κατηχητικῷ Φροντιστηρίῳ μαθήματα θὰ περιστραφῶσιν περὶ τὰ ἑξῆς κεντρικὰ θέματα: α) Στοιχεῖα Ψυχολογίας, ἀναγκαῖα διὰ τὸ Κατηχητικὸν ἔργον (μαθήματα 15), β) Θεωρία τῆς Χριστιανικῆς μορφώσεως

καὶ ἀγωγῆς (μαθήματα 14) καὶ γ) Ὁργάνωσις τοῦ Κατηχητικοῦ ἔργου (μαθήματα 20).

Καθημερινῇ ἑωθινῇ προσευχῇ καὶ συμμελέτῃ τῆς 'Αγίας Γραφῆς, σειρά διαλέξεων ἐπὶ φλεγόντων ζητημάτων τοῦ Κατηχητικοῦ καὶ μορφωτικοῦ ἔργου καὶ πρακτικὰ ἀσκήσεις Κατηχησεως θὰ δλοκληρώσωσιν τὸ ἀνωτέρω πρόγραμμα.

—Τὴν 7ην τρ. μηνὸς ἐν τῇ Σχολῇ τῆς «'Εργάνης 'Αθηνᾶς» καὶ ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων αὐτῆς ἔλαβε χώραν τελετὴ, καθ' ἣν παρέστησαν, ὡς ἐκπρόσωποι τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας, οἱ 'Αρχιμανδρίται Παντελεῖμων Μπαρδάκος καὶ Παῦλος Πολυμερόπουλος, οἵτινες καὶ διεβίβασαν πρὸς τοὺς μαθητάς τὰς εὐχὰς τοῦ Μακαριώτατου 'Αρχιεπισκόπου κ. Θεοκλήτου, ὑπὲρ εὐδοκίμησεως εἰς τὸ ἔργον τῶν. Εἰς τοὺς 15 ἀποφοιτήσαντας κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος προσεφέρθησαν ὑπὸ τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας ἀνὰ ἓν ἀντίτυπον τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἕτερα βιβλία, ἐκ τῶν ἐκδόσεων αὐτῆς, προοριζόμενα διὰ τὴν νεότητα, εἰς τοὺς λοιποὺς δὲ μαθητάς τῆς Σχολῆς διάφορα φυλλάδια, κατάλληλα διὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν.

'Αρχιεπισκοπὴ 'Αθηνῶν

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν 15ήμερον ὁ Μακαριώτατος 'Αρχιεπίσκοπος 'Αθηνῶν καὶ πάσης 'Ελλάδος κ. Θεοκλήτος ἐδέχθη κατ' ἐπανάληψιν εἰς συνεργασίαν τοὺς θεοφ. βοηθοὺς 'Επισκόπους καὶ τοὺς διευθυντάς τῶν διαφόρων 'Εκκλησιαστικῶν ὑπηρεσιῶν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα προήδρευσε συνεδριῶν τῶν Δ. Συμβουλίων διαφόρων 'Εκκλησιαστικῶν Ὁργανισμῶν καὶ διαφόρων ὑπὸ τὴν προεδρίαν του τελουσῶν 'Επιτροπῶν.

—Τῆ 1η 'Ιουλίου ὁ Μακ. 'Αρχιεπίσκοπος ἐδέχθη τὸν βουλευτὴν κ. Σαββόπουλον.

—Τῆ 3η τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ὁ Μακαριώτατος 'Αρχιεπίσκοπος ἐδέχθη τὸν Σεβ. Μητροπολίτην Ἡβῶν κ. Δωρόθεον. Αὐθημέρον ἐδέχθη ὡσαύτως τὸν Γενικὸν Διευθυντὴν τῆς 'Αποστολικῆς Διακονίας Κατηγητὴν κ. 'Ανδρέαν Φυτράκην, μετ' οὗ συνεργάσθη ἐπὶ ζητημάτων ἀφορώντων εἰς τὴν 'Αποστολικὴν Διακονίαν, τὸν βουλευτὴν κ. Μακρόπουλον καὶ τὸν Δήμαρχον Μοσχάτου.

—Τῆ 14η 'Ιουλίου ὁ Μακ. 'Αρχιεπίσκοπος προήδρευσε συνεδρίας τοῦ Δ. Συμβουλίου τοῦ Ο.Δ.Ε.Π.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Τὸ Πατριαρχεῖον Μόσχας προσέφερεν ὡς δῶρον εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν Συμβούλιον 'Εκκλησιῶν, τοῦ ὁποῖου δὲν εἶναι μέλος, 400 βιβλία ἐνδοθέντα μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1665 καὶ 1914. Ἐκ τῶν ἐν λόγω βιβλίων τὰ μὲν 40 εἶναι ρωσικά, τὰ δὲ ὑπόλοιπα 360 γερμανικά, γαλλικά καὶ ἀγγλικά.

—Τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῶν ΗΠΑ ἀπεφάνθη, ὅτι ὁ ἐν Νέα 'Υόρκῃ ρωσικὸς καθεδρικός ναὸς τοῦ 'Αγίου Νικολάου ἀνήκει εἰς τὴν κυριότητα καὶ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας. Τὴν κυριότητα τοῦ ἐν λόγω ναοῦ διεξεδίκε ἡ Αὐτόνομος Ρωσικὴ Ὁρθόδοξος 'Εκκλησία Βορείου 'Αμερικῆς, ἥτις ἰδρύθη τὸ 1924, μετὰ τὴν δικαιολογίαν ὅτι τὸ Πατριαρχεῖον Μόσχας κατέστη ὄργανον ἐνὸς ἀθέου κράτους.

—Τρεῖς μοναχοὶ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας ἐπεσκέφθησαν τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 'Ιουνίου ἐ. ἔ. τὴν 'Αγγλικανικὴν 'Εκκλησίαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀρχιμανδρίτου Νικοδήμου, μέλους τῆς ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων ἐπιτροπῆς τῆς Ρωσικῆς 'Εκκλησίας καὶ τῆς ἀρχηγοῦ τῆς ἐν Παλαιστίνῃ Ρωσικῆς Πνευματικῆς 'Αποστολῆς.

—Εἰς τὸ ἄρτι κυκλοφορήσαν τεύχος ὑπ' ἀρ. 32 τοῦ 1959 τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Ρωσικοῦ ἑξαρχάτου τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης δημοσιεύεται ὑπὸ τὸν τίτλον «'Ἡ Σύνοδος Χαλκηδόνος καὶ ὁ ἀνατολικὸς παπισμὸς» ἄρθρον τοῦ γνωστοῦ Ρώσου κανονολόγου καθηγητοῦ Σεργίου Τροϊτσκι, ὁ ὁποῖος πειράται νὰ ἀποδείξῃ ὅτι «μόνον οἱ 27 πρώτοι κανόνες τῆς Συνόδου Χαλκηδόνος εἶναι γνήσιοι κανόνες» καὶ ὅτι «δι' αὐτῶν διήκει ἡ προσπάθεια τῶν ἐπισκόπων νὰ προστατεύσωσιν τὴν ἐλευθερίαν τῆς 'Εκκλησίας ἀπὸ τὴν ἀνάμιξιν τῶν κρατικῶν ἀρχῶν καὶ νὰ

τοποθετήσουν εἰς καθωρισμένα πλαίσια τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἱεράρχου τῆς πρωτευούσης».

— Τὸ ἴδιον περιοδικὸν δημοσιεῖ σχετικῶς ἐκτενῆ περιγραφὴν τῶν περυσινῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων ἐπὶ τῇ 600ῃ ἐπετείῳ ἀπὸ τῆς τελευταίας τοῦ ἁγ. Γρηγορίου Παλαμά, αἱ ὁποῖαι ὀργανώθησαν τόσον λαμπρῶς ὑπὸ τοῦ Σεβασμ. Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, τὸν ὁποῖον θεωρεῖ τὸ περιοδικὸν «διακεκριμένον Ἱεράρχην τῆς Ἐκκλησίας Ἑλλάδος» καὶ «μέγαν φίλον τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Ρωσίας». Τὸ περιοδικὸν ὁμοίως τονίζει, ὅτι ἡ σημασία τῶν ἑορταστικῶν ἐκδηλώσεων ἦτο κυρίως ἐκκλησιαστικὴ καὶ λειτουργικὴ καὶ ὅτι δι' αὐτῶν διεληθώθη σαφῶς ἡ λειτουργικὴ ἐνότης τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας.

— Δι' ἀποφάσεις τοῦ Πατριάρχου Μόσχας καὶ πάσης Ρωσίας κ. Ἀλεξίου θὰ φέρουν σταυρὸν ἐπὶ τοῦ καλυμμαυχίου ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀρχαγγέλοκ κ. Νίκανδρος καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ταμπὸβ καὶ Μιτσουρίν κ. Ἰωάσαφ. Δι' ἑτέρας ἀποφάσεις τοῦ Πατριάρχου ἀπενεμεται ὁ τίτλος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου εἰς τὸν ἐπίσκοπον Ἀστραχάν κ. Γαβριήλ.

— Εἰς τὸ τεῦχος τοῦ Μαρτίου ἐ.ε. τοῦ ἐπισήμου ὄργανου τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας δημοσιεύεται ἐπιστολὴ τοῦ ἐν Μόσχᾳ πρεσβευτοῦ τῆς Αἰθιοπίας κ. Γεταχούν Τεσεμμά, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τὸν Μητροπολίτην Κρουτίτσκης καὶ Κολόμνας κ. Νικόλαον, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐχάρισε τὴν εἰκόνα τοῦ Σωτήρος καὶ τῆς Θεοτόκου.

— Εἰς τὸ ἴδιον τεῦχος δημοσιεύεται περιγραφή τῆς ὑποδοχῆς τοῦ Μακαριωτάτου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης κ. Βενεδίκτου εἰς τὴν ἐν Ἱεροσολύμοις Ρωσικὴν Πνευματικὴν Ἀποστολήν. Ἡ ἐν λόγω ἐπίσκεψις ἔλαβε χώραν τὴν 10 Νοεμβρίου 1959. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπισκέψεως αὐτῆς ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης κ. Βενέδικτος ἐξέφρασε τὴν εὐκρινῆ τὸν ἐπιθυμίαν νὰ ἐπισκεφθῆ εἰς τὴν Μόσχαν τὸν Ἀγιώτατον Πατριάρχην κ. Ἀλέξιον, ὁ ὁποῖος εἶναι φίλος του.

— Εἰς τὸ ἴδιον τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ τοῦ Πατριαρχείου Μόσχας δημοσιεύεται ἐνδιαφέρον ἔθρον τοῦ Π. Οὐρζούμτσεφ περὶ τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας ἐν Ἰνδίασι.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Καθ' ἃ γράφει ὁ γιουγκοσλαβικὸς τύπος, τὴν 16 καὶ 17 Ἰουνίου ἐ.ε. συνήλθεν εἰς τὰ Σκόπια ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀχρίδος καὶ Σκοπίων καὶ Μητροπολίτου Μακεδονίας κ. Δοσιθέου ἡ Μητροπολιτικὴ ἔθνικο-ἐκκλησιαστικὴ Συνέλευσις τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας. Ἡ Συνέλευσις ἐχαίρησε τὴν ὀριστικὴν διαμόρφωσιν καὶ ὀργανώσιν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Μακεδονίας. «Ἡ Συνέλευσις ἐξέφρασεν ἰδιαιτέρας εὐχαριστίας διὰ τὴν συνεχῆ βοήθειαν τῶν λαϊκῶν ἀρχῶν καὶ διεδήλωσε τὴν ἱκανοποίησιν της διὰ τὰς ἀγαθὰς σχέσεις καὶ τὴν κατανόησιν, αἵτινες ὑφίστανται μεταξύ τῶν λαϊκῶν ἀρχῶν καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας Μακεδονίας. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ αὐτῇ διευπλώθησαν εὐχαί περὶ περαιτέρω διευρύνσεως τῶν σχέσεων αὐτῶν. Ἡ συνέλευσις διεπίστωσε μὲ ἱκανοποίησιν, ὅτι ἡ ἐκκλησιαστικὴ ζωὴ ἐξελισσεται τελείως ἐλευθέρως καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ Καταστατικοῦ καὶ τῶν ἄλλων διατάξεων».

«Ἡ Συνέλευσις ἐχαίρησε τὴν πρωτοβουλίαν τῶν εἰς ΗΠΑ, Καναδᾶν καὶ Αὐστραλίαν ἐγκατεστημένων ὀρθοδόξων Μακεδόνων μεταναστῶν περὶ ἰδρύσεως μακεδονικῶν ἐκκλησιαστικῶν κοινοτήτων εἰς τὰς ἐν λόγω χώρας καὶ συνδέσεως αὐτῶν μὲ τὴν Ὀρθόδοξον Ἐκκλησίαν Μακεδονίας».

Ἡ συνέλευσις ἀπῆλθνε χαιρετιστήρια τηλεγραφήματα πρὸς τὸν Μακαριώτατον Πατριάρχην τῆς Σερβικῆς καὶ Μακεδονικῆς Ἐκκλησίας κ. Γερμανόν, τὸν πρόεδρον τῆς Βουλῆς τῶν Σκοπίων κ. Λάζαρον Κολισέφσκυ, τὸν ὑπουργὸν Ὀρησκευμάτων κ. Ραντοσάβλεβιτς καὶ τὸν πρόεδρον τῆς Ἐπιτροπῆς Ὀρησκευμάτων τῆς Γιουγκοσλαβικῆς Μακεδονίας κ. Γκίγκωφ.

— Τὴν 17 Ἰουνίου ἐ.ε. ὁ γραμματεὺς τῆς Κυβερνήσεως τῶν Σκοπίων κ. Γκρουγιόσκυ ἔδωκε δεξίωσιν πρὸς τὴν τῆς Μητροπολιτικῆς ἔθνικο-ἐκκλησιαστικῆς Συνελεύσεως μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Μητροπολίτην κ. Δοσιθέον καὶ τοὺς ἐπισκόπους κ. Ναουμ καὶ κ. Κλήμεντα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερὰ Μητρόπολις Θεσσαλονίκης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46 καὶ 47 § 2 ἐδ. 2 τοῦ Α. Ν. 2200/40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως καταλάβωσι τὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τῆς Ἑνορίας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγίας Αἰκατερίνης Θεσσαλονίκης, ἵνα ὑποβάλωσιν ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας σχετικῆν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πληρῶσιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς Ἐφημεριακῆς θέσεως.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 20ῃ Ἰουνίου 1960

† Ὁ Θεσσαλονίκης Π α ν τ ε λ ε ἤ μ ω ν

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46 καὶ 47 § ἐδ. 2 τοῦ Α. Ν. 2200/40 «Περὶ Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως καταλάβωσι τὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ Ἐφημερίου τῆς Ἑνορίας τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ταξιαρχῶν Θεσσαλονίκης, ἵνα ὑποβάλωσιν ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας σχετικῆν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτουμένων δικαιολογητικῶν, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πληρῶσιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς Ἐφημεριακῆς θέσεως.

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 27ῃ Ἰουνίου 1960

† Ὁ Θεσσαλονίκης Π α ν τ ε λ ε ἤ μ ω ν

ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Ἐκυκλοφόρησε τὸ πρόγραμμα διὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς 14ης «Ἡμέρας ἐξαγιασμοῦ τῶν Ἱερῶν», ἡ ὁποία θὰ γίνῃ ἐν Τριδέντῳ τὴν 24ην Ἰουλίου.

— Κατὰ τὰ τελευταία ἔτη ἑσημιώθη ἐν Πορτογαλίᾳ σημαντικὴ λειτουργικὴ κίνησις. Πολλὰ λειτουργικὰ κέντρα διδάσκουν τοὺς πιστοὺς πῶς νὰ παρακολουθοῦν τὴν Λειτουργίαν κατὰ διαλογικὸν τρόπον.

— Ἡ ἐν Ἱερουσαλὴμ Βιβλικὴ Σχολὴ τῶν Φραγκισκανῶν μοναχῶν ἱδρύσεθερινὰ μαθήματα βιβλικοῦ περιεχομένου διὰ τοὺς Καθηγητὰς τῆς Ἁγίας Γραφῆς, οἵτινες μεταβαίνουν εἰς τοὺς Ἁγίους Τόπους κατὰ τὸ θέρος. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν μαθημάτων πραγματοποιοῦνται εἰδικοί περίπατοι εἰς τοὺς ἀρχαίους βιβλικούς τόπους, ἐνθα γίνονται ἐπιστημονικὰ διαλέξεις.

— Εἰς Κουριτίμπα τῆς Βραζιλίας συνήλθε τὸ 7ον βραζιλιανὸν εὐχαριστιακὸν συνέδριον, εἰς τὸ ὁποῖον παρέστησαν 120 ἀρχιερεῖς καὶ 25.000 πιστῶν.

— Ὁ Πάπας Ἰωάννης ΚΓ' τὴν 16ην Ἰουνίου προέβη εἰς τὴν συγκρότησιν Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς ἐξ 74 μελῶν διὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς «Β' ἐν Βατικανῷ Οἰκουμενικῆς Συνόδου». Ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἀπαρτίζεται ἐκ 35 καρδινάλιων, 4 «Πατριαρχῶν τῆς κατ' Ἀνατολὰς Ἐκκλησίας», 25 ἀρχιεπισκόπων, 2 ἐπισκόπων, 1 ἀποστολικῶν διαχειριστοῦ, 4 ἀποστολικῶν βικαρίων καὶ 3 γενικῶν ἡγουμένων μοναχικῶν Ταγμάτων.

— Ὁ Πατριάρχης τῶν «Καθολικῶν Μελητῶν» Μάξιμος Δ', εἰς λόγον του εἶπε μεταξύ ἄλλων τὰ ἑξῆς: «Εἴμεθα ἀνατολικοί, προσηλωμένοι, ὅσον τὸ δυνατόν στενωτέρω, εἰς τὸν ἀνατολικὸν χαρακτήρα μας, εἰς τὰς παραδόσεις μας, εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἡμετέρας Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἥτις πρώτη διέδωσε τὸν Χριστιανισμὸν ἀνά τὸν κόσμον. Εἴμεθα Καθολικοὶ ἰστίμοι πρὸς τοὺς ἄλλους ἡνωμένοι, ὅσον τὸ δυνατόν στενωτέρω, μὲ τὴν ἔδραν τῆς Ρώμης, ἔχοντες ἀπόλυτον πεποιθήσιν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Ἁκρου Ἀρχιερέως...»

'Ιερά Μητρόπολις 'Ιωαννίνων

*'Εχοντες υπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46 καὶ 47 παρ. 2 τοῦ Ἀναγκ. Νόμου 2200/1940 «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κεκανονισμένα προσόντα, ὅπως καταλάβωσι τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικῶν ἔφημερίων 1) τοῦ 'Ιεροῦ Ἐνοριακοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς ἐνορίας Κάτω Λαφίστης καὶ 2) τοῦ 'Ιεροῦ Ἐνοριακοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς τῆς ἐνορίας Νεοκαισαρείας, ἵνα υποβάλωσιν ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας σχετικῆν αἴτησιν μετὰ τῶν ἀπαιτούμενων δικαιολογητικῶν, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων ἔφημερίων, πρὸς πληρῶσιν τῶν ἀνωτέρω ἔφημεριακῶν θέσεων.

'Ιωάννινα τῆ 25ῃ 'Ιουνίου 1960.

† Ὁ 'Ιωαννίνων Σεραφεῖμ.

'Ιερά Μητρόπολις Καρυστίας καὶ Σκύρου

*'Εχοντες υπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46, 47 καὶ 48 τοῦ Ἀναγκ. Νόμου 2200/1940 «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίου πρὸς πληρῶσιν τῆς κενῆς ἔφημεριακῆς θέσεως τοῦ ἐν Ζαπαντίῳ 'Ιεροῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου 'Ιωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα πρὸς κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω κενῆς ἔφημεριακῆς θέσεως, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας, υποβάλωσιν ἡμῖν τὰ ἀπαιτούμενα πιστοποιητικά.

'Εν Κύμῃ τῆ 27ῃ 'Ιουνίου 1960.

† Ὁ Καρυστίας καὶ Σκύρου Χρυσόστομος.

'Ι. Μητρόπολις Φλωρίνης, Ἀλμωπίας καὶ Ἐορδαίας

*'Εχοντες υπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46, 47 καὶ 48 τοῦ Α.Ν. 2.200/1940 «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», ὡς καὶ τὴν παράγραφον 2 τοῦ ἀρθροῦ 50 τῆς κωδικοποιηθείσης Ἐνοριακῆς Νομοθεσίας καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πληρῶσιν τῶν κενῶν Ἐφημεριακῶν θέσεων τῶν 'Ιερῶν Ναῶν: 1ον) «Ἁγίου Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης» τῆς Ἐνορίας Ἀμυνταίου, 2ον) «Ἁγίου Νικολάου» τῆς Ἐνορίας Πετρῶν-Ἀμυνταίου, 3ον) «Ἁγίου Γεωργίου» τῆς Ἐνορίας Ζέρβης-Ἐδέσσης καὶ 4ον) «Ἁγίου Δημητρίου» τῆς Ἐνορίας Φιλωτείας-Ἀλμωπίας, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα πρὸς κατάληψιν τῶν ἀνωτέρω θέσεων, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας υποβάλωσιν εἰς τὰ Γραφεῖα ἡμῶν τὰ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Νόμου ὀριζόμενα δικαιολογητικά τῶν, ἵνα προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῶν ὑποψηφίων πρὸς πληρῶσιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν Ἐφημεριακῶν θέσεων.

'Εν Ἀθήναις τῆ 30ῃ 'Ιουνίου 1960

† Ὁ Φλωρίνης-Ἀλμωπίας καὶ Ἐορδαίας Βασίλειος

'Ιερά Μητρόπολις Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης

*'Εχοντες υπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46 καὶ 47 παραγρ. 1, Α.Ν. 2200/40 «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως καταλάβωσι τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἔφημερίου τῆς ἐνορίας τοῦ 'Ιεροῦ Ναοῦ Βασιλακίου τ.δ. Κρουκεῶν, ἵνα υποβάλωσιν ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ Δελτίον «Ἐκκλησία» τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

'Εν Σπάρτῃ τῆ 30 'Ιουνίου 1960

† Ὁ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης Κυπριανὸς

'Ιερά Μητρόπολις Ἡλείας

*'Εχοντες υπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46, 47 καὶ 48 τοῦ Ἀναγκ. Νόμου 2200/1940 «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων» καὶ προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν τῆς κενῆς ἔφημεριακῆς θέσεως τοῦ 'Ιεροῦ Ναοῦ Κοιμησεως τῆς Θεοτόκου Φολῆς, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα πρὸς κατάληψιν

τῆς ἐν λόγω Ἐφημεριακῆς θέσεως, ὅπως, ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ ἐπίσημον Δελτίον τῆς Ἐκκλησίας «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», υποβάλωσιν ἡμῖν τὰ δικαιολογητικά τῶν, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν αὐτῶν ὡς ὑποψηφίων.

'Εν Πύργῳ τῆ 1ῃ 'Ιουλίου 1960

† Ὁ Ἡλείας Γερμανὸς

'Ιερά Μητρόπολις Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης

*'Εχοντες υπ' ὄψει τὰς διατάξεις τῶν ἀρθρῶν 46 καὶ 47 παραγρ. 1, Α.Ν. 2200/40 «Περὶ 'Ιερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημερίων», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως καταλάβωσι τὴν κενὴν ὀργανικὴν θέσιν τακτικοῦ ἔφημερίου τῆς ἐνορίας τοῦ 'Ιεροῦ Ναοῦ Ἁγίου 'Ιωάννου τ.δ. Μονεμβασίας, ἵνα υποβάλωσιν ἡμῖν ἐντὸς τοῦ μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς τὸ Δελτίον «Ἐκκλησία» τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά.

'Εν Σπάρτῃ τῆ 1ῃ 'Ιουλίου 1960

† Ὁ Μονεμβασίας καὶ Σπάρτης Κυπριανὸς

'Ιερά Μητρόπολις Πατρῶν

Στερουμένοι τοῦ ἐν Ριόδῳ 'Ιεροῦ ἐνοριακοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου 'Ιωάννου Προδρόμου κανονικοῦ καὶ νομίμου ἔφημερίου, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους νὰ καταλάβωσι τὴν θέσιν ταύτην, ἔχοντας τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ὀριζόμενα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας εἰς ἐνταῦθα ἐκδιδομένην ἔφημερίδα υποβάλωσιν εἰς τὰ Γραφεῖα ἡμῶν σχετικὴν αἴτησιν μετὰ τῶν δικαιολογητικῶν ἐγγράφων τῶν.

'Εν Πάτραις τῆ 2ῃ 'Ιουλίου 1960

† Ὁ Πατρῶν Κωνσταντῖνος

« Ε Κ Κ Λ Η Σ Ι Α »**ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

Ἐκδιδόμενον κατὰ δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ὁ Ἀθηνῶν ΘΕΟΚΛΗΤΟΣ

† Ὁ Βεροῖας καὶ Ναούσης ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ

† Ὁ Πατρῶν ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θεοδόση Σπεράντσα, Πρόβλημα ἐθνικόν.

Βασιλείου Ἰωαννίδου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Τὸ ἐν Ρόδῳ Συνέδριον τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν (19 - 28 Αὐγούστου 1959), (συνέχεια).

Ἀνδρέου Φυτράκη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ Γενικοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὰ ἔτη 1958 καὶ 1959.

Ἀρχιμ. Θεοκλήτου Φιλιππαίου, Ἀρχιγραμματέως Ἱερᾶς Συνόδου, Πανηγυρικὸς λόγος εἰς τὸν Ἀπόστολον Παῦλον, λεχθεὶς ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου τῆν 29ῃν Ἰουνίου 1960.

Κωνσταντίνου Δ. Καλοκύρη, Ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ἡ οὐσία τῆς Ὁρθοδόξου Ἀγιογραφίας (I).

Γεωργίου Α. Γαλιτή, Αἱ περὶ κλήρου ἰδέαι τοῦ Κρατῆ.

Παρατηρήσεων Στήλη.

Ἐκκλησιαστικὰ Χρονικά.

Προκηρύξεις ἐκλογῆς ἱερέων.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Ἀθήναις, Ἰασιῶν 1.